KINESKA FANTASTIKA

IZABRANE PRIČE I BASNE

.BIS

SVETOVI

KINESKA FANTASTIKA

IZABRANE PRIČE I BASNE

preveo i priredio

DEJAN D. MARKOVIĆ

IP SVETOVI / NOVI SAD
1992.

PRIČE O ČAROLIJAMA I MAGIJI

CVRČAK

Za vreme vladavine dinastije Ming, poznate kao Prožimajuća Vrlina, borbe cvrčaka behu veoma popularne na dvoru, te je svake godine prost narod morao da plemiće snabdeva cvrčcima, koje su ovi onda isprobavali u borbi. U Cvetnoj Senci, našoj pokrajini u zapadnom Šensiju, cvrčaka nema baš u izobilju. Međutim, naš sudija želeo je da se dodvori svojim pretpostavljenima, pa je uspeo da im pronađe jednog koji se pokazao kao veliki ratnik. Zahvaljujući tome, Cvetna Senka naimenovana je za dvorskog snabdevača cvrčcima.

Prirodno, sudija je onda prebacio tu odgovornost na ljude iz susedstva, a cvrčci u našoj pokrajini postali su prava dragocenost. U nadi da još više digne cenu, mladež u našim gradovima često je gomilala izvanredne primerke koje bi uhvatila. Prepredeni lokalni činovnici iskoristili su odmah to nagomilavanje cvrčaka kao izgovor za pretraživanje kuća. Kad god su tragali za sakupljenim cvrčcima, konfiskovali su i veoma veliki broj drugih dobara, upropašćavajući na taj način dotične porodice.

U Cvetnoj Senci živeo je čovek po imenu Čini-dobro. On je niz godina proveo kao kandidat za položaj najnižeg činovnika, ali bez ikakvog uspeha. Čini-dobro je bio preterano revnostan i prostodušan, pa su ga lukavi činovnici postavili na mesto poglavara susedne oblasti. Kad se jednom tu našao, kao da se zaglavio — ni stotinu planova i trikova ne bi ga odatle izvukli. Kad nije bio u stanju da prikupi dovoljno poreza od

ljudi, morao je da doda novac iz vlastitog džepa. Za godinu dana čitav njegov imetak bio je potrošen.

Ista stvar dogodila se i kad je došlo vreme da se sakupljaju cvrčci: Čini-dobro nije mogao sebe da natera da ih pokupi od svojih suseda, bez obzira na to što bez toga nije bio u stanju da ostvari kvotu koju su mu odredili pretpostavljeni. Ne nalazeći izlaza iz te nezavidne situacije, on požele da umre.

— Kakve koristi ima od umiranja? — upita ga žena. — Idi napolje i sam traži cvrčke. Možda će te poslužiti sreća.

Čini-dobro pristade i otada je iz dana u dan, od ranog jutra do kasne večeri, bio van kuće. Sa šupljim bambusom i kavezom od bronzane žice u ruci, tragao je za cvrčcima među napuštenim zidinama i grmovima divlje trave. Prevrnuo je svaki kamen i istražio sve rupe — bez ikakvog rezultata. Iako je uspeo da pronađe nekoliko primeraka, bili su mali i slabi — daleko ispod proseka.

Međutim, sudija se strogo držao naredbe. Nakon deset dana, nesrećni Čini-dobro nije bio u stanju da preda nijednog jedinog cvrčka, pa je morao da izdrži kaznu od sto udaraca bičem. Išibali su ga sve dok mu krv nije potekla niz obe noge, tako da više nije mogao da uhvati ni najobičnijeg crva. Padajući na svoj krevet, on požele da ga više nema.

Desilo se da je jedna gubava starica, koja je znala da proriče sudbinu, došla tada u selo. Žena Čini-dobrog je uzela nešto novca za napojnicu i otišla da je upita za savet. Ispred vrata te proročice već se tiskala gomila ljudi. Žena Čini-dobrog ušla je u tu kuću zajedno s rumenima, bledima i starima. Niski stočići za tamjan štapiće stajali su ispred jedne skrovite odaje zaklonjene zavesama. Oni koji su došli s pitanjima palili su svoje štapiće i odavali poštovanje lakim klanjanjem, koje se završilo pritiskanjem čela uz pod. Proročica je stajala s jedne strane, bulјeći u nebo i pojući da bi okupljenoj gomili donela sreću. Usta su joj se zatvarala i otvarala, ali iz njih nisu izlazile

razumljive reči. Gomila ju je slušala sa strahopoštovanjem. Svakih nekoliko minuta komad papira na kome su bile ispisane reči koje su savršeno odgovarale na moliteljevo pitanje pomaljao bi se iz odaje zaklonjene zavesama.

Žena Čini-dobrog stavi svoj novac na stalak, odajući iste počasti kao i njeni prethodnici. Negde u vreme ručka zavese počeše da podrhtavaju, a onda se kroz njih promoli list papira koji pade na pod. Na njemu nije bilo nijedne reči, već samo jedna slika: crtež neke napuštene kapele iza koje se iz stena grotesknog oblika uzdizala oniža planina. Stene su se nalazile usred gustog šipražja u kome se pritajio dragoceni zelenoglavi cvrčak. Pored njega stajala je žaba koja se spremala na skok.

Zbunjena, žena je pomno ispitivala sliku milimetar po milimetar. Kad su joj oči zastale na cvrčku, pogled joj se ukoči u napregnutoj pažnji; ona presavi papir i vrati se kući da ga pokaže mužu.

Čini-dobro ga ispita i naglas pomisli:

— Ovo mora da je način da mi se kaže gde da uhvatim cvrčka!

Dugo je posmatrao taj prizor. Podsećao ga je na budistički hram istočno od sela. On se bolno podiže oslanjajući se na štap i odšepa s crtežom u rukama do tog hrama. Iza tog zdanja nalazili su se brojni drevni grobovi i on krenu da se probija između njih. Na jednom mestu pred njim se ukaza stenje čudnog oblika koje se videlo na crtežu. Pun opreza, podrobno tragajući, on krenu sve dublje u gustiš. Nije bilo ni traga ni glasa od onog zbog čega je došao, ali on polako nastavi dalje.

A onda jedna žaba iskoči iz šikare. Čini-dobro bio je zabezeknut. On žurno krenu za njom, a žaba zamače u travu. Prateći je u stopu, Čini-dobro razmaknu vlati trave i iskolači oči. U njihovom podnožju čučao je cvrčak. Sledećeg trenutka cvrčak poskoči i skliznu u pukotinu u steni. Čini-dobro ga zagolica oštrom vlati trave, ali ne uspe da ga istera napolje. Na

kraju, on ga izvuče uz pomoć bambusove cevi i pred njim se pojavi veličanstveni primerak cvrčka. Čini-dobro pruži ruku i uhvati ga. Insekt je imao veliko telo i dugačak rep. Vrat mu je bio tamnozelene boje, a krila boje zlata.

Ponosan na sebe, Čini-dobro stavi cvrčka u kavez i vrati se kući, gde se cela njegova porodica obradova kao da je doneo neko veliko blago. Stavili su cvrčka u vedro i hranili ga raznim žitaricama s namerom da ga sačuvaju do vremena kad je Čini-dobro imao da ispuni svoju sledeću kvotu.

Jednog dana, dok mu je otac bio napolju, devetogodišnji sin Čini-dobrog krišom otkri vedro sa cvrčkom. Insekt naglo poskoči i nestade tolikom brzinom da ga je bilo nemoguće uhvatiti. Kad ga je očajni dečak nekako stigao i pritisnuo rukom, on vide da mu je jedna noga otkinuta i da mu je stomak rasporen. Nekoliko trenutaka kasnije, cvrčak je uginuo. Dečko u panici zaplaka. Kad je sve ispričao majci, njeno lice postade belo kao smrt.

— Loša karma! — uzdahnu ona. — Sada dolazi dan propasti! Kad ti otac dođe kući, on će to s tobom da reši!

Dečak, obliven suzama, ode od nje. Nakon kratkog vremena vrati se otac i kad mu je žena ispričala šta se dogodilo, njega obli hladan znoj. Van sebe od besa, on poče da traga za dečakom, ali detetu se bio izgubio svaki trag. Nešto kasnije našli su ga u bunaru.

Očev bes pretvori se u očajanje. Udarajući pesnicama o zemlju, on poče da jadikuje. Jedino što je želeo bila je sopstvena smrt. Muž i žena bili su očajni i beznadni. Iz njihove kolibe više nije izlazio dim. Ćutke su gledali jedno drugo — više nisu imali za šta da žive.

Predveče oni krenuše da sahrane dečaka. Međutim, dok su ga ljubili, oni osetiše slab znak disanja. Van sebe od sreće, oni ga položiše na krevet. Kako je noć odmicala, dete kao da je sve više oživljavalo. Muž i žena odahnuše. Ali dečakove vitalne sile

nisu se vraćale, a njegovo disanje bilo je slabo i prigušeno, kao da ga obuzima san. Tada Čini-dobro skrenu pogled ka praznom kavezu i ponovo ga obuze očajanje zbog izgubljenog cvrčka. Na sina više nije ni mislio.

Čini-dobro je još uvek ležao budan, potpuno obuzet brigom, kad je sunce donelo novi dan sa istoka. Iznenada on ču pucketavo cvrčanje koje je dolazilo spolja. On se naglo diže i ode da vidi o čemu se radi. Kad tamo — cvrčak, i to veoma veliki! Oduševljen, on pokuša da ga uhvati, ali ovaj naglo odskoči u stranu, cvrčeći dok je sve brže odmicao. A onda čoveku nekako pođe za rukom da ga poklopi rukom. Međutim, nije osećao da ga bilo šta golica po dlanu, pa pomisli da mu je cvrčak ipak umakao. Ali kad je digao ruku, insekt iskoči kao tane, a Čini-dobro žurno krenu za njim. Kad je skrenuo iza kuće — insekta više nigde nije bilo.

Čini-dobro ostade na istom mestu, gledajući na sve strane, sve dok ne opazi drugog cvrčka kako čuči na zidu. Međutim, taj cvrčak je bio veoma sitan, crno-crvene boje — ni nalik onom koga je izgubio. Čini-dobro ga neodlučno osmatraše neko vreme, a onda nastavi potragu za prvim cvrčkom. Međutim, insekt sa zida skoči i uvuče se između njegovog revera i rukava. Oblikom je bio nalik pegavom cvrčku, krila su mu bila boje šljivinog cveta, glava četvrtasta, noge duge. Čini-dobro pomisli da bi od tog cvrčka ipak nešto moglo biti, pa odluči da ga zadrži.

Stavio je cvrčka u kavez i pomno ga čuvao, mada se plašio da vlasti njime neće biti zadovoljne. A onda mu je pala na pamet ideja: prethodno će proveriti to stvorenje u borbi. I tako on posla po mladog seoskog hvalisavca — ovaj je imao cvrčka po imenu Zeleni Rak koji je svakodnevno pobeđivao na lokalnim okršajima. Kad je ugledao cvrčka koga je uhvatio Čini-dobro, hvalisavac se jedva uzdrža da se ne nasmeje, a onda izvadi svoga i postavi ga u kavez pored onog prvog. Potpuno zbunjen, Čini-dobro nije skidao oka s dugog Zelenog Raka

koji je ulivao poštovanje. »Kakvog sam jadnog insekta odgajio«, pomisli Čini-dobro. »Od njega neće nikad ništa biti. Ali možda bi ipak trebalo da reskiram, ako ništa drugo, šale radi«. I tako on stavi svoga cvrčka u vedro za borbu.

Mali cvrčak čučao je i nije se ni pomerao, poput ratnika koji se koncentriše pred bitku. Seoski hvalisavac sada se već naglas smejao. Čini-dobro čekinjom protrlja cvrčkove pipke da bi ga razdražio. Ali on se i dalje nije micao. Mladić se sada držao za stomak od smeha. Ali tada njegovom suparniku pođe za rukom da razljuti cvrčka koji sav razjaren nasrnu na protivnika. Dva insekta valjali su se jedan preko drugog, zadajući jedan drugom teške udarce. Tresli su se i prevrtali od napora, dok je borba postajala sve žešća. I tada manji cvrčak poskoči, ispruži rep, ispravi pipke i ugrize protivnika za vrat. Sav uspaničen, hvalisavac rastavi insekte i prekide borbu. Manji insekt cvrčao je od veselja, kao da je znao da je sada opravdao gospodarevo poverenje.

Presrećni Čini-dobro još uvek se divio svom cvrčku kad jedan petao priđe otpozadi, krenu pravo na pobedničkog insekta i snažno ga kljucnu. Čini-dobro viknu na petla pokušavajući da ga otera. Srećom, petlov kljun promašio je i insekt je odskočio u stranu, na sigurno. Međutim, petao krenu za njim i u sledećem trenutku cvrčak je već bio pod njegovom kandžom. Bled i usplahiren, Čini-dobro bezuspešno je lupao nogama po zemlji ne bi li nekako oterao petla. Uskoro je video ovoga kako proteže vrat i snažno trese glavom gore-dole i levo-desno. A kad je pažljivije pogledao, on spazi cvrčka kako se zabio u petlovu krestu i vatreno ga grize. Presrećan, Čini-dobro podiže cvrčka i stavi ga natrag u kavez.

Sledećeg dana on odnese cvrčka sudiji koji ljutito ukori Čini-dobro što mu donosi tako slabašnog i sitnog insekta. Čini-dobro mu ispriča šta se desilo, ali mu sudija nije verovao. Zatim je sudija oprobao tog cvrčka u borbi i on je redom porazio sve ostale cvrčke. Čak ga je suočio sa još jednim petlom

i rezultat je bio isti kao i onaj koji mu je Čini-dobro prethodno opisao. I tako Čini-dobro dobi nagradu, a cvrčka odnesoše guverneru. Oduševljen, guverner ponudi cvrčka caru uz detaljan opis njegove srčanosti.

Nakon što je cvrčak-šampion smešten u carskoj palati, on se ogledao sa svim ostalim borcima iz carstva: leptirastim cvrčcima, cvrčcima-vilinskim konjicima, žustrim cvrčcima udaračima, čelastim cvrčcima s plavim prugama i mnogim drugim izvanrednim primercima. Ali nijedan nije mogao da ga pobedi. Štaviše, cvrčak-pobednik umeo je da igra uz zvuke muzike sa citre.

Car je bio toliko zadovoljan da je guverneru poklonio skupocene konje i svilu za oblačenje. A guverner nije zaboravio odakle je cvrčak stigao i nije dugo vremena prošlo, a sudija je dobio pohvalu za izvanredne zasluge. Sada je i on bio presrećan. Oslobodio je Čini-dobrog njegove dužnosti kao poglavara susedstva i dao nalog nadležnom činovniku da mu dodeli traženi položaj.

Više od godinu dana nakon ovih događaja, sin Čini-dobrog došao je svesti, a njegove vitalne moći obnovile su se.

— Dok sam spavao — rekao je on svom ocu — postao sam cvrčak. Telo mi je postalo tako lako. Bio sam u stanju da pravim brze skokove i postao sam vešt u borbi.

I sam guverner bogato je nagradio Čini-dobrog. U roku od nekoliko godina nekadašnji poglavar susedstva stekao je sto hektara obradive zemlje, dvospratnu kuću sa deset hiljada krovnih rogova i hiljade ovaca i volova. I gde god se pojavljivao u javnosti, njegove sjajne kočije i raskošna odeća nadmašivale su sve što je imao bilo koji plemić.

P'U SUNG-LING

USNULI LEPTIR

Čuang Cu reče:

— Jednom sam sanjao da sam leptir i da poput cvetnih latica lebdim u vazduhu, presrećan što činim ono što mi je volja, potpuno nesvestan sam sebe! Ali ubrzo se probudih i, mahnito se opipavajući, opet bejah Čuang Cu! Pitam se: je li to Čuang Cu sanjao da je leptir, ili je to leptir sanjao da je Čuang Cu? Naravno, ako stavite Čuang Cua i leptira jednog pored drugog, onda između njih postoji razlika. Međutim, ta razlika samo je posledica njihovog promenljivog materijalnog oblika.

ČUANG CU

PRISTAO DA BUDE RIBA

Hsue Vei naimenovan je za pomoćnika sudije u okrugu C'ing-č'eng godine 759. n. e. Kolege su mu bili pomoćnik sudije g. Cou i visoki carski činovnici g. Lei i g. P'ei. U jesen te godine, Hsue Vei bolovao je sedam dana, a onda je najednom prestao da diše i nije više odgovarao na istrajno dozivanje. Međutim, oko njegovog srca zadržala se izvesna toplota, pa je njegova porodica, nevoljna da žuri sa sahranom, ostala da bdi nad njim i čeka.

Dvadeset dana kasnije, Hsue Vei, posle dugog jecanja, uspravi se.

— Koliko sam dana bio bez svesti? — upita on svog slugu.

— Dvadeset dana.

— Idi i raspitaj se da li činovnici Cou, Lei i P'ei sada imaju seckanog šarana za večeru — reče Hsue Vei. — Reci im da sam se vratio svesti i da se zbilo nešto krajnje čudno. Zamoli ih da ostave svoje štapiće za jelo i dođu da me saslušaju.

Sluga ode da nađe činovnike koji su se zaista spremali da večeraju seckanog šarana. On im prenese Hsue Veijevu molbu i oni se digoše od stola i zajedno odoše do Hsue Veijeve postelje.

— Da li ste vi, gospodo, naredili slugi poreskog službenika, Čang Piu, da donese ribu? — upita ih Hsue Vei.

— Da, jesmo — odgovoriše oni.

Hsue Vei se onda okrete Čang Piu i reče:

— Ribar Čao Kan sakrio je džinovskog šarana koga je

uhvatio, pa je, kad si ti tražio šarana, pokušao da ti proda neku drugu, sitniju ribu. Međutim, ti si našao tog šarana u trsci, podigao si ga i poneo sa sobom. Kad si stigao u sudijinu kancelariju, poreski službenik je sedeo s istočne strane kapije, a jedan od nadstražara sedeo je sa zapadne strane kapije. Poreski službenik bio je usred partije šaha. Kad si ušao u hol, g. P'ei je grizao breskvu. Kad im je Čang Pi rekao kako je ribar prikrio svoj dobar ulov, oni su izdali naredbu da se on išiba. Onda su predali ribu kuvaru Vang Si-liangu, koji je bio oduševljen šaranom i odmah ga je ubio. Zar nije sve ovo tačno?

Činovnici su se okrenuli jedan drugom i posavetovali, a onda su sve potvrdili, rekavši:

— Ali kako vi sve to znate?

— Tako što sam ja bio taj šaran koga ste dali da ga ubiju! — odgovori Hsue Vei zapanjenoj grupi.

— Ispričajte nam celu priču — izustiše svi uglas.

— Kad sam se razboleo — započe Hsue Vei — groznica koju sam imao bila je toliko jaka da sam jedva mogao da je izdržim. A onda mi je odjednom bilo zagušljivo i potpuno zaboravih da sam bolestan. Goreo sam kao da sam na vatri, pa pokušah da se rashladim. Izađoh napolje sa štapom u ruci, nesvestan da sanjam. Kad sam prošao kraj gradskog zida, obuze me neka pomama, kao da sam neka ptica ili divlja zver koja je dotad bila u kavezu, a sada je na slobodi. Niko ne može da shvati kakvo je to osećanje! Krenuh u brda, ali tu me je nešto gušilo još mnogo više nego pre. I zato siđoh da lutam duž obale reke. Bila je duboka i tiha, nalik ribnjaku. Osećaj sveprisutne jeseni ispuni mi srce bolom. Nije bilo čak ni najmanjeg talasića i u vodi se ogledalo čitavo nebo. Iznenada osetih želju da uđem u vodu. Skidoh se i ostavih odeću na obali i zaronih. Još od detinjstva volim vodu, ali kao odrastao prestao sam da idem na kupanje. U tom trenutku osetih grozničavu želju da slobodno uživam i zadovoljim davnašnju želju. Ali onda pomislih u sebi:

„Kad pliva u vodi, čovek nije brz poput ribe. Pitam se da li bih nekako mogao da uđem u život ribe i plivam brzo kao ona?“ I tada mi se jedna riba kraj mene obrati: „Ništa te u tome ne sprečava ako to zaista želiš. Mi te lako možemo pretvoriti u pravu ribu. Prepusti ti to samo meni.“ I ta riba onda naglo nestade. Ubrzo zatim čovek s ribljom glavom dojaha na leđima morskog čudovišta. U njegovoj pratnji bilo je stotinak riba. Riboglavi čovek pročita mi proglas rečnog božanstva:

Život na suvom i slobodno plivanje u dubinama sušta su suprotnost. Oni na kopnu nikad ne upoznaju talase ukoliko ne vole vodu. Hsue Vei je izrazio želju da pliva i roni, žudeći za slobodom bezbrižne dubine. Nalazeći zadovoljstvo u njenom bezgraničnom carstvu, on bi sada da se preda njenim čistim vodama. Umoran od kopna, on napušta smrtni svet iluzije. Za sada on može da postane biće s krljuštima, ali ovo nije stalna promena identiteta. Neka za probu bude crveni šaran u Istočnom Ribnjaku. Ali ako samo i pomisli da veliki talasi prevrnu čamce s ljudima, zločin za koji on misli da je prikriven proganjaće ga. Isto tako, ako bude pohlepan kad vidi mamac, ako bude slep za udicu na struku, on će patiti na suvom. Ne gubi dostojanstvo i ne sramoti tvoje drugove. Budi u tome istrajan!

— Nakon što sam saslušao proglas, ja se pogledah i videh da sam već prekriven ribljim krljuštima. I tada jurnuh kroz vodu, plivajući tamo kud mi je srce želelo, povrh talasa i dole u najdublje ambise, potpuno neometano, poskakujući kroz tri reke i pet jezera ovog carstva. Međutim, svake večeri moradoh da se vraćam u Istočni Ribnjak kome sam bio dodeljen. A onda me neočekivano spopade glad i, s obzirom na to da nisam mogao da nađem ništa za hranu, počeh da pratim jedan čamac. Iznenada ugledah ribara Čao Kana kako spušta udicu u vodu. Mamac je izgledao tako primamljivo, ali sam imao dovoljno razuma da budem oprezan. A onda se on iznenada nađe pokraj mojih usta. „Ja sam čovek“, rekoh sebi, „koji je riba samo

privremeno. Zar nisam u stanju da vodim pošten život, a ne da sada gutam ovu udicu?“ I tako se udaljih od čamca — ali moja glad bila je još jača. I tada pomislih u sebi: „Ja sam činovnik koji nosi riblje odelo iz čistog zadovoljstva. Ne verujem da bi me ribar ubio čak i ako bih progutao udicu. Sigurno bi me vratio u grad.“ I tako ja progutah udicu s mamcem, a Čao Kan me izvuče iz vode. Dok me je hvatao, ja sam bez prekida vikao, ali on nije hteo da me sluša. Provukao je uzicu kroz moje obraze i vezao me sa još nekoliko šarana. Nakon kratkog vremena sluga Čang Pi došao je i rekao Čao Kanu: „Visoki carski činovnik P’ei želi da kupi ribu i ona mora da bude povelika.“ „Nisam ulovio nijednu veliku“, odgovorio mu je Čao Kan, „ali imam preko pet kila sitne ribe.“ „On mi je naredio da donesem veliku ribu. Male mu ništa ne vrede“, uzvratio mu je Čang Pi. A onda je razgrnuo trsku i podigao me. Ja sam odmah rekao Čang Piu: „Ja sam pomoćnik sudije u tvom okrugu. Poprimio sam oblik ribe i plivao kroz vode čitavog carstva. Kako to da si propustio da me pozdraviš?“ Ali Čang Pi na to uopšte nije obraćao pažnju, već me je podigao i krenuo nazad, ne osvrćući se na moje kletve. Kad smo prošli kroz kapiju sudijine kancelarije, video sam činovnike kako sede i igraju šah. Doviknuo sam im iz sveg glasa, ali od njih ni reči. Samo su se nasmešili i rekli: „Dobar komad. Bar tri-četiri kile!“ Onda smo ušli u hol. Cou i Lei su se kockali. P’ei je grizao breskvu. Svi su se obradovali kad su videli tako veliku ribu, koja je brzo poslata u kuhinju. Kad je Čang Pi izjavio da je Čao Kan prikrio ulov i pokušao da mu proda sitnu ribu, P’ei se razbesneo i naredio da se ribar išiba. Ja sam vikao iz sveg glasa da je ulov njihov sopstveni kolega — ali umesto da me oslobode, mene su brzo ubili. Zar je to bilo humano? Niko nije obraćao pažnju na moje krike i suze dok su me predavali kuvaru. Vang Si-liang je uzeo nož i sa zadovoljstvom me bacio na panj za sečenje. Ponovo sam se razderao: „Vang Si-liang, ti redovno čistiš moju ribu. Zar ti da me ubiješ? Zašto me ne odneseš činovnicima i

objasniš im šta se desilo?“ On kao da je bio gluv, jer je pritisnuo moj vrat na panj i odsekao mi glavu. U trenutku kad mi je glava otpala, ja sam se probudio i sve vas pozvao.

Činovnici su stajali bez reči. Sažaljenje ispuni njihova srca. Međutim, kad ga je Čao Kan uhvatio, kad ga je Čang Pi podigao iz trske, kad su dvojica činovnika igrala šah, kad su trojica činovnika stajala u holu, kad se kuvar pripremao da ga ubije, ribu niko nije čuo iako su se njene usne pomerale.

Tri gospodina su nakon toga bacili seckanu ribu i otada je više nisu ni okusili. Hsue Vei se oporavio i još dugo je radio kao pomoćnik sudije dok konačno nije i on umro.

LI FU-JEN

LI CING I BOG KIŠE

Dok je veliki ratni heroj Li Cing bio još uvek nepoznat i beznačajan čovek, često je išao u lov s lukom i strelom u planine Huo, s tim što je odsedao i hranio se u lokalnom seocetu. Starešina toga sela veoma ga je cenio i kako su godine prolazile, on je prema njemu bio sve darežljiviji.

Jednom Li Cing naiđe na krdo jelena i poče da ih goni. Mrak tek što se nije bio spustio. On požele da digne ruke od potere, ali uzbuđenje ga je vuklo napred i on se uskoro izgubi u tami noći. Gde li je sada put koji vodi kući u ovoj zbunjujućoj pomrčini? Ozlojeđen, on nastavi dalje, dok je njegova uznemirenost rasla. A onda on na horizontu ugleda sjaj fenjera i brzo se uputi ka njemu.

Nakon izvesnog vremena on stiže pred neku veliku gospodsku kuću s kapijama skerletne boje koje su odavale bogatstvo i visok društveni položaj. Zidovi su bili neuobičajeno visoki. Li Cing je dugo kucao, sve dok se ne pojavi jedan sluga. Li Cing mu objasni da je zalutao i zamoli za prenoćište.

— Mislim da nećete moći ovde da provedete noć — odgovori mu ovaj. — Mlada gospoda su otišla i samo je gospodarica kod kuće.

— Barem prenesi moju molbu — nastavi Li Cing.

Sluga uđe unutra i onda se vrati.

— Gospodarica je prvo mislila da vas odbije — reče on — ali s obzirom na ovu pomrčinu i činjenicu da ste se izgubili, ona se osetila obaveznom da se primi uloge domaćice.

I tako Li Cinga pozvaše u trpezariju. Uskoro se pojavi i jedna sluškinja da najavi gospodaricu, koja se pojavi obučena u crnu suknju i beli žaket. Imala je nekih pedesetak godina i odisala je nenametljivom elegancijom. Li Cing se oseti kao da se nalazi u domu jednog od vodećih pripadnika društva. On krenu napred i pokloni se. Uzvraćajući mu naklon, gospodarica reče:

— S obzirom na to da nijedan od mojih sinova nije ovde, nije prikladno da u ovoj kući zanoćite. Međutim, noć je tamna i vaš put neizvestan, i ne znam kuda bih mogla da vas pošaljem. Naš skromni dom je jedini u ovoj planinskoj divljini. Moji sinovi neprestano dolaze i odlaze. Ponekad stignu usred noći i dižu veliku buku. Nadam se da vas to neće uznemiriti.

— Ni najmanje — odgovori Li Cing.

Gospodarica naredi da se posluži večera. Hrana je bila sveža i izvrsna. Neobično za planinski kraj, na stolu je bilo puno ribe. Posle večere gospodarica je otišla u drugi kraj kuće. Dve sluškinje donele su krevetski veš i nove novcate prekrivače koji su bili bogato ukrašeni. Onda su zatvorile ulaznu kapiju, zaključale je i otišle.

Li Cing se pitao ko bi to mogao da dođe usred noći i izaziva nemir tu, u ovoj divljini. Bio je isuviše uplašen da bi spavao, pa je sedeo osluškujući. Negde oko pola noći s kapije se začu žestoka lupa. Onda se ču sluga koji odgovara i pridošlica kako dovikuje:

— Nebesa naređuju tvom sinu da pošalje kišu u prečniku od tri kilometra oko ove planine. Umerena kiša do zore biće dovoljna. Nemojte odugovlačiti ni izazivati bilo kakvu štetu.

Sluga koji je otvorio vrata unese unutra pisanu naredbu svojoj gospodarici.

— Moji sinovi još uvek se nisu vratili kući — ču je Li Cing kako kaže — a naredba za kišu je stigla. Ne možemo da odbijemo, a ako oklevamo, bićemo kažnjeni. Već je isuviše

kasno da nekog pošaljemo da obavesti dečake. Od slugu se ne može očekivati da to preuzmu. Šta da radimo?

— Gost u dnevnoj sobi deluje naočito — reče jedna od mladih sluškinja. — Zašto njega ne upitate?

Zahvalna na predlogu, gospodarica zakuca Li Cingu na vrata.

— Da li ste budni, gospodine? — upita ona. — Budite ljubazni i izađite na trenutak.

Li Cing je brzo posluša.

— Ovo nije ljudsko stanište — reče gospođa. — Ovo je palata Zmaja čija je dužnost da pravi kišu.

Li Cing je bio užasnut — zmaj koji živi u ambisu i diže se u oblake upravlja ciklusom kišnih padavina na čitavoj zemlji.

— Moj stariji sin otišao je na Istočno kinesko more da prisustvuje jednom venčanju — nastavi gospođa. — Moj mlađi sin pravi večeras društvo svojoj sestri. Malopre smo primili naredbu od nebesa da pošaljemo kišu. Nemamo vremena da obavestimo dečake jer nas razdvajaju hiljade kilometara. A zamenu nije lako naći. Moram se usuditi da vas uznemirim jednom molbom: da li je ikako moguće da nam ovoga trena pomognete?

— Ja sam smrtni čovek, a ne jahač oblaka — odgovori Li Cing. — Kako ja da budem u stanju da pošaljem kišu? Ali ako postoji neka veština kojoj me možete naučiti, stojim na raspolaganju.

— Samo sledite moja uputstva — reče mu gospodarica — i neće biti ničega što nećete moći da uradite!

Ona zatraži da se dovede konj — mlečnobeli at ogrnut plaštom — i objasni slugama kako da vežu sud s kišom — malu vazu — na prednji deo sedla.

— Nemojte uopšte zatezati uzde — upozori ona Li Cinga. — Samo sledite pokrete konja. Kad on zatopće nogama i

zanjišti, uzmite kap vode iz ove vaze i pustite je da padne na njegovu grivu. Vodite strogo računa da ne upotrebite više od jedne kapi!

Li Cing uzjaha konja, a on se baci napred dok su mu se noge dizale sve više i više. Li Cing je bio zapanjen njegovom brzinom i nepokolebljivošću. Nije ni shvatio da je već iznad oblaka. Vetar je jurio pokraj njega poput strela. Gromovi su tutnjali pod njegovim nogama. A onda konj zatopta nogama i jahač pusti kap vode na njegovu grivu. Sinu munja i oblaci se razmakoše. Ispod sebe on ugleda seoce u kojem je često odsedao. „Zadao sam tom seocetu mnogo brige“, pomisli on, „a oni su bili veoma ljubazni prema meni. Kako da im to vratim? Bila je velika suša i njihove žitarice skoro su spržene. Sada, kad imam kišu u rukama, zašto da sa njom škrtarim?“ I tako Li Cing spusti još dvadeset kapi vode konju na grivu. Uskoro kiša prestade i on odjaha natrag u palatu.

Tamo zateče gospodaricu kako jeca ispred trpezarije.

— Oh, kakva greška — zarida ona. — Obećali ste da nećete upotrebiti više od jedne kapi. Zašto ste upotrebili dvadeset da zadovoljite svoj ćef? Jedna kap s nebesa znači trideset santimetara vode na zemlji. Do ponoći je na ono seoce palo šest metara vode! U njemu više nema ljudi. Strašno su me ukorili i udarili mi osamdeset šiba. Pogledajte samo moja leđa — sva su krvava od udaraca. Moji sinovi su takođe u nemilosti. Oh, šta da radim?

Li Cing zaneme od sramote i straha.

— Dobri gospodine — nastavi gospođa — vi ste samo čovek iz sveta smrtnika koji ne zna ništa o kretanju oblaka i kiši. Zaista vas ne mogu kriviti. Ali ako zmajski car dođe da vas potraži, imaćete dosta razloga da se plašite. Zato brzo odlazite, ali mi dopustite da vam se zahvalim za vaš trud. Ovde u planinama mi nemamo mnogo toga da ponudimo. Možda ćete prihvatiti kao poklon dvojicu slugu — ili samo jednog,

kako već odlučite.

Zatim naredi da dođu dvojica slugu.

Jedan se pojavi iz istočnog hodnika. Lice i ponašanje behu mu blagi i prijatni i on je zaista izgledao veoma pristao. Drugi je došao iz zapadnog hodnika. Neobuzdan i plah, stajao je uzdržavajući svoj gnev.

— Mi borci smo borbeni i strastveni u onome što radimo — reče Li Cing. — Ako izaberem blagog slugu, neće li me ljudi smatrati kukavicom? S druge strane, neću da budem toliko smeo da uzmem obojicu. S obzirom na to da ste mi ponudili da biram, uzeću ovog plahovitog.

Blago se osmehnuvši, gospođa mu reče:

— Je li to sve što želite, gospodine?

Ona ga onda pozdravi i oni se rastadoše. Sluga pođe sa Li Cingom, koji napravi još nekoliko koraka od kapije pa se osvrnu. Kuće više ne beše. On se onda okrete ka slugi, međutim ni njega više nije bilo, pa je Li Cing morao sam da pronađe put do svoje kuće. On baci pogled ka seocetu i vide nepreglednu vodenu površinu koja je dosezala sve dok mu je pogled dopirao. Samo su vrhovi pojedinog drveća virili iz vode. Nigde ne beše ni jednog jedinog čoveka.

Kaže se da se istočno od prolaza T'ung rađaju predsednici vlada, a zapadno od ovog prolaza generali. Li Cing je konačno ugušio pobune svojom vojnom moći i njegove pobede ostale su neprevaziđene. Međutim, on nikad nije dobio položaj predsednika vlade. Da li je to možda zbog toga što nije izabrao blagog slugu iz istočnog hodnika?

LI FU-JEN

ČAROBNJAKOVA LEKCIJA

Tu Cu-č'un živeo je u vreme kad je osnovana velika dinastija Sui. U mladosti se ponašao krajnje nepromišljeno i nikad se nije trudio da sačuva porodično imanje. Sa svojom lakomislenom, samovoljnom naravi i svojom sklonošću ka vinu i raskalašnom društvu, on je ubrzo proćerdao sve što je imao. Prijatelji i rođaci kojima se obratio za pomoć prezreli su ga zbog toga što je zanemario svoje obaveze.

Zima ga je zatekla u otrcanoj odeći, praznog stomaka i bosonogog na ulici prestonice Čangan. Dan je već bio na izmaku, a on još nije bio ništa stavio u usta. Smetenog uma, bez ikakvog cilja, on se uputi ka zapadnoj kapiji istočne četvrti. Njegovo jadno stanje bilo je toliko očigledno u trenutku kad je podigao oči k nebu i zajecao.

— Gospodine, na šta se žalite?

Jedan starac sa štapom u ruci stvori se ispred njega. Cu-č'un mu ispriča svoju priču, gnušajući se načina na koji ga je njegova vlastita porodica prezrela.

— Koliko niski novčića bi vam bilo potrebno? — upita starac. U to vreme, na svakoj nisci nalazilo se po hiljadu novčića.

— Trideset do pedeset hiljada novčića održalo bi me u životu — odgovori mu Cu-č'un, opredeljujući se za veliku sumu.

— Premalo — reče starac. — Kažite ponovo.

— Onda, sto hiljada — odgovori Cu-č'un.

— Nedovoljno.

— Jedan milion.

— Još uvek nedovoljno.

— Tri miliona!

— To bi trebalo da bude dovoljno — reče starac i izvuče nisku novčića iz rukava. — Neka vam ovo bude za večeras. Sutra u podne čekaću vas na persijskom bazaru. Vodite računa da ne zakasnite.

U naznačeno vreme Cu-č'un ode na persijski bazar, gde ga je starac već čekao. Starac predade Cu-č'unu tri miliona u gotovom novcu, a onda ode ne otkrivajući svoj identitet.

Međutim, bogatstvo ponovo oživi Cu-č'unove ekstravagantne želje. Nikad više, pomisli on, neću morati da živim životom lutalice prepuštenog na milost i nemilost. I poče da jaše najlepše konje i da nosi najfinija krzna i svilu. Da okuplja društvo radi pijanki i unajmljuje muzičare, pevajući i igrajući u svim kućama zadovoljstva toga grada. Nije nimalo razmišljao o tome kako troši svoj novac.

Posle nekoliko godina Cu-č'un je morao da zameni svoju elegantnu odeću i skupocene kočije jevtinijim. A onda je dao svog poslednjeg konja za magarca. Uskoro se odrekao i magarca, pa je počeo da ide naokolo peške kao i ranije. Nakon kratkog vremena bio je tamo gde ga je starac prvi put sreo. Ne znajući više kuda će i šta će, on bolno zakuka ispred one kapije u istočnoj četvrti. Na njegov glas, starac se ponovo pojavi, uhvati Cu-č'una za ruku i reče:

— Nisam očekivao da ću te ponovo naći u ovom stanju. Ali ću ti opet pomoći. Koliko niski?

Cu-č'un beše isuviše posramljen da bi odgovorio. Starac pokuša da ga ohrabri, ali ovaj rasipnik uspeo je samo da mu se glupavo zahvali na brizi.

— Sutra u podne, dođi na mesto na kojem smo se prošli put sreli — reče starac.

Cu-č'un prikri svoj stid i ode. Ovog puta dobio je deset miliona u gotovom.

Pre nego što je primio novac, Cu-č'un je rešio da svoj svakodnevni život tako razumno isplanira da će slavni bogataši iz prošlosti u odnosu na njega delovati kao sitna riba. Međutim, kad mu se novac našao u ruci, on trenutno zaboravi na svoje odluke. Njegova samoživa priroda bila je podjednako jaka kao i ranije i u roku od nekoliko godina on je bio siromašniji nego ikad.

A onda i po treći put srete onog starca na poznatom mestu. Cu-č'un nije mogao da sakrije koliko mu je bilo neprijatno. Pokrivajući lice rukama, on se okrenu da beži. Međutim, starac ga uhvati za skut od kaputa i zaustavi ga:

— Trebalo je da znam da će ti trebati više novca — reče on, dajući Cu-č'unu trideset miliona u gotovom novcu. — Ali ako te ovo ne izleči, nema ti leka.

Cu-č'un pomisli: „Kad sam upao u nevolje i potrošio sve što sam imao, rođaci i prijatelji uopšte se nisu obazirali na mene. A ovaj starac tri puta mi je pomogao. Kako da budem dostojan njegove dobrote?" I onda on reče starcu:

— Sa ovom sumom moći ću da sredim svoje poslove, pružim nužno potrebno udovicama i siročadi i popravim svoj karakter. Potresen sam tvojom velikom dobrotom i uradiću sve za tebe kad budem ostvario svoje zadatke.

— To je želja i moga srca — reče starac. — Kad budeš gotov s tim, dođi petnaestog dana sedmoga meseca u hram Lao Cua koji stoji između smreka.

Kako je većina udovica i siročadi živela južno od reke Huai, Cu-č'un je preneo sva svoja sredstva u grad Jangčou. Tamo je kupio preko hiljadu pet stotina jutara kvalitetne zemlje, sagradio palatu sebi u gradu i podigao više od stotinu

kuća na glavnim putevima za smeštaj udovica i siročadi iz tog kraja. Pobrinuo se da poženi sve nećakinje i nećake, obezbedio svim mrtvima iz svoje porodice mesto u hramu, ravnomerno uzvratio na svu plemenitost na koju je naišao i oprostio sve uvrede. Kad je sve to završio, bilo je vreme da potraži starca.

Cu-č'un ga je pronašao kako zviždуće u senci smreka. A onda, zajedno, njih dvojica krenuše da se penju na vrh zvani Paviljon Oblaka planine Hua u zapadnom kraju Kine. Prešli su nešto više od petnaest kilometara kad su stigli do blistavog veličanstvenog zdanja, potpuno različitog od svega u čemu žive smrtnici, pod svodom oblaka nakrivljenih u obliku luka. Feniks i ždral lepršali su u vazduhu. Iznad njih uzdizao se glavni hol, unutar koga se nalazila alhemijska peć od devet stopa koja se koristi za pripremanje čudesnih napitaka i eliksira. Ljubičasti plamenovi lizali su iz nje osvetljavajući vrata i prozore žad-bele boje, dok su spreda i straga stražu čuvali crni zmaj i beli tigar.

Sunce je već zalazilo. Starac, koji više nije bio u svojoj svetovnoj odori, sada je imao lik taoističkog čarobnjaka sa žutim šeširom i skerletnim ogrtačem. On pruži Cu-č'unu krčag vina i tri bele pilule za širenje svesti koje je dotad držao u rukama. Mladić proguta pilule, a čarobnjak prostre tigrovo krzno duž zapadnog zida i posadi Cu-č'una s licem ka istoku.

— Vodi računa o tome da ništa ne govoriš — upozori ga čarobnjak. — Bilo da se pojavi poštovani duh, zla utvara, demon iz pakla, divlja zver, sam pakao, ili čak tvoji najbliži rođaci vezani i mučeni na hiljadu načina — ništa od toga što budeš video nije stvarno. Od najvećeg je značaja da ne govoriš i da se ne pomeraš. Ostani priseban i neustrašiv i nikakvo zlo neće te snaći. Nemoj zaboraviti ovo što sam ti rekao.

Nakon toga, čarobnjak se udalji.

Cu-č'un pogleda unaokolo. Nije video ništa drugo do glinenu cisternu ispunjenu vodom. Iznenada, zastave i barjaci,

štitovi i koplja, hiljadu borbenih kočija i deset hiljada konjanika nagrnuše preko brda i dolina. Buka zatrese nebo i zemlju. Zatim se pojavi ratnik koga su nazivali General. Bio je visok preko tri metra, a i on i njegov konj imali su metalni oklop koji se blistao kao brilijant. Generalova garda od nekoliko stotina ljudi s isukanim mačevima i nategnutim lukovima stupi na prostor ispred glavnog hola.

— Kakav si ti to čovek — povikaše oni — kad se usuđuješ da sediš u prisustvu Generala?

Levo i desno, uzdignutih mačeva, oni krenuše napred, zahtevajući od Cu-č'una da im kaže ko je. Ali Cu-č'un čvrsto odbijaše da odgovori. Razjareni, neki od njih htedoše da ga poseku, a drugi da ga prostrele. Cu-č'un ostane nem, a General ode grdno razgnevljen.

Za njima dođoše okrutni tigrovi, otrovne guje, divlje mačke, bučni lavovi i besne škorpije, koji su svi redom hteli da ga se dočepaju i proždru. Neke od životinja čak su i skočile na njega. No Cu-č'un ostade nepokretan i duhom i izrazom lica i za kratko vreme ta noćna mora nestade.

Odjednom diže se oluja, zapljušta kao iz kabla, a munje osvetljavahu neprozirnu tminu. Plameni kovitlaci okružiše Cu-č'una i sa leve i sa desne strane. Snažni gromovi počeše da udaraju ispred i iza njega. Cu-č'un nije mogao ni oči da otvori. Za nekoliko trenutaka okruži ga voda visine preko tri metra i uz neprestane munje i gromove izgledalo je kao da ništa ne može da spreči da se zemaljske reke i planine razdvoje jedne od drugih. Talasi dopreše do njega, ali je Cu-č'un i dalje sedeo uspravno ne obraćajući na to nikakvu pažnju. Uskoro svega nestade.

General se vrati, ovog puta vodeći vologlavnog narednika i njegove vojnike pakla, zajedno s ostalim avetima užasnoga lika. Oni postaviše ogroman kotao pun vrijuće vode pred Cu-č'una i okružiše ga uzdignutim kopljima, mačevima i vilama.

— Reci ko si — navaljivaše oni. — Inače se čuvaj! Ubacićemo te u kotao.

Cu-č'un im ništa ne odgovori.

Nakon toga na stepenice ispred njega dovukoše njegovu ženu.

— Govori i poštedećemo je — rekoše oni.

Šibali su je dok je nije oblila krv, neki su je gađali strelama, neki su je udarali, neki su je šurili vrelom vodom, a neki je pekli vatrom. Ne mogavši to da izdrži, ona viknu:

— Ja sam zaista samo jedna uboga i priprosta žena nedostojna takvog gospodina kao što si ti. Ipak, sudba mi je omogućila da ti služim kao žena preko deset godina. Sada su me njihova visočanstva duhovi uhvatili i ovaj bol je više nego što ja mogu da podnesem. Nikad ne bih dopustila da puziš na rukama i nogama i moliš za mene, no samo jedna tvoja reč spasiće mi život! Neće biti okrutnijeg čoveka od tebe ako mi ne pomogneš.

Ona je ridala, preklinjala i grdila, ali Cu-č'un je nije ni pogledao.

— Misliš da je nećemo ubiti? — obrati mu se General.

On onda naredi da se donese panj i oni počeše da je seku milimetar po milimetar, počevši od stopala. Ona je urlala od bolova. Međutim, do samog kraja, Cu-č'un ne obrati na nju nikakvu pažnju.

— Ova hulja je majstor crne magije — viknu General — i ne sme da ostane među živima.

On tada naredi svojim ljudima da Cu-č'unu odseku glavu.

Kad su Cu-č'unu odsekli glavu, njegova duša stiže pred kralja mrtvih.

— Nije li ovo onaj jeretik sa vrha zvanog Paviljon Oblaka? Bacite ga u pakao!

Cu-č'una zatim snađoše najgore muke — istopljena

bronza, gvozdeni kolac, udarci, težak rad, vatrena jama, uzavreli kotao, brdo noževa, šuma mačeva. Ali on čvrsto imaše na umu čarobnjakove reči i izdrža bol ne puštajući ni jedan jedini uzdah. A onda mučitelji izvestiše kralja da su muke završene.

— Takva zla hulja ne zaslužuje da se ponovo rodi kao muškarac — zaključi kralj pakla. — Neka se ponovo vrati kao žena u dom Van Čuana, pomoćnika sudije u pokrajini Šanfu, u državi Sungčou.

Nakon rođenja beba je preležala brojne bolesti. Jedva da je prošao i jedan jedini dan da je ona bila pošteđena akupunkture, spaljivanja rana i gorkih lekova. Jednom je upala u vatru i nije bilo načina da joj se olakšaju muke. Ipak iz sebe nije puštala ni glasa. Izrasla je u prekrasnu devojku, ali nikad nije upotrebila glas i porodica ju je smatrala nemom. Nikad nije odgovorila na slobode koje su njeni rođaci sebi dopuštali u ponašanju s njom ili na bezbrojne sitne uvrede koje je pretrpela od drugih.

U istom tom kraju živeo je jedan istaknuti akademski građanin, izvesni Lu Kuei, koji, oduševljen pričama o njenoj lepoti, zatraži njenu ruku preko provodadžije. Njena porodica odbila je ponudu zbog njene navodne mutavosti, ali Lu Kuei beše uporan:

— Sve dok je ona vredna kao supruga, čemu govor? Štaviše, ona može da obeshrabri žene koje isuviše pričaju!

I tako oni odobriše venčanje, a mladoženja za svoju mladu nevestu priredi bogatu svečanost.

Tokom nekoliko godina mladi par delio je nežnu i sve dublju ljubav. Dobili su i sina koji je u drugoj godini pokazao izuzetnu inteligenciju. Lu Kuei mazio je bebu i pričao svojoj ženi, ali mu ona nikad nije odgovorila. Isprobao je i nekoliko trikova da je namami da progovori, ali je ona i dalje ćutala. A onda joj jednom reče u gnevu:

— U stara vremena žena gospodara Čia toliko je prezirala

svog muža da nije htela čak ni osmehom da ga udostoji. Međutim, gospodar Čia je oslobodio svoju ženu od zaveta na ćutanje tako što je ubio jednog fazana. Ja nisam toliko ružan kao gospodar Čia i imam više kulture od puke veštine u gađanju iz luka. Ipak, ti ne govoriš. Ukoliko čoveka prezire njegova sopstvena supruga, kakvu on onda ima korist od sina?

Lu Kuei tada zgrabi bebu za noge i baci je na pod. Beba udari glavom o kamen i obli je krv. Cu-č'un oseti oštar bol u svom srcu. Njen zavet kojim se obavezala na ćutanje iščile joj iz uma i bolni krik izmače joj sa usana.

Dok je taj krik još izlazio iz nje, Cu-č'un nađe sebe kako sedi na istom onom mestu na kojem je sedeo. Čarobnjak stajaše pred njim. Poslednje noćno bdenje upravo je počinjalo. Cu-č'un vide ljubičaste plamenove kako se spuštaju s krova i skaču u nebo. A onda ih obojicu proguta vatra koja je već bila zahvatila čitav hol i zgradu.

— Nesrećniče jedan, koliko si pogrešio! — uzviknu čarobnjak podižući Cu-č'una za kosu, a onda ga baci u cisternu s vodom. Istog trena vatra se ugasi i čarobnjak nastavi: — Tvoj um se otarasio radosti, gneva, tuge, straha, prezira i žudnje — sve je bilo zaboravljeno. Samo je ljubav još bila preostala. Da nisi tada kriknuo, moja čarolija delovala bi i ti bi se uzdigao iznad svog ljudskog stanja i postao besmrtan. Avaj, takvi ljudi isuviše su retki. Moraću ponovo da pripremam ovaj napitak, a ti ćeš morati da nađeš svoje mesto u svetu ljudi.

Tada čarobnjak pokaza rukom ka udaljenom domu. Cu-č'un pope se na paviljon i pogleda: peć je bila uništena. U njoj je stajala gvozdena šipka debljine čovečje ruke. Go do pojasa, čarobnjak je po njoj udarao mačem uništavajući ono što je preostalo.

Nakon što se Cu-č'un vratio svom domu, njega obuze stid što je zaboravio svoj zavet kojim se obavezuje na ćutanje. I on ukori sebe zbog svoje greške i ode do vrha Paviljona Oblaka.

Međutim, on tamo ne nađe ni jednog jedinog znaka od ljudi, pa se, skrušeno uzdahnuvši, vrati svom domu.

MONAH IZ PLANINA TEŠKOG RADA

Mladi Vang, sedmi sin ugledne porodice, živeo je u gradu okružen luksuzom. Od detinjstva ga je privlačilo natprirodno, tako da, kad je čuo da se veliki broj besmrtnika može pronaći na Planinama Teškog Rada, otputova tamo sa svojim zavežljajem knjiga na ramenu.

On se pope na brdo na čijem je vrhu stajao usamljeni taoistički hram. Na slamnoj prostirci sedeo je monah meditirajući. Seda kosa visila mu je niz vrat, ali je on izgledao živahan i snažan duhom i telom. Vang mu izrazi svoje poštovanje i zapodenu razgovor s njim. Monahova objašnjenja o moćima svemira delovala su čudesno. Na kraju, Vang ga zamoli da bude njegov učenik.

— Bojim se — odgovori mu monah — da neko ko je vodio toliko lagodan život kao ti neće moći da podnese ovdašnje tegobe.

— Siguran sam da ću to biti u stanju — reče Vang.

Kad se približio mrak, oko njih se okupiše monahovi brojni učenici. Vang izrazi svima svoje poštovanje i ostade u hramu. U cik zore, monah pozva Vanga, dade mu sekiru i reče mu da se pridruži učenicima u potrazi za drvima za potpalu. Vang se revno držaše njegovih uputstava.

Prođe više od mesec dana. Vangove ruke i stopala behu prekriveni žuljevima. I kao što je monah i predvideo, on oseti

da neće moći da podnese tegobe i u sebi se reši da se vrati kući.

Vraćajući se u hram jedne večeri, on vide dvojicu ljudi kako večeraju s učiteljem. Sunce je već bilo zašlo, ali lampe još uvek nisu bile upaljene. Učitelj odseče parče papira u obliku okruglog ogledala i zalepi ga na zid. Ubrzo zatim mesečeva svetlost ispuni sobu i u njoj su se mogle videti najsitnije stvari.

Učenici su se užurbano kretali tamo-ovamo ispunjavajući učiteljeve želje. Jedan od gostiju reče:

— Radost ove divne večeri treba da svi mi podelimo.

Onda on sa stola podiže krčag s vinom, nasu ga svim učenicima i reče im da piju do mile volje. „Kako ovaj jedan krčag vina može da bude dovoljan za nas sedmoricu ili osmoricu?“, upita se Vang. Međutim, učenici nastaviše da se naginju napred i da neprekidno iznova nasipaju u svoje zdele, a vina nikako da nestane.

Uskoro jedan od gostiju reče:

— Mi smo počastvovani poklonjenom mesečinom, ali velika sramota je piti sam! Trebalo bi da pozovemo Čang O, mesečevu vilu, da nam se pridruži.

Rekavši to, on vešto baci štapić za jelo na Mesec i jedna prelepa žena stvori se iz mesečevih zraka. Iako je imala jedva tridesetak santimetara kada se prvi put pojavila, ona dostiže ljudsku veličinu kad se spusti na tlo. Struk joj je bio tanak, a vrat dug. S nadzemaljskom gracioznošću ona odigra *Igru haljine duginih boja*. Nakon toga otpeva: „Mora li gospodarica meseca da se vrati u usamljeno zatočeništvo svoje hladne palate?“ Glas joj je bio zvonak i prodoran, jasan poput zvuka flaute. Kad je završila pesmu, diže se u kružnim pokretima i zaustavi se na stolu. A onda se, pred njihovim zapanjenim očima, pretvori u štapić za jelo.

Trojica muškaraca nasmejaše se. Jedan od njih reče:

— Nikada dosad nisam imao zabavnije veče. Ali mi je sada i previše vina. Pitam se da li bismo mogli da popijemo poslednju čašu u samoj mesečevoj palati?

I onda, postepeno, njih trojica, onako sedeći za stolom, uđoše u Mesec. Gomila učenika vide ih kako sede i piju unutar svetleće kugle. Čak su se i dlačice iz njihove brade i obrva mogle jasno videti, poput lika u ogledalu. Ubrzo Mesec poče da tamni. Kad učenici donesoše sveće, oni zatekoše monaha da sedi sam — gostiju više nije bilo. Đakonije su i dalje bile na stolu. Mesec na zidu nije bio ništa drugo do parče papira.

— Je l' bilo dovoljno pića? — upita monah okupljene učenike.

— Dovoljno — odgovoriše oni.

— Onda brzo u krevet, jer ne smete propustiti jutarnje sakupljanje drva.

Klimajući glavom, učenici se povukoše. Vang je bio toliko opčinjen događajima od te večeri da sve njegove misli o povratku kući nestadoše.

Međutim, nakon sledećih mesec dana on ponovo uvide da tegobe prevazilaze njegovu izdržljivost. A i učitelj mu nije otkrio nijedan jedini magični trik! Savladan nestrpljenjem, Vang ode do monaha i reče mu:

— Vaš skromni učenik prešao je stotine kilometara da bi primio učenje besmrtnog učitelja. Ako i ne mogu da dođem do tajne večnog života, zar ne postoji možda neko manje učenje koje biste mogli na mene da prenesete kao utehu? Tokom nekoliko meseci koje sam ovde proveo, jedino što sam radio bilo je da ustajem rano ujutru, skupljam drva i vraćam se ovamo kasno uveče. Kod kuće nikad nisam prolazio kroz takva iskušenja.

— Rekao sam ti da ti to nećeš moći da izdržiš — nasmeja se monah. — Sada se pokazalo da sam bio u pravu. Sutra uveče poslaćemo te kući.

— Vaš učenik je teško radio mnogo dana — uporno nastavi Vang. — Učitelju, zar mi ne možete podariti jedan mali trik tako da moja poseta ne prođe potpuno nenagrađena?

— Koju tehniku želiš da naučiš? — upita monah.

— Često sam video — poče Vang — da kud god idete, zidovi za vas ne predstavljaju nikakvu prepreku. Bio bih presrećan kad bih naučio tu tehniku.

Učitelj se osmehnu i reče mu da će mu ispuniti molbu. On otkri Vangu tajnu i naredi mu da sam izrecituje vradžbinu.

— A sada pođi! — viknu monah.

Vang se okrete ka zidu, ali beše ga strah da uđe u njega.

— Pokušaj da prođeš — navaljivao je monah.

Vang pokuša da nemarno prođe kroz zid, ali on osta čvrst i nepopustljiv.

— Sagni glavu i projuri kroz njega — reče mu monah. — Prestani da oklevaš.

Vang stade na korak od zida. A onda jurnu pravo napred — i uvide da je zid nematerijalan, baš kao da tu nema ničega. Kad se okrenuo da pogleda iza sebe, već ga je bio prošao. Presrećan, on ponovo uđe u njega i zahvali se monahu.

— Ostani čist nakon što odeš, inače će ova tehnika biti bezvredna — upozori ga monah.

A onda dade Vangu novac za put i posla ga kući.

Kad se ponovo našao u svom gradu, Vang poče da se drži kao paun, razmećući se kako se družio s besmrtnikom i hvališući se da čvrsti zidovi za njega ne predstavljaju nikakvu prepreku. Međutim, njegova supruga ne htede da mu veruje, pa Vang odluči da je zapanji svojim trikom. On stade nekoliko koraka od zida i jurnu napred — ali uspe samo da tresne glavom o čvrstu površinu i padne na pod. Žena mu onda pomože da se digne i ismeja ga kad ugleda čvorugu veličine džinovskog jajeta na njegovom čelu. Ponižen i uvređen, Vang prokle starog monaha zbog nedostatka savesti.

P'U SUNG-LING

MAGIJA BELOG LOTOSA

Ovo je priča o čoveku koji je pripadao tajnoj budističkoj sekti poznatoj kao Beli Lotos. Ova sekta bila je u oštrom sukobu s carskim dvorom, a njeni članovi često su proganjani. Ovaj čovek poticao je iz pokrajine Šansi, a ime mu je sada zaboravljeno. On je verovatno bio sledbenik buntovničkog vođe Hsu Hung-jua jer su obojica upražnjavali ono što je dvor opisao kao „crne umetnosti koje imaju za cilj da zavaravaju običan svet". Mnogobrojni ljudi, opčinjeni njegovom magijom, postali su njegovi učenici.

Jednoga dana ovaj čarobnjak ode iz svoje kuće nakon što je u jednoj sobi ostavio dve zdele s vodom, jednu preko druge. Jednog od učenika uputio je da bdi nad zdelama, ali da ni u kom slučaju ne gleda u njih. Međutim, istog trenutka kad je učitelj otišao, njegov sledbenik podiže gornju zdelu. I tada vide da se u donjoj zdeli nalazi voda i jedan sićušni čamac od trske, s jedrom i katarkom, koji je plovio po površini. Zaintrigiran, on gurnu čamac prstom, a ovaj se istog trenutka iskrenu.

Nije prošlo mnogo vremena, a učitelj se vrati.

— Zašto me nisi poslušao? — upita on gnevno.

Sledbenik se usprotivi tvrdeći da nije ništa učinio, ali mu učitelj reče:

— Moj čamac se malopre prevrnuo na talasima. Nemoj da misliš da možeš da me prevariš!

Druge večeri učitelj zapali džinovsku sveću u svojoj sobi. Rekavši svom sledbeniku da pažljivo čuva plamen i da ne

dopusti da ga vetar ugasi, on ode i nije ga bilo nekoliko sati. Po vodenom satu bilo je već dva sata, a učitelja još uvek ne beše. Zamoren čuvanjem plamena, učenik ode u krevet da malo odrema. Međutim, kad se probudio, sveća više nije gorela. On pojuri da je ponovo upali.

Uskoro posle toga i učitelj se vrati i ponovo prekori svog sledbenika.

— Nisam ja zaspao — usprotivi se učenik. — Ne znam kako je sveća mogla da se ugasi.

— Zbog tebe sam morao deset kilometara da hodam po mraku — reče mu na kraju čarobnjak ljutito.

Posle izvesnog vremena učiteljeva najomiljenija naložnica zaljubi se u jednog od njegovih sledbenika. Učitelj je za to znao, ali nikome nije ništa rekao. A onda jednog dana on posla tog učenika da nahrani svinje i istog trenutka kad taj mladić uđe u svinjac, on ga na licu mesta pretvori u svinju. Odmah zatim on pozva mesara i dade svinju da je zakolje. Niko osim njega nije o tome ništa znao.

Otac žrtve dođe nešto kasnije da se raspita o svom sinu koji nije dolazio kući. Rečeno mu je da mora biti da je učenik nekud otišao, jer ga već duže niko nije video.

A onda jedan drugi učenik otkri istinu i saopšti je ocu ubijenog. Otac prijavi to lokalnom sudiji, koji odluči da će biti potrebno hiljadu ljudi da se izvrši hapšenje i da bi se sprečilo da učitelj pobegne uz pomoć nekog magičnog trika. Ubrzo vojnici okružiše učiteljevu kuću. Bez ikakvih poteškoća zarobiše njega i njegovu porodicu, staviše ih u kavez i uputiše se ka prestonici.

Na putu, dok su prelazili planine Taihang, odjednom se pojavi džin. Bio je visok kao drvo, oči mu kao šerpe, usta kao zdela, a zubi dužine stopala. Vojnici stadoše užasnuti, ne usuđujući se da idu dalje. Međutim, čarobnjak reče:

— Ovo je demon koga bi moja žena bila u stanju da otera.

Vojnici drage volje oslobodiše ženu. Ona podiže koplje na rame i priđe džinu, koji je proguta u jednom zalogaju. Vojnici su tek sada bili prestravljeni.

— S obzirom na to da je demon ubio moju ženu, moj sin moraće da završi posao.

Vojnici odmah pustiše sina iz kaveza, ali ga demon proguta živog baš kao i majku. Vojnici su u krajnjem užasu zurili jedan u drugog i niko nije znao šta dalje činiti.

Škrgućući zubima, učitelj onda reče:

— Demon mi je ubio i ženu i sina. To više ne mogu da izdržim. Moraću sam da se pobrinem oko njega.

Tada vojnici oslobodiše i učitelja, pružiše mu oružje i poslaše ga na džina. Pun jarosti, džin se sudari s njim i oni se uhvatiše ukoštac. Demon onda zgrabi učitelja i gurnu ga u usta, ispruži vrat i proguta ga. Savršeno miran i zadovoljan, džin onda ode svojim putem — baš kao da se ništa nije dogodilo.

P'U SUNG-LING

PRIČE O POHLEPI I GLUPOSTI

ČAROBNO STABLO KRUŠKE

Neki seljak dođe sa sela da proda svoje kruške na pijaci. Kruške su bile sočne i mirišljave i kupci su se otimali o njih. Iznenada, jedan taoistički monah u otrcanom ogrtaču i gruboj pamučnoj odeći pojavi se kraj njegovih kola i zamoli ga za malo voća. Seljak pokuša da ga otera, ali je ovaj odbijao da ode. Seljak beše sve glasniji i na kraju poče da viče i proklinje.

— U tvojim kolima su stotine krušaka — reče monah — a ja te molim da mi daš samo jednu. To nije veliki gubitak, gospodine. Čemu onda tolika ljutnja?

Gomila pokuša da ubedi seljaka da mu da jednu otučenu krušku i da se tako reši tog čoveka, ali seljak to s prezirom odbi. Konačno, čuvar pijace primeti da je metež sve veći, pa priđe i dade seljaku nekoliko novčića za jednu krušku za monaha.

Ruku sklopljenih iznad glave, monah zahvali čuvaru. A onda se okrete gomili i reče:

— Mi koji smo napustili svet teško možemo da razumemo ljudsku pohlepu. Dopustite mi da ponudim prvoklasne kruške svima vama, dobrim potrošačima.

— Sada kad si dobio krušku — reče neko — zašto je ne pojedeš?

— Sve što mi je trebalo bilo je seme — odgovori monah.

A onda, držeći krušku s obe ruke, on je pojede. Tada uze mali ašov koji je nosio na leđima i iskopa malu rupu u zemlji. Onda u rupu stavi seme i prekri ga zemljom. Monah onda

zatraži toplu vodu i jedan posmatrač, sklon vragolijama, donese je iz obližnje radnje. Monah prosu vodu preko semena koje je posadio. Sve oči bile su uprte u njega.

I tada se iz zemlje pojavi sićušni izdanak. On je ravnomerno rastao sve dok se nije pretvorio u odraslu voćku s mnogim grančicama i gustim lišćem. U magnovenju ono procveta i onda se na njemu pojaviše plodovi. Nebrojene krupne, opojne kruške visile su na granama.

Monah se okrete ka stablu i poče da bere kruške, poklanjajući ih posmatračima. Nije dugo potrajalo i krušaka više nije bilo. A onda monah poče da ašovom seče stablo. „Beng! Beng!“ odjekivali su udarci u vazduhu sve dok na kraju drvo nije palo. Stavljajući gornji deo drveta preko ramena, monah se udalji lakim koracima i ispunjen mirom.

Dok se sve ovo događalo, seljak je bio deo gomile, buljeći ispruženog vrata i zaboravljajući zašto je tu. Ali kad se monah udalji, seljak primeti da su mu kola prazna. I onda ga obuze sumnja da su kruške koje su podeljene gomili bile njegove. Bacivši pažljiviji pogled, on spazi da je jedna letva odlomljena s kola. U gnevu on poče da traži unaokolo i konačno je nađe kako leži bačena pri dnu jednog zida. I tada shvati da je stablo kruške koje je video bila letva od njegovih kola.

Od monaha više ne beše ni traga, ali je zato cela pijaca bila ispunjena urnebesnim smehom.

P’U SUNG-LING

BUNAR S VINOM

Hram nazvan po gospodarici Vang nalazi se u jednom skrovitom delu planina Hofu koje leže petnaestak kilometara zapadno od mog okruga. Kada je ona živela više se ne zna, ali stariji ljudi prepričavaju sledeću priču.

Ta starica živela je od prodaje vina koje je sama pravila. Jednom prilikom, kad joj se u gostima našao jedan taoistički monah, ona mu reče da slobodno može da pije koliko hoće. Na kraju je ispalo da je on popio nekoliko stotina pehara vina a da ništa nije platio, ali mu starica to nije prigovorila ni jednom jedinom reči.

Jednoga dana taj monah reče starici:

— Pio sam tvoje vino iako nisam imao novca da ti platim. Zato mi, molim te, ako hoćeš, dozvoli da ti iskopam bunar.

On se odmah lati posla i izgradi joj bunar, a iz njega pojuri bujica najčistijeg vina.

— Ovim hoću da ti se odužim — reče monah i ode svojim putem.

Nakon toga gospodarica Vang više nije pravila vino, već ga je jednostavno vadila iz bunara. A kako je ono bilo daleko bolje od svih njenih ranijih vina, broj gostiju naglo se poveća. U roku od tri godine ona je zaradila desetine hiljada bakarnih novčića i postala bogata.

Jednog dana taoistički monah neočekivano se vrati. Starica mu se duboko zahvali.

— Da li je vino bilo zadovoljavajuće? — upita monah.

— Prilično dobro — odgovori mu starica — ali od njega nisam imala drožđe da nahranim svinje.

Monah se nasmeje i napisa ove stihove na zidu:

Nebesa su možda velika,
Ali je veća ljudska pohlepa.
On je sazidao bunar, ona je prodavala vino,
Ali mu je onda rekla: „Nema drožđa za svinje.“

On zatim ode, a bunar presuši.

ČIANG JING-K'E

ZLATO, ZLATO!

Pre mnogo, mnogo godina, živeo je čovek u zemlji Ci koji je osećao veliku strast prema zlatu. Jednoga dana, u ranu zoru, on ode na pijacu — ravno do tezgi trgovaca zlatom, gde zgrabi gomilu zlata i pobeže. Pijačni čuvari ubrzo su ga uhvatili.

— Kako ste mogli da očekujete da će vam to poći za rukom u prisustvu toliko velikog broja ljudi? — upita ga jedan čuvar.

— Kad sam posegao za njim — odgovori on — video sam samo zlato, a ne ljude.

LIE CU

NESTALA SEKIRA

Čovek kome je nestala sekira posumnja na susedovog sina. Dečko je hodao kao lopov, izgledao kao lopov i govorio je kao lopov. Međutim, taj čovek pronađe svoju sekiru dok je okopavao zemlju u dolini i kad je sledeći put video susedovog sina, dečko je hodao, izgledao i govorio kao svako drugo dete.

LIE CU

TRGOVAC KONJIMA

Trgovac konjima imao je izvanrednu životinju za prodaju, ali na pijaci ona nije privukla nijednu mušteriju. Zato on ode da poseti slavnog dresera konja Po Loa.

— Čitava tri dana niko nije primetio mog sjajnog konja — reče on. — Voleo bih da vi priđete konju i razgledate ga, a onda odete — osvrnuvši se. Za to ću vam dati čitavu jutarnju zaradu od ostale prodaje.

Po Lo nekoliko puta obiđe oko konja i dobro ga osmotri, onda krenu, pa se osvrnu. U roku od tri dana konj je prodat za deset puta veću sumu od svoje stvarne vrednosti.

ČAN KUO CE

PREVARA SA SREBROM

Umetnost prevare postaje sve savršenija. Jedan starac iz Činlinga nedavno je odneo neke srebrne poluge u menjačnicu kraj mosta Severne Kapije s namerom da ih zameni za bakarne novčiće. Počeo je da se cenjka oko količine srebra, ne prestajući da govori sve dok jedan mladić nije ušao u tu radnju. Mladić je bio krajnje uljudnog ponašanja. On pozdravi starca i reče mu:

— Vaš sin je imao neki posao u Čangčou u kome sam i ja učestvovao. On mi je dao jedno pismo i neke srebrne poluge da vam predam. Ja sam već bio na putu ka vašoj kući kad sam vas ovde ugledao.

Mladić mu onda predade srebro, pozdravi se s njim i ode. Starac otvori pismo i reče menjaču novca:

— Moj vid nije dovoljno dobar da bih mogao da pročitam ovo pismo. Da li mogu da vas zamolim da mi ga pročitate?

Menjač novca pristade. Pismo se odnosilo na sitne porodične stvari i završavalo se rečima: „Priloženih deset tela[1] čistog srebra je za potrebe tvog domaćinstva." Obuzet zadovoljstvom, starac reče:

— Vratite mi onda moje srebro. Nećemo ni da proveravamo sadržaj srebra. Prema pismu moga sina, ove fine srebrne poluge koje mi je poslao teže tačno deset tela, pa hajde da njih zamenimo za gotov bakreni novac.

[1] Srebrna poluga određene težine i čistoće koja je u Kini služila kao novčana obračunska jedinica. (Prim. prev.)

Vlasnik radnje stavi novo srebro na vagu i vide da je njegova težina 11,3 tela. On pomisli da je starčev sin verovatno bio isuviše zauzet kad je slao pismo i da je napisao deset tela kao približnu težinu. „Starac ne može sam da ga izmeri“, zaključi vlasnik menjačnice. „Mogao bih da previdim grešku i zadržim razliku za sebe.“ I tako on dade starcu devet hiljada bakrenjaka, što je tada bio menjački kurs za deset tela čistog srebra.

Starac pokupi svoj novac i ode. Uskoro u radnju uđe druga mušterija kikoćući se.

— Izgleda da je gazda prevaren. Taj starac je dugogodišnji varalica s lažnim srebrom. Primetio sam ga kad je ulazio, ali sam se plašio da ovo spomenem dok je on bio u radnji.

Menjač raseče srebro i vide da je unutra olovo, što ga užasno naljuti. On se zahvali strancu i upita ga za starčevu adresu.

— On živi na oko kilometar odavde — reče mušterija — i još uvek imate vremena da ga stignete. Međutim, on je moj sused i ukoliko sazna da sam ga ja odao, on će mi se osvetiti. Zato ću vam reći gde da ga potražite, ali mene nemojte pominjati.

Menjač, prirodno, izrazi želju da taj čovek pođe s njim.

— Kad biste samo mogli da me odvedete u taj kraj i da mi pokažete njegovu kuću.

Nepoznati je oklevao da li da bude umešan ili ne, ali kad mu menjač ponudi tri tela srebra, on pristade kao da nije imao drugog izbora. I tako, menjač i nepoznati odoše do kapije Han Hsi. Još izdaleka ugledaše starca kako stavlja bakrenjake na šank u kafani i pije s još nekim ljudima. Pokazujući prstom na njega, nepoznati reče:

— Eno ga tamo! Brzo ga zgrabite. Ja odlazim.

Menjač novca utrča u kafanu, zgrabi starca i poče da ga udara.

— Ti podli prevarantu! Zamenio si deset tela srebrom presvučenog olova za devet hiljada valjanih bakrenih novčića.

Svi se okupiše oko njih. Potpuno smiren, starac odgovori:

— Ja sam zamenio deset tela srebra koje mi je moj sin poslao. U njemu nije bilo sakrivenog olova. Ako tvrdiš da sam koristio lažno srebro, onda mi ga i pokaži.

Menjač novca pruži rasečenu polugu. Starac se nasmeja.

— Ovo nije moje — reče on. — Ja sam imao samo deset tela, pa sam u razmenu dobio devet hiljada bakrenjaka. Ovo lažno srebro izgleda da teži više od deset tela. To nije srebro koje sam ja predao. Ovaj menjač novca došao je ovde da me prevari!

Ljudi iz kafane donesoše vagu da izmere srebro, čija je težina zaista bila 11,3 tela. Ljutita gomila se onda skupi oko menjača novca i okomi se na njega. Tako je on, zbog trenutka pohlepe, upao u starčevu zamku. Posle svega, vratio se kući u modricama, goreći od jeda.

JUAN MEI

PORODIČNO BOGATSTVO

Jedan trgovac, koji je bio toliko siromašan da je jedva sastavljao kraj s krajem, nađe jednom kokošije jaje i uzbuđeno reče svojoj ženi:

— Evo našeg porodičnog bogatstva!

— Gde je? — upita žena.

— Evo ovde — reče on pokazujući jaje — ali će morati da prođe deset godina dok se ne obogatimo. Uzeću ovo jaje i staviću ga pod susedovu kokošku da ga izleže. Od tog pileta odgajiću kokošku koja će leći jaja. Kroz mesec dana možemo da imamo petnaest pilića. U roku od dve godine, dok pilići budu dobijali svoje piliće, možemo ih imati tri stotine. Oni bi trebalo da nam donesu deset srebrnjaka na pijaci, a sa tim novcem kupiću petoro teladi. U naredne tri godine, kad se i ta telad oteli, imaću dvadeset petoro teladi. A kad se potomci te teladi otele u naredne tri godine, imaću ukupno sto pedesetoro teladi. To bi trebalo da nam donese sto pedeset srebrnjaka. Ako taj novac dam nekome na zajam, u roku od tri godine imaću pet stotina srebrnjaka. Dve trećine te sume biće za kupovinu kuće, jedna trećina za kupovinu slugu i još jedne žene — a ti i ja moći ćemo da uživamo do kraja života koji nam preostaje. Zar to neće biti divno?

Sve što je žena čula bilo je da njen muž razmišlja o tome da kupi još jednu ženu. Onako ljutita, ona mu ote jaje iz ruku, razbi ga i viknu:

— Nemojmo uzgajati seme propasti!

Razjaren, muž je jako udari i odvede je pred sudiju.

— Ova nesrećnica — poče on — uništila je porodično bogatstvo jednim jedinim pokretom ruke. Nju treba pogubiti.

Sudija upita gde se nalazilo bogatstvo i pod kojim je okolnostima ono propalo. Muž započe od jajeta i opisa sve što se dogodilo. Sudija onda reče:

— Zla žena je uništila veliko porodično bogatstvo jednim jedinim udarcem. Ona zaslužuje da bude pogubljena.

I on naredi da ženi odseku glavu. Međutim, žena se glasno pobuni:

— Sve što vam je moj muž rekao tiče se stvari koje je tek trebalo da se dese. Zašto da mi zbog toga odsečete glavu?

— I naložnica o čijoj je kupovini govorio vaš muž takođe je bila nešto što je tek trebalo da se dogodi — odgovori sudija. — Zašto ste onda vi postali tako ljubomorni?

— To je tačno — reče žena — ali čovek nikad nije dovoljno brz u preduzimanju mera opreza protiv opasnosti.

Sudija se nasmeja i oslobodi je.

Avaj! Taj čovek je pravio planove iz pohlepe, dok je njegova žena razbila jaje iz ljubomore. I njegov i njen razum bili su u zabludi. Mudar čovek, slobodan od želja, prepoznaje da je čak i ono što postoji zabluda, a koliko je tek onda zabluda ono što tek treba da se desi!

ČIANG JING-K'E

LIST

Jedan siromašak iz Čua pročitao je sledeće u knjizi o nauci i znanju poznatoj kao *Huai Nan Tzu:* „Bogomoljka vreba cvrčka iza lista koji je čini nevidljivom.“ I on onda potraži na jednom drvetu takav list i vide bogomoljku kako ga drži i čeka na cvrčka. Čovek posegnu za listom, ali on pade u podnožje drveta gde je već bilo toliko opalog lišća da on nije mogao da nađe onaj koji je tražio. On onda sakupi nekoliko merica toga lišća i vrati se kući.

Kod kuće on isproba list po list, pitajući svaki put svoju ženu:

— Da li me vidiš?

I svaki put ona mu odgovori:

— Da.

Kako je dan odmicao, ona se toliko umori od toga da mu, kad on stavi naredni list ispred sebe, reče:

— Ne vidim te.

Čovek je bio lud od sreće. Nakon toga on ode na pijacu s tim listom i, držeći ga ispred sebe, poče da krade robu ispred očiju samih vlasnika. Policajci ga vezaše i odvedoše pred sudiju. Čovek ispriča celu priču, a sudija prsnu u smeh i oslobodi ga.

HAN-TAN SUN

TIGAR IZA LISICE

Tigar jednoga dana uhvati lisicu. Lisica mu reče:

— Ne usuđuješ se valjda mene da pojedeš! Bogovi na nebu su me učinili poglavarom svih životinja. Prekršio bi božji zakon ako bi mene pojeo. Ako sumnjaš u to, pusti me da idem ispred tebe, a ti me prati i videćeš da li će se ijedna životinja usuditi da mi se približi.

Tigar pristade i krenu u stopu za lisicom. Sve životinje koje su ih videle bez razlike utekoše. Zapanjen i uveren da je lisica poglavar svih životinja, tigar ode svojim putem.

ČAN KUO CE

BIK KOJI LETI

Čovek koji je kupio snažnog, zdravog bika usnu da je par krila izrastao iz bikovih ramena i da je ovaj odleteo. On to uze kao loš znak i uplaši se da će pretrpeti neki gubitak. I zato odvede bika na pijacu i proda ga za manje nego što ga je platio.

Umotavši novac u maramu, on je prebaci preko ramena i uputi se kući. Na pola puta on vide sokola kako proždire uginulog zeca. On priđe sokolu i vide da je ovaj potpuno pitom, pa mu veza nogu jednim krajem marame i ponovo je stavi preko ramena. Ptica je lupala krilima i, kad je čovekov stisak popustio, ona se diže u visine zajedno s njegovim novcem.

Otada pa do kraja svog života taj čovek je svima govorio kako nema načina da se izbegne ono što ti je pripremila sudbina.

P'U SUNG-LING

IZGUBLJENI KONJ

Jedan čovek koji je živeo na severnoj granici Kine beše vešt u tumačenju događaja. Jednog dana, bez ikakvog razloga, pobegao mu je konj kod nomada s one strane granice. Svi pokušaše da ga uteše, ali mu otac reče:

— Otkud znaš da ovo možda nije sreća?

Nekoliko meseci kasnije konj mu se vrati, dovodeći sa sobom sjajnog nomadskog pastuva. Svi mu čestitaše, ali mu otac reče:

— Otkud znaš da to možda nije nesreća?

Njihovo domaćinstvo posta bogatije za jednog rasnog konja koga je sin voleo da jaše. Međutim, on jednoga dana pade s konja i polomi kuk. Svi pokušaše da ga uteše, ali mu otac reče:

— Otkud znaš da ovo možda nije sreća?

Godinu dana kasnije nomadi se silom probiše preko granice i svi odrasli muškarci uzeše svoje lukove i strele i odoše u boj. Kineski graničari izgubiše devetoricu od svake desetorice svojih ljudi. Samo zato što je sin bio hrom, otac i sin preživeše i nastaviše da se brinu jedan o drugom. I zaista, sreća se okreće u nesreću, nesreća u sreću: ovim promenama nema kraja, niti iko može da pronikne u tu misteriju.

LIU AN

JELEN U SNU

Šumar iz države Čeng skupljao je drva za potpalu u šumi kad iznenada naiđe na preplašenog jelena. On izvadi sekiru i jednim udarcem ubi jelena. U strahu da neko drugi može da ga nađe i prisvoji, on na brzinu sakri jelena u jarku i prekri ga drvima koja je sakupio. Međutim, ubrzo nakon toga on zaboravi gde je sakrio jelena i na kraju poče da misli da je sve to bio samo san.

I tako šumar nastavi svojim putem i zapeva pesmu o onome što mu se dogodilo. Jedan prolaznik s kojim se mimoišao na putu ču tu pesmu i, koristeći se njenim rečima, pronađe jelena i odnese ga svojoj kući. Prolaznik onda reče svojoj ženi:

— Čuo sam šumara koji je sanjao da je imao jelena, ali da ne zna gde je. Sada je jelen kod mene, pa je jasno da je njegov san bio verodostojan.

— Nisi li, možda — reče žena — *ti* taj koji je sanjao da je šumar imao jelena? Otkud znaš da taj šumar uopšte postoji? S obzirom na to da sada imaš jelena, ne znači li to da je *tvoj* san taj koji je bio verodostojan?

— Pa, pošto je jelen sad u mom vlasništvu — odgovori čovek — kakva je razlika u tome da li je on bio taj koji je sanjao ili ja?

Kad se šumar koji je ubio jelena vratio svojoj kući, bio je ojađen što je izgubio jelena. Te noći on usnu mesto na kome ga je sakrio, kao i prolaznika koji ga je uzeo. U zoru sledećeg jutra

on krenu u potragu i pronađe onog čoveka tačno tamo gde mu je san to naznačio. On onda tuži tog čoveka sudu i slučaj dođe pred sudiju.

Obraćajući se šumaru, sudija reče:

— Na početku, dok si zaista imao jelena, ti si to nazvao snom. A kad si stvarno sanjao da si uhvatio jelena, nazvao si to stvarnošću. Prolaznik je zaista uzeo tvog jelena i ti ga sada tužiš zbog toga. Njegova žena kaže da ti sada polažeš pravo na tuđeg jelena iz sna i da, zapravo, niko nije uzeo tvog jelena. S druge strane, prolaznik i njegova žena sada poseduju tog jelena i moj je savet da ga vi podelite među sobom.

Sudija je skrenuo pažnju na ovaj slučaj kralju države Čeng.

— E pa — rekao je kralj — pretpostavljam da ćeš ti s tvoje strane sanjati da si podelio jelena?

Kralj se onda posavetovao s predsednikom vlade, svojim glavnim savetnikom, koji mu je rekao:

— Ja nisam u stanju da napravim razliku između snevanja i budnog stanja. To može samo Žuti Božji Kralj ili Konfučije. Kako ovde nisu ni jedan ni drugi, čini se da je najbolje da se prihvati sudijina odluka.

LIE CU

GUBITAK PAMĆENJA

Hu Cu iz države Sung pretrpeo je gubitak pamćenja u svojim srednjim godinama. Sve što bi uzeo ujutru bilo bi zaboravljeno do večeri. Sve što bi dao uveče bilo bi zaboravljeno do jutra. Na putu je zaboravljao da ide dalje. U kući bi zaboravljao da sedne. Ovde i sada zaboravljao bi ono od pre, a kasnije se ne bi sećao ovoga ovde i sada.

Čitavo njegovo domaćinstvo uhvatila je panika zbog njegove bolesti. Konačno je potražio pomoć astrologa, ali proricanje sudbine nije dalo nikakav odgovor. Onda je zatražio pomoć psihičkog medijuma, ali ni molitve nisu mogle da reše njegov problem. Otišao je i lekaru, ali lečenje nije donelo nikakvo olakšanje.

U državi Lu živeo je stari konfučijanski učenjak koji je tvrdio da može da izleči tu bolest i žena Hua Cua dade mu pola njihovog imanja za trud.

— Nijedan znak ni pretskazanje — reče taj konfučijanac — ne mogu ovo da reše. Nijedna molitva ne može da ga spase. Nijedan lek tu ne može da pomogne. Ja moram da transformišem njegov um i izmenim njegovo mišljenje. Tek onda može da bude nade.

Konfučijanac je prvo potpuno skinuo Hua Cua, i goli Hua Cu tražio je svoju odeću. Konfučijanac je onda izgladneo Hua Cua, a ovaj je zahtevao hranu. A onda je zaključao Hua Cua u mračnu sobu, a ovaj je tražio svetlo.

Oduševljen, konfučijanac reče Hua Cuovom sinu:

— Ova bolest može se izlečiti. Međutim, moj lek je tajna koja se prenosi s generacije na generaciju; tajna nikad nije otkrivena nikome van naše porodice. Moram vas zamoliti da raspustite svu očevu pratnju tako da on može da živi sa mnom nedelju dana.

I sin pristade.

Niko ne zna koje je metode ovaj konfučijanski učenjak upotrebio, ali Hua Cuova dugogodišnja bolest beše izlečena. Kad je Hua Cu shvatio da je izlečen, obuze ga užasan bes. On ukori svoju ženu, kazni svog sina i otera konfučijanca oružjem. Ljudi onda uhvatiše Hua Cua i upitaše ga zašto to radi.

— U mojoj zaboravnosti bejah slobodan čovek, nesvestan da li nebesa i zemlja postoje ili ne — odgovori Hua Cu. — A sada se sećam svega što je prošlo, svega što je ostalo i što je nestalo, svega što sam dobio i izgubio, svega što mi je donelo tugu i radost, svega što sam voleo i mrzeo — desetina hiljada briga tokom moga života. I bojim se da ove stvari neće ništa manje uznemiravati moj um u vremenu koje dolazi. Gde da nađem još jedan trenutak zaborava?

LIE CU

SUNCE

Tokom svojih putovanja na istok, Konfučije naiđe na dvojicu dečaka koji su se raspravljali. On ih upita za razlog i jedan od njih odgovori:

— Ja kažem da nam je Sunce najbliže kad izlazi, a najdalje u podne.

— Ne — reče drugi — ono nam je najdalje kad se rađa, a najbliže u podne.

Prvi dečak onda reče:

— Kada se sunce rađa, ono je veliko kao platneni krov na kočijama. U podne je veličine tanjira. Zar to nije zbog toga što, kad je dalje, ono je i manje, a kad je bliže, ono je i veće?

Drugi dečak reče:

— Kad se sunce rađa, ono je hladno, a u podne je vrelo. Zar to nije zbog toga što, kad je bliže, ono je toplije, a kad je dalje, ono je hladnije?

Kad Konfučije ne uspe da reši ovaj problem, dvojica dečaka mu rekoše:

— Ko kaže da vi toliko toga znate?

LIE CU

CARSTVO ŽIVOTINJA

PAS IDE NA SUD

U jesen te godine, jedan trgovac jahao je kući vraćajući se s poslovnog puta sa pet ili šest stotina srebrnjaka. U okrugu zvanom Cungmou, on sjaše sa svoje mazge i sede kraj puta da se odmori. Mladić s dugačkom motkom, za koju je bio vezan pas, sede pokraj njega.

Pas je žalosno cvilio kao da je molio trgovca za slobodu, i tako ga ovaj kupi od tog mladića i oslobodi ga. Pri tom je mladić primetio da je trgovčeva kesa puna novca. Kad su se rastali, on ga je krišom pratio do jednog pustog mesta, gde ga je ubio udarcima svoje motke. Onda je odvukao njegovo telo do malog mosta preko obližnje reke, prekrio ga peskom i trskom, stavio kesu s novcem preko ramena i otišao.

Nakon što je video da je nepoznati mrtav, pas je krišom pratio mladića do njegove kuće. Zapamtio je to mesto i otrčao do okružne sudnice. Desilo se da je sudija upravo započinjao suđenje za taj dan, tako da su stražari već stajali na svom mestu, strogi i okrutni. Pas jurnu napred i diže veliku uzbunu, cvileći i preklinjući. Jednostavno, nisu mogli da ga oteraju.

— Na šta se ti žališ? — upita ga sudija. — Poslaću jednog službenika da te prati.

Pas zatim odvede tog službenika do podnožja mosta gde je telo trgovca bilo sakriveno, a onda zalaja okrećući glavu ka vodi. Službenik razmaknu trsku i otkri leš. O tome odmah izvesti sudiju, ali ne beše načina da se uhvati zločinac. Pas se takođe vratio u sudnicu gde je lajao i jurio naokolo.

— Ti znaš ko je to uradio? — upita ga sudija. — Mogao bih opet da pošaljem službenike da te prate.

Ovoga puta sudija posla nekoliko ljudi sa psom. Oni su ga pratili desetak kilometara dok nisu došli do jedne kuće u zabačenom seocetu. Pas uđe u nju, skoči na mladića koji je bio unutra i napade ga, cepajući mu odelo i ujedajući ga. Službenici odvukoše mladića u sudnicu gde on priznade i ispriča detalje o svom zločinu.

— Trgovčevo srebro ostalo je nedirnuto — reče im on, i oni se vratiše u tu kuću po njega.

U trgovčevoj vreći s novcem oni takođe pronađoše dokument na kome je stajalo njegovo ime i ime sela u kome je živeo. Sudija osudi mladića i naredi da se kesa s novcem ostavi u državnu riznicu. Na to se pas ponovo ukopa ispred njega i poče da laje bez prestanka. Sudija se zamisli: „Trgovac je mrtav, ali njegova porodica mora da je živa. Vreća s novcem pripada njima. Mora da pas zato laje.“ I tako on posla svoje službenike u selo nastradalog trgovca. Pas krenu za njima.

Kad su stigli, trgovčeva porodica bila je zaprepašćena vešću da je on mrtav. Njegov sin vratio se sa službenicima u Cungmou, gde je zločinac za to vreme izvršio samoubistvo u zatvoru. Sudija je uzeo kesu sa srebrom i predao je trgovčevom sinu. U međuvremenu, pas je pratio sina u Cungmou, a onda natrag u selo kad je sanduk s telom trgovca prenošen do njegove kuće. Tokom svih tih nekoliko stotina kilometara koje su prešli, ta životinja se ponašala kao ljudsko biće.

HSU FANG

ODGAJIVAČ MAJMUNA

U zemlji Sung beše odgajivač majmuna koji je veoma voleo majmune. Odgojio ih je čitavu gomilu i bio je u stanju da prati njihove misli. Oni su mu bili toliko dragi da je odvajao hranu od usta vlastite porodice samo da bi njih zadovoljio. Međutim, dođe vreme kad on beše primoran da im smanji obroke. Bojeći se da će oni prestati da ga slušaju, on odluči da ih na prevaru pridobije za manja sledovanja.

— Evo vam kestena — obrati im se on. — Dobijaćete ih svakodnevno po tri ujutru i četiri uveče. Da li je to dovoljno?

Majmuni besno poskočiše. Odgajivač im onda reče:

— Dobro, svakodnevno po četiri ujutru i tri uveče. Da li je to dovoljno?

Oduševljeni, majmuni pristadoše.

LIE CU

ČOVEK ILI ZVER

Oni koji su sličnog uma mogu se razlikovati po obličju. Oni koji su slični po obličju mogu se razlikovati po umu. Mudrac više voli ono što je jednoumno i ne osvrće se na ono što je sličnog oblika. Obični ljudi drže se čvrsto onoga što je sličnog oblika, a ostaju podalje od onog što je jednoumno. „Mi cenimo i držimo se onog što nam je slično“, kažu oni.

Ono što ima telo visine oko metar i sedamdeset, dve ruke i dve noge, kosu na glavi i zube u ustima i kreće se uspravno — obični ljudi nazivaju čovekom. Međutim, nije nemoguće da čovek ima srce zveri. Ali, uprkos tome, s njim će dobro postupati zbog njegovog ljudskog obličja. Ono što je krilato ili rogato, ima razmaknute zube ili raširene kandže i leti ili tumara po zemlji — obični ljudi nazivaju životinjom. Međutim, moguće je da zver ima srce čoveka. Uprkos tome, ljudi će je ipak izbegavati zbog njenog izgleda.

Svi veliki bogovi drevnih vremena (Pao Hsi koji je krotio divlje životinje i spaljivao ih kao žrtve; Nu Va koji je popravljao nebo i oblikovao ljudsku rasu; Šen Neng, božanski farmer koji je osnovao poljoprivredu i medicinu; vladari Hsia koji su osnovali prvu dinastiju) imali su telo reptila s ljudskim likom, ili glavom vola, ili tigrovom njuškom. Nijedan nije ličio na čoveka iako su svi do jednog bili mudraci izuzetnih vrlina.

S druge strane, zloglasni carevi kasnijih vremena (Čie, koji je vladao prvom dinastijom Sunga; Čou, koji je uništio drugu dinastiju Sang; Huan — ukinuo zakon o nasleđu u državi Lu;

car Mu države Ču — digao pobunu i ubio svog vladara) imali su svi redom uši, oči, nos i usta — sedam otvora na ljudskom licu — ali srce zveri. Obični ljudi hvataju se za jednu istu spoljašnjost u potrazi za najvećom mudrošću, i nikad je ne dostižu.

Žuti božji kralj severa borio se s južnim božjim kraljem vatre u divljini Frančuana. U prethodnici, žuti božji kralj vodio je medvede, grizlije, leoparde, sabljaste i obične tigrove. Jastrebovi, orlovi i sokolovi služili su mu kao nosioci zastava i signalnih barjaka. Prema tome, žuti božji kralj imao je moć da natera ptice i divlje zveri da se bore za njega.

Kralj-mudrac Jao zadužio je Kueia da preuzme brigu o muzici. Kuei je udarao po zvonima i žestoko i nežno, i sve životinje igrale su uz njihove zvuke. Dok je drevna carska muzika vetra Šao bila izvođena, sveti feniks ukazao se sa svom svojom ceremonijalnom veličanstvenošću. Tako je zvuk muzike doveo i ptice i životinje pod Jaov uticaj. Na koji se način onda um tih stvorenja razlikuje od čovečjeg? Razlika je samo u spoljašnjem obličju i sposobnosti govora. Međutim, čovek je izgubio veštinu komuniciranja s njima. Samo mudrac, sa svojim velikim znanjem i dubokim razumevanjem, u stanju je da ih navede da mu služe.

Prirodna sposobnost samoočuvanja zajednička je i za životinje i za čoveka — životinje je ne uče od čoveka. Muško i žensko se sparuju. Majka i dete se grle. Zveri izbegavaju brisani prostor i drže se neravnog terena. Klone se hladnoće i tragaju za toplotom. Kad se skrase, okupljaju se u većem broju. Kad su u pokretu, obrazuju vrste, s tim što su najsnažnije u spoljnim redovima. Kad god jedna od njih pronađe vodu, vodi i ostale do nje. Kad jedna pronađe hranu, doziva ostale. U najstarija vremena, divlje životinje živele su i kretale se zajedno s čovekom. Tek kad su počeli da vladaju carevi i kraljevi, one su se razbežale u strahu. A sada, u naša zla vremena, kriju se po mračnim mestima ili beže na sigurno da ih čovek ne bi ubio.

Danas, u istočnoj zemlji plemena Cie, ljudi imaju poseban dar da razumeju govor pripitomljenih životinja. Međutim, sveti mudraci drevnih vremena znali su sve što je trebalo znati o prirodi stvari. Oni su razumeli krik i dozive različitih vrsta, okupljali su ih i učili ih kao da su ljudi. I zaista, mudraci bi najpre okupili duhove mrtvih i ostale demone, zatim bi sakupili ljude iz osam spoljašnjih pravaca i na kraju bi sazvali divlje životinje i insekte radi njihovih časova. Ovo pokazuje da se sve vrste koje imaju krv i dišu ne razlikuju mnogo u srcu i duši. Sveti mudraci znali su to dobro i zato su oni poučavali sve redom i nisu nikoga izostavljali.

LIE CU

RIBE SE VESELE

Čuang Cu i njegov bliski prijatelj Hui Cu uživali su u uzajamnom društvu na obalama Haoa. Čuang Cu reče:

— Svetlucave ribe takođe uživaju u svom druženju, graciozno plivajući ovamo-onamo. Kolika je njihova radost!

— Ti nisi riba — reče Hui Cu. — Kako možeš da kažeš da one uživaju?

— Ti nisi Čuang Cu — reče Čuang Cu. — Kako ti možeš da kažeš da ja to ne mogu da kažem?

— To što ja sigurno nisam Čuang Cu dokazuje da ja to ne mogu da kažem — reče Hui Cu. — To što ti nisi riba dokazuje da *ti* to ne možeš da kažeš. To je savršeno logično.

— Možemo li da počnemo iz početka? — nastavi Čuang Cu. — Pitajući kako mogu da kažem da ribe uživaju, ti si već potvrdio da ja to mogu da kažem! Štaviše, ja to mogu da kažem čak odavde!

ČUANG CU

MAHANJE REPOM PO BLATU

Pesnik-pustinjak Čuang Cu pecao je u reci Pu. Car Ču posla dvojicu plemića da pozovu Čuanga da izađe pred njega.

— Mi smo se nadali da ćete vi preuzeti izvesne državne poslove — rekoše mu oni.

Čvrsto držeći svoj štap i ne gledajući na njih, Čuang Cu reče:

— Čujem da Ču ima svetu kornjaču koja je mrtva već tri hiljade godina i da je čuva kao svetinju u tapaciranoj kutiji u dvorani pradedova. Da li mislite da bi ta kornjača bila srećnija da može sada da maše svojim repom po mulju, umesto što odaju počast njenom oklopu?

— Svakako — odgovoriše dvojica plemića.

— Onda se gubite — reče im on. — Ja imam nameru da mašem svojim repom po blatu.

ČUANG CU

ŽENE I SUPRUGE

GOSPODAR I SLUŠKINJA

Kad želimo da razlučimo pravo od krivog, na raspolaganju nam stoje samo tradicija i zakon. Ipak ima slučajeva kad ljudi prostodušno slede svoja ubeđenja bez odobrenja tradicije ili dopuštenja zakona.

U mom klanu bila je sluškinja po imenu Liu Čing. Kad je imala sedam godina, njen gospodar odredio je da postane žena mladog sluge po imenu Ji Šou. Kad je napunila šesnaest, određen je dan za venčanje. Međutim, Ji Šou tada neočekivano pobeže zbog nekih kockarskih dugova i dugo o njemu ne beše nikakvih vesti. Gospodar beše spreman da uda Liu Čing za nekog drugog slugu, ali se ona zakle da će pre umreti nego pristati na to.

Liu Čing je bila lepuškasta i gospodar pokuša da je nagovori da postane njegova naložnica. I ona se ponovo zakle da će pre umreti nego pristati na to. Gospodar zatim posla jednu stariju ženu da je nagovori da pristane. Ta žena joj reče:

— Uprkos tome što ne želiš da izneveriš Ji Šoua, ti možeš zasad prihvatiti gospodarevu ponudu. U međuvremenu, uradićemo sve što možemo da pronađemo Ji Šoua i da te udamo za njega. Ukoliko odbiješ, bićeš prodata u neki daleki kraj i izgubićeš svaku priliku da ponovo vidiš Ji Šoua.

Liu Čing tiho plakaše tokom nekoliko dana. A onda, pognute glave, ponudi svoj jastuk gospodaru. Ali bez prekida zahtevaše da se potraga za Ji Šouom nastavi. Tri ili četiri godine kasnije, Ji Šou se vrati da prihvati svoju sudbinu i podmiri svoje

dugove. Držeći se date reči, gospodar naredi da se organizuje svadbeni pir.

Nakon venčanja sluškinja nastavi da izvršava svoje dužnosti, ali više nikad ne progovori s gospodarem ni jednu jedinu reč. Spretno izbegavaše svaki susret sa njim. On onda naredi da je išibaju i dade Ji Šou novac samo da je obuzda, ali ona i dalje čvrsto odbijaše svaku vezu s gospodarem. Na kraju, gospodar nemaše drugog izbora već ih otpusti uz svoj blagoslov.

Dok se Liu Čing spremala za odlazak, odnese jednu malu kutiju i spusti je pred gospodarevu majku. Odmah zatim ode, dodirnuvši glavom pod u znak smerne pokornosti. Kad su kutiju kasnije otvorili, u njoj su našli sve poklone koje je gospodar darovao Liu Čing tokom svih proteklih godina. Nije nedostajala nijedna stvarčica.

Kasnije Ji Šou postade torbar, a Liu Čing poče da se bavi šivenjem da bi nekako preživeli. Nije se, međutim, pokajala sve do smrti.

Dok sam još živeo u roditeljskoj kući, Ji Šou je još uvek trgovao bakarnim i keramičkim posudama. Kosa mu je već bila potpuno seda. Pitao sam ga za ženu.

— Umrla je — odgovorio je.

Čudno! Ta sluškinja — ni neporočna ni poročna, i neporočna i poročna! Ne vidim način da to odgonetnem; ovo zapisujem da bi učenija gospoda o tome prosudila.

ČI JUN

PODELJENA ĆERKA

Godine 692. naše ere i treće godine vladavine carice Vu, učenjak Čang Ji nastani se u gradu Hengčou, u državi Hunan, da bi u njemu služio kao državni službenik. Bio je jednostavan, tih čovek s nekolicinom bliskih prijatelja. Imao je dve ćerke (sinova nije imao), od kojih je starija rano umrla. Mlađa, zvana Čien Niang, bila je lepotica bez premca.

Čang Ji je imao nećaka zvanog Vang Čou koji je bio pametan i zgodan. Čang Ji je uvek mislio da taj dečak ima budućnost koja obećava, pa bi često običavao da kaže: „Kad za to dođe vreme, Čien Niang će mu biti žena."

Nakon što su Vang Čou i Čien Niang postali punoletni, često su maštali jedno o drugom u svojim potajnim snovima. Međutim, ni jedna ni druga porodica o tome nisu ništa znale i, nešto kasnije, kad jedan ugledni mladi Čang Jiov kolega zatraži ruku Čien Niang, otac pristade.

Vesti o tome strašno ražalostiše Čien Niang, i Vang Čou bi gorko razočaran. Pod izgovorom da ga čeka premeštaj, on zatraži dopuštenje da ode u glavni grad. Ništa nije moglo da ga odvrati, tako da ga na kraju ispratiše uz brojne poklone.

Pogođen tugom, Vang Čou oprosti se sa svima i ukrca se na čamac. Do zalaska sunca već je bio nekoliko kilometara zašao u okolna brda. Te noći ležao je budan kad iznenada začu zvuk koraka duž obale. Kroz nekoliko trenutaka do čamca stiže šum pljuskanja vode i Vang Čou otkri da je to Čien Niang koja je dotle bosonoga dotrčala.

Vang Čou skoro polude od radosti i iznenađenja. Hvatajući je za ruke, on je upita odakle dolazi. Ona mu odgovori u suzama:

— Dubina osećanja potresla nas je oboje u našim snovima. Sada žele da me liše moje slobodne volje. Znam da se tvoja ljubav neće nikad promeniti i dala bih i život da ti je uzvratim, i zato sam pobegla.

Bilo je to više nego što je Vang Čou ikada očekivao. Nije više mogao da kontroliše svoje uzbuđenje. On zato sakri Čien Niang u čamcu i oni odmah pobegoše, ne stajući ni danju ni noću. Nekoliko meseci kasnije stigli su čak do Sečuana na dalekom zapadu.

Prođe pet godina. Čien Niang rodi dvojicu sinova. U međuvremenu nije napisala nijedno pismo svojim roditeljima, ali je neprestano mislila na njih. Jednoga dana ona u suzama reče Vang Čouu:

— Jednom nisam mogla bez tebe, tako da sam donela veliku odluku da pobegnem da bih bila s tobom. Otada je prošlo pet godina. Sada se osećam odsečenom od roditeljske ljubavi i nežnosti. Kako da držim glavu visoko u ovom dalekom svetu?

Vang Čou sažali se na nju i reče joj:

— Hajde da se vratimo kući. Nema nikakvog smisla da ovako jadikuješ.

I tako se oni vratiše u Hengčou. Kad su stigli, Vang Čou je najpre sam otišao u kuću Čang Jia da bi mu sve priznao. Međutim, Čang Ji mu reče:

— Kakve to gluposti pričaš? Moja ćerka već godinama leži bolesna u svojoj sobi.

— Ali, ona je sada u mom čamcu — uzvrati Vang Čou.

Začuđen, Čang Ji posla nekog da vidi da li je to istina. I zaista, Čien Niang beše u čamcu, lica obasjanog radošću i odlučnog držanja. Zapanjen, sluga odjuri natrag da to javi

Čang Jiu.

Kad je bolesna devojka u sobi čula za novosti, ona se diže i prevesela stavi na sebe svoj nakit, napuderisa lice i obuče svoju najlepšu odeću. A onda, smešeći se ali ništa ne govoreći, izađe da dočeka ženu iz čamca. Kad su se srele, njihova dva tela uđoše jedno u drugo i postadoše jedno, savršeno se uklapajući. Jedino se sada na jednom telu nalazila dvostruka odeća.

Porodica je zadržala čitav ovaj slučaj u tajnosti, verujući da se tu radi o nečem natprirodnom. Samo je nekoliko rođaka saznalo šta se zbilo. I muž i žena umrli su četrdeset godina kasnije, a njihova dvojica sinova stekli su drugi najviši službeni položaj i uspeli da postanu zamenici komandanta.

Ovu priču slušao sam često kad sam bio mlad. Postoje mnoge različite verzije, a neki ljudi kažu da ona nije istinita. Međutim, više od osamdeset godina nakon tih događaja, desilo se da sretnem sudiju iz Lai Vua. Njegov otac bio je rođak Čang Jia, i kako je priča tog sudije o tome šta se dogodilo bila najpotpunija, odlučio sam da nju zapišem.

ČEN HSUAN-JU

CAREVA MILJENICA

U drevna vremena, lepotica po imenu Mi Cu-hsia beše miljenica gospodara Veija. U to vreme, prema zakonu države Vei, svako ko se vozio carevom kočijom bez dozvole kažnjavan je odsecanjem stopala. Kad se majka Mi Cu-hsia razbolela, neko joj je doneo vest o tome usred noći. Tako je ona uzela careve kočije i otišla, i car ju je samo pohvalio zbog toga.

— Kakva odanost prema majci! — rekao je. — Zbog svoje majke ona je rizikovala kaznu odsecanja stopala!

Jednom drugom prilikom, ona se šetala s gospodarom Veija po njegovom voćnjaku. Ubrala je breskvu koja je bila toliko slatka da ju je ona dala gospodaru da je i on proba.

— Kako me samo voli — rekao je gospodar Veija — zaboravlja na svoje sopstveno zadovoljstvo da bi ga podelila sa mnom!

Međutim, kad je lepota Mi Cu-hsia počela da bledi, careva naklonost oslabi. I kad ona jednom uvredi gospodara, on reče:

— Nije li ona jedanput uzela moje kočije bez dozvole? I nije li mi ona jedanput dala breskvu koju je već sama žvakala?

HAN FEI CU

UTVARE I DUHOVI

UČENJAKOVA NALOŽNICA

U Paotingu je živeo učenjak koji je sebi već bio kupio književnu diplomu, a sada se spremao da kupi mesto okružnog sudije. Ali kad je već bio spakovao svoj prtljag da krene u prestonicu radi tog posla, on se razbole i ne mogaše da se digne iz kreveta više od mesec dana. Jednoga dana najaviše mu nekog neočekivanog posetioca i bolesni učenjak oseti tako čudan drhtaj predosećanja da zaboravi na svoju bolest i jurnu da dočeka svog gosta.

Njegov posetilac bio je elegantno obučen i očigledno čovek od ugleda. On uđe praveći tri naklona i, kad ga učenjak upita odakle dolazi, odgovori:

— Ja sam Kung-sun Hsia, pratilac jedanaestog carskog princa. Čuo sam da se pripremate da se oprobate na položaju okružnog sudije. Ukoliko je takva vaša namera, možda bi za vas mesto guvernera bilo još privlačnije?

Ne usuđujući se da bude otvoren, učenjak odbi ponudu, mada ostavi to pitanje otvoreno dodajući:

— Suma kojom raspolažem mala je i nisam u stanju da gajim takve nade.

Posetilac se ponudi da pokuša da mu obezbedi taj položaj ukoliko učenjak odmah da polovinu sume i pristane da ostatak plati od buduće zarade. Oduševljen, učenjak zamoli gosta da objasni svoj plan.

— Generalni guverner i guverner su moji najbliži prijatelji — reče posetilac. — Za sada, pet hiljada u gotovini biće

dovoljno da se osigura njihova podrška. Momentano postoji jedno upražnjeno mesto u Čentingu. Vredelo bi dati ozbiljnu ponudu za to mesto.

Učenjak se usprotivi jer, s obzirom na to da je ta služba u njegovoj rodnoj pokrajini, to bi se kosilo s dinastičkim zakonom koji zabranjuje da čovek službuje u kraju u kojem se rodio. Međutim, posetilac se cinično nasmeja i reče:

— Čemu tolika pedantnost. Dokle god imate gotov novac u rukama, za vas nema prepreka.

Učenjak, međutim, i dalje oklevaše jer mu je čitav taj plan izgledao isuviše nerealan. A onda posetilac reče:

— Nema potrebe da gajite nikakve sumnje. Dozvolite mi da kažem celu istinu. Ovo upražnjeno mesto u službi je božjeg grada. Vaši smrtni sati na izmaku su i vi ste već upisani u registar mrtvih. No, ako upotrebite sredstva kojim raspolažete, još uvek možete steći visok položaj u svetu senki.

Nakon toga posetilac se diže i oprosti se s učenjakom.

— Razmislite još jednom. Ponovo ćemo se sresti kroz tri dana.

A onda se pope na svog konja i ode.

Iznenada učenjak otvori oči i probudi se iz nečeg što se njegovim ukućanima činilo kao dubok san. On se onda poslednji put oprosti sa ženom i sinovima i naredi im da mu donesu kasu s novcem da bi kupio deset hiljada vrednosnih papira. Tako on potroši celokupne rezerve čitavog okruga. Vrednosni papiri su onda naslagani na gomilu i pomešani s dokumentima o broju konja i posluge. A onda, prema običaju, oni behu spaljivani i danju i noću da bi se našli pri ruci svome vlasniku na onome svetu. Na kraju, od svega toga ostade prava planina od pepela.

Kao što je i rekao, posetilac se ponovo pojavi posle tri dana. Učenjak mu predade traženu sumu, a posetilac ga odvede do administrativne službe gde je jedan visoki službenik sedeo u

velikoj dvorani. Učenjak pade ničice na zemlju. Službenik samo letimice baci pogled na njegovo ime i, uz upozorenje da bude „pošten i oprezan“, primi ga u službu. Nakon toga, ovaj dostojanstvenik izvadi uverenje, pozva učenjaka do svog stola i predade mu ga. Učenjak ga sav ponizno uze i time je sve bilo gotovo.

Posle izvesnog vremena učenjaku pade na pamet da njemu kao nosiocu najviše književne diplome nedostaje ugled i da su mu potrebni pompa i sjaj i bogata odeća da bi ulivao poštovanje svojim potčinjenima. I tako on kupi kočije i konje i posla slugu-duha u veličanstvenoj kočiji da mu dovede njegovu omiljenu naložnicu.

Kad je sve bilo gotovo, stigoše službene oznake i regalije iz Čentinga, zajedno s pratnjom koja se protezala čitav kilometar niz put — zaista ugodan prizor. Iznenada gong glasnika utihnu, a njihovi barjaci se spustiše. Sav uspaničen i zbunjen, učenjak vide konjanike kako silaze s konja i ničice padaju po putu pred nekim čovekom. Ljudi se u tom trenutku smanjiše na visinu od nekih tridesetak santimetara, a konji na veličinu divlje mačke!

— Božanski gospodar Kuan je stigao!

Učenjak je bio užasnut. On siđe iz svojih kočija i prostre se po zemlji s ostalima. U daljini on ugleda slavnog generala iz drevnih vremena, poznatog po svojoj surovoj pravdi. Božanski gospodar beše u pratnji četvorice ili petorice konjanika s olabavljenim uzdama u rukama. S dugim brkovima i bradom, gospodar Kuan potpuno se razlikovao od svog nekadašnjeg uobičajenog lika. Njegovo duhovno prisustvo bilo je neodoljivo i divlje, a njegove oči stajale su toliko razmaknuto da je izgledalo kao da mu dodiruju uši. Sa svog konja on upita:

— Ko je ovaj dostojanstvenik?

— Guverner Čentinga — stiže odgovor.

— Zar je za takav nevažan položaj potrebna ovakva

predstava? — upita se gospodar Kuan.

Učenjak zadrhta dok su mu sve dlake na telu stajale nakostrešene od straha. Istog trenutka on spazi kako mu se telo smanjuje sve dok nije postalo veličine tela šestogodišnjeg ili sedmogodišnjeg dečaka. Gospodar Kuan mu onda naredi da ustane i da krene za njegovim konjem. Posle izvesnog vremena naiđoše na jedan hram koji je stajao na raskršću. Gospodar Kuan uđe u njega, licem okrenut ka jugu u pravcu veličanstva, i naredi da mu se donesu četkica i papir da bi učenjak mogao da napiše svoje ime i mesto rođenja. Novopečeni guverner zapisa ono što je od njega traženo i predade papir. Gospodar Kuan baci pogled na njega i reče u velikoj ljutini:

— Ova slova pogrešno su napisana i ružnog su oblika. Ovaj čovek nije ništa drugo do običan prevarant, varalica koja se na prevaru uvukla u službenu hijerarhiju. Kako on može da upravlja ljudima?

Gospodar Kuan onda zatraži da mu se donese zapisnik o učenjakovom ličnom vladanju. Neko sa strane kleknu i pruži izjavu o tome gospodaru Kuanu. Lice božanskog gospodara posta mračnije i surovije nego ikada ranije. A onda gospodar Kuan reče strogim glasom:

— Ovo se ne sme dopustiti. S druge strane, zločin kupovine položaja manji je od zločina njegove prodaje!

Posle toga, jedan oficir u zlatnom oklopu krenu ka učenjaku s konopcem i kaišem za vrat u rukama. Zatim dvojica gospodarevih pratioca uhvatiše učenjaka, skidoše njegovu službenu kapu i odeću i udariše mu pedeset batina. Kad su ga izbacili kroz kapiju, meso mu je bukvalno visilo s leđa.

Učenjak se osvrnu na sve strane, ali ne beše ni traga od njegovog konja i kočije. Nije mogao da hoda od bolova i zato leže na travu da se odmori. Kad ponovo podiže glavu i pogleda naokolo, vide da nije predaleko od svoje kuće. Srećom, telo mu je bilo lako kao pero i on za dan i noć stiže do svoje kuće. Istina

o svemu tome sinu mu u trenutku kad se probudi iz sna jaučući u svom krevetu.

Članovi porodice okupiše se da ga ispituju, ali sve što im učenjak reče bilo je da ga bole leđa. Ispostavi se da je on izgubio svest i da je doslovno bio mrtav čitavu nedelju dana. Posmatrajući okupljene ukućane, učenjak reče:

— Zašto moja voljena A Lien nije ovde?

A Lien beše njegova omiljena naložnica. Oni mu onda rekoše da je prethodne večeri A Lien sedela i ćaskala i da je onda iznenada rekla: „On je postao guverner Čentinga i poslao je kurira po mene." Nakon toga otišla je u svoju sobu, doterala se i umrla.

Učenjak poče šakama da se lupa po grudima u gorkom kajanju. Nadajući se da je još uvek moguće oživeti je, on naredi da se njeno telo još ne sahranjuje. Međutim, kako ni posle nekoliko dana ona nije davala nikakve znake života, staviše je u grobnicu. Učenjakova bolest postepeno je prošla, ali su ožiljci na leđima bili tako veliki da je trebalo šest meseci da se zaleče.

Posle toga učenjak je često sebi govorio: „Novac koji sam štedeo da kupim sebi položaj otišao je uzalud, a ja sam postao žrtva kazne onostranih sila. Ipak, uspeo sam to da podnesem. Međutim, saznanje da mi je uzeta moja voljena A Lien previše je teško da se podnese u ovoj hladnoj, tihoj noći."

P'U SUNG-LING

MONAH IZ JASNOG OKRUGA

Nakon što je proveo život uzvišene čistote, izvesni monah iz Jasnog Okruga, u pokrajini Šantung, bio je još uvek zdrav i snažan iako mu je već bila osamdeseta. Međutim, on jednog dana nezgodno pade i više se ne diže. Kad su monasi iz njegovog hrama pritrčali u pomoć, on je već bio prešao u onaj svet.

Sam monah, nesvestan da je umro, odlepršа netaknute duše sve dok ne stiže do udaljenih granica pokrajine Honan. U tom trenutku u Honanu je jedan mladić iz viših slojeva društva predvodio grupu konjanika koji su koristili sokolove za lov na zečeve. Njegov konj se u istom trenutku saplete i mladić pade i poginu. Slučajem, njegova duša srete se s dušom starog monaha i njih dve spojiše se u jednu.

Posle nekog vremena mladić postepeno povrati svest. Njegove sluge zabrinuto ga okružiše, a on otvori oči i upita:

— Kako sam stigao ovamo?

Oni mu pomogoše na putu do kuće, gde ga grupa lepih žena dočeka s izrazom zabrinutosti na licu.

— Ja sam monah! — uzviknu on. — Šta ja radim ovde?

Članovi domaćinstva pomisliše da je on izgubio razum i ozbiljno pokušaše da mu objasne da je preživeo nesreću. Monah više ne pokušavaše da objasni šta se dogodilo, već samo zatvori oči i ne htede više da govori.

Oni mu onda dadoše malo oljuštenog pirinča i on ga uze,

ali odbi i vino i meso. Uveče leže da spava sam i odbi da bude sa svojom naložnicom. Nakon nekoliko dana on požele da malo prošeta. Svi behu presrećni. On izađe napolje, ali kad na trenutak zastade, bujica pratioca priđe mu s molbom da pregleda njihove račune. On to odbi, navodeći da je još uvek preslab zbog nesreće. Sve što je rekao bilo je:

— U Šantungu postoji Jasni Okrug. Da li ste čuli za njega?

Pratioci odgovoriše potvrdno, a on onda reče:

— Osećam se potišteno i nije mi ni do čega. Prijalo bi mi da odem i posetim to mesto. Hajde da se odmah spremimo za put.

Sluge mu onda rekoše da se on tek oporavio i da još uvek nije za dug put, ali on ne htede da ih sluša.

Sledećeg dana on krenu na put. Kad je stigao u Jasni Okrug, mesto je izgledalo isto onako kakvog ga se on sećao. Ne pitajući za put, on krenu pravo u manastir gde učenici dočekaše svog visokog gosta s dužnim poštovanjem.

— Kuda je otišao vaš stari monah? — upita ih on.

Oni mu odgovoriše:

— Naš učitelj otišao je putem kojim odlaze sve stvari.

Posetilac ih upita gde mu se nalazi grob, a zbunjeni učenici odvedoše ga do niske usamljene humke koja još ne beše obrasla travom. Uskoro zatim mladić uzjaha svoga konja spreman za povratak.

— Vaš učitelj je bio disciplinovan monah i red koji je on ovde uspostavio ne sme se remetiti — reče on.

Monasi nastaviše da klimaju glavama dok je on odlazio.

Pošto se vratio svojoj kući, mladićev um postade mrtav kao pepeo. Sedeo je u meditaciji poput sasušenog drveta, odbijajući da preuzme bilo kakve porodične obaveze. I nakon nekoliko meseci on jednostavno izađe iz kuće i nestade. On ode ravno u manastir i reče učenicima:

— Ja nisam niko drugi do vaš učitelj.

Misleći da je mladić pomerio pameću, monasi pogledaše jedan drugog i nasmejaše se. Ali kad im on ispriča o okolnostima njegovog povratka u život, kao i o događajima iz života starog monaha, svi mu poverovaše. I zato ga oni odmah staviše u njegovu odaju i počeše da ga služe kao što su to oduvek činili.

Posle izvesnog vremena mladićeva porodica otkri gde se on nalazi i poče često da šalje konja i kočije u manastir moleći ga da se vrati svojoj kući. On na to jednostavno nije obraćao pažnju. Posle godinu dana njegova žena posla jednog glasnika u manastir sa mnogo poklona, ali on odbi sve to zlato i svilu i prihvati samo jedan svileni ogrtač. Neki njegovi pređašnji prijatelji, koji su došli u tu pokrajinu i svratili kod njega da mu ukažu poštovanje, uveriše se da je on povučen i mudar za svoje godine. Iako mu je bilo svega trideset, bio je u stanju da živopisno opiše događaje od poslednjih osam decenija.

Zapisivač čudnih događaja kaže: Kad čovek umre, duh mu se raspršuje. Ako je duh u stanju da pređe hiljade kilometara i ostane celovit, to je onda zbog toga što je priroda duše nepromenljiva. Nije nimalo čudno da se monah tako snažnog uma vrati u život. Mnogo više iznenađuje to što je on, kad se našao okružen krajnjim luksuzom, ipak bio u stanju da prekine svoje veze s ovim svetom i okrene se od njega. Koliko se on razlikuje od onih običnih ljudi koji se srozaju dok trepneš okom i toliko prljaju svoj moralni lik da bi im bilo bolje da nisu među živima.

P'U SUNG-LING

BEKSTVO OD DUHOVA

Legenda kaže da je u prošlosti veliki broj sablasti i prikaza saletao ljude u blizini mosta Visoki Vrh u Hang-čou. Jednom usamljenog putnika zateče tu strašna oluja. Iznenada, ubeđen da je taj putnik duh, jedan drugi čovek pod kišobranom nalete na njega i gurnu ga s mosta u vodu. Nakon toga taj čovek pobeže odatle, a kad ugleda svetlost na kupalištu južno od mosta, on jurnu ka njemu u potrazi za skloništem.

Posle izvesnog vremena tamo stiže i usamljeni putnik, mokar do kože. Bez daha, on reče:

— Jedan duh sa kišobranom me je gurnuo u reku i umalo sam se udavio.

— I ja sam video istog tog duha! — reče drugi čovek.

Dok su osmatrali jedan drugog, njih dvojica polako uvideše svoju zabludu.

Jedne druge olujne i maglovite noći, neki čovek prelazio je bez lampe preko mosta kad začu zvuk klompi iza sebe. Okrenuvši se, on vide veliku glavu na telu visine nekih šezdesetak santimetara. On onda stade da bolje osmotri taj prizor, a glava se takođe zaustavi. On zatim krenu, a glava pođe za njim. On onda potrča — glava takođe potrča. Upaničen, čovek dotrča do kupatila i provali kroz vrata. Međutim, pre nego što je uspeo da ih zatvori, na njima se pojavi i glava.

Onemoćao od straha, čovek podiže sveću i ugleda dečaka koji je na glavu stavio veliki ćup kao zaštitu od kiše. S obzirom

na to da se jako plašilo duhova, to dete je u stopu pratilo čoveka da bi ga on zaštitio.

LANG JING

DRUGOVI U PIĆU

Ribar po imenu Hsu sagradio je svoj dom sa spoljašnje strane severne kapije Cua, sela u sadašnjem Šantungu. Svake noći on bi sa sobom na obalu reke nosio nešto vina da bi pio dok peca. Svaki put, takođe bi prosuo malo vina na tlo kao skromnu žrtvu — „da bi i duhovi onih koji su se udavili u toj reci mogli da popiju malo vina“. I kad ostali ribari ne bi ništa uhvatili, Hsu se obično vraćao kući s korpom punom ribe.

Jedne večeri, dok se Hsu tako gostio, priđe mu jedan mladić i poče da hoda tamo-amo. Hsu mu ponudi da nešto popije i velikodušno podeli s njim svoj krčag s vinom. Međutim, beše to razočaravajuća noć jer on ne uspe da uhvati nijednu jedinu ribu.

— Dopusti da se spustim nizvodno i da ih odande poteram ka tebi — reče mladić koji ustade i ode kao da lebdi u vazduhu.

Uskoro se on vrati i reče:

— Dolazi izvestan broj riba.

I zaista, Hsu začu hor riba koje su pljeskale po vodi hvatajući insekte. On uze svoju mrežu i uhvati nekoliko riba od kojih je svaka imala bar po tridesetak santimetara. Oduševljen, Hsu zahvali mladiću i krenu kući. A onda se okrete i ponudi svom dobročinitelju nešto ribe, no mladić odbi, rekavši:

— Često sam uživao u tvom izvrsnom vinu. Nema nikakvog smisla govoriti o uzvraćanju usluge kad je u pitanju moja beznačajna pomoć. U stvari, ukoliko ne odbiješ moje

društvo, ja bih od ovoga želeo da stvorim običaj.

— Mi smo proveli samo jedno veče zajedno — odgovori Hsu. — Šta misliš pod tim, „često sam uživao“? No, bilo bi mi zadovoljstvo ako nastaviš da me posećuješ, mada se bojim da nemam ništa čime bih uzvratio na tvoju ljubaznost.

A onda ribar upita mladića za njegovo ime.

— Ja sam Vang — glasio je odgovor — ali nemam datoga imena. Možeš me zvati „Liu-lang“ ili „šesto-rođeni“ kad se vidimo.

I tako se oni rastadoše. Sledećeg dana Hsu prodade svoju ribu i kupi još vina. Uveče, mladić je već bio tamo kad je Hsu stigao na obalu, tako da su oni opet imali zadovoljstvo da zajedno piju. I ovog puta, nakon nekoliko tura, mladić iznenada nestade da pojuri ribu za Hsua.

Stvari su ovako ugodno tekle čitavo pola godine, kad potpuno neočekivano Liu-lang reče ribaru:

— Otkad imam čast da te poznajem, mi smo bliži od najbližih rođaka. Međutim, došao je dan za rastanak.

Glas mu je bio ispunjen tugom. Hsu iznenađeno zatraži objašnjenje. Mladić poče da mu govori, a onda zastade nekoliko puta dok mu na kraju ne reče:

— S obzirom na to koliko smo bliski, ovo te može užasnuti. Ali sada, kad se moramo rastati, neće biti nikakve štete ako ti kažem čistu istinu: ja sam duh, od onih koji imaju slabost prema vinu. Izgubio sam život udavivši se pijan, a ovde sam već nekoliko godina. Razlog što si ti uvek hvatao više ribe od bilo kog drugog je taj što sam ih ja potajno terao ka tebi u znak zahvalnosti za tvoje piće. Međutim, sutra se moj rok karme završava i dolazi moja zamena. Ja treba da se ponovo rodim u drugom životu na zemlji. Ovo veče je sve što nam još preostaje da delimo i teško je ne biti zbog toga tužan.

Hsu se najpre uplaši, ali kako su oni toliko dugo bili bliski prijatelji, njegov strah popusti. On duboko uzdahnu kad ču

mladićevu priču, nasu mu čašu vina i reče:

— Liu-lang, popij ovo i ne očajavaj. Ako naši putevi moraju da se raziđu, to jeste razlog za žaljenje, ali ukoliko je tvoj karmički usud ispunjen i tvoje vreme patnji okončano, to je razlog za čestitke, a ne za tugovanje.

I oni onda zajedno potegoše po jedan dobar gutljaj vina.

— Ko će te zameniti? — upita Hsu.

— Videćeš sve s obale. Tačno u podne jedna žena udaviće se prelazeći reku. Ona će me zameniti!

Kad petlovi u seocetu najaviše jutro, dva pijanca se raziđoše, obliveni suzama.

Sledećeg dana Hsu pažljivo osmatraše reku sa svoga mesta. A onda se pojavi mlada žena s bebom u rukama. Kad je stigla do reke, ona pade. Ona uspe da baci dete na obalu, a onda poče da mlatara rukama i nogama. Izlazila je na površinu i tonula nekoliko puta sve dok ne uspe da se izvuče iz bujice. Nakon toga osta tu neko vreme da se odmori, a onda uze dete u ruke i ode.

Dok se žena davila, Hsu to nije mogao da gleda, tako da je poželeo da joj pojuri u pomoć. Uzdržavao se samo zbog toga što je znao da ona treba da zameni Liu-langa. Ali kad je žena uspela da se izvuče, on poče da sumnja u ono što mu je rekao Liu-lang.

U sumrak, Hsu ode da peca na svoje uobičajeno mesto. Njegov prijatelj ponovo se pojavi i reče mu:

— Sada smo ponovo zajedno i jedno vreme nećemo morati da govorimo o rastanku.

Kad Hsu zatraži od njega objašnjenje, Liu-lang odgovori:

— Ta žena je već bila zauzela moje mesto, ali sam se ja sažalio na dete u njenim rukama. Nije u redu da dva života budu izgubljena zbog jednog, pa sam ih poštedeo. Kad ću biti zamenjen nije poznato, tako da izgleda da će se naše

pobratimstvo nastaviti.

Hsu duboko uzdahnu.

— Takvo humano srce treba da vidi Najveći na Nebu.

I tako oni nastaviše da uživaju u drugovanju. Međutim, nekoliko dana kasnije, Liu-lang ponovo dođe da se oprosti. Hsu pomisli da je on našao neku drugu zamenu, ali mu Liu-lang reče:

— Ne. Moja saosećajnost prema ženi koja se davila stigla je do neba, tako da sam nagrađen položajem lokalnog božanstva u seocetu Vu, okruga Čaujuan. Sutra stupam na dužnost. Molim te pamti naše prijateljstvo i poseti me bez obzira na dužinu i težinu puta.

— Kakva uteha imati nekog ispravnog poput tebe za božanstvo — reče Hsu, čestitajući mu. — Ali nema puta koji povezuje ljude i bogove. Čak i ako me daljina ne spreči, kako da stignem do tebe?

— Jednostavno kreni, nemoj razmišljati o tome — odgovori mladić.

Nakon ponavljanja poziva, on nestade.

Hsu ode kući da spremi svoje stvari i krenu na put odmah, iako mu se žena izrugivala.

— Preći ćeš stotine kilometara? Čak i ako to mesto postoji, sumnjam da čovek može da vodi razgovor s kipom od gline! — reče mu ona prezrivo.

Hsu na to uopšte nije obraćao pažnju. On krenu i konačno stiže u okrug Čaujuan, gde saznade da zaista postoji seoce po imenu Vu. Na svom putu u Vu, on zastade u jednoj gostionici i upita kako se stiže do hrama. Gostioničar reče, s prijatnim iznenađenjem u glasu:

— Da nije kojim slučajem vaše prezime Hsu?

— Jeste. A otkud znate?

Gostioničar naglo ode ne odgovorivši mu. Ubrzo gomila

žena i muškaraca okruži Hsua poput zida — i jedni i drugi s decom u rukama. Onda svi uglas rekoše zapanjenom Hsuu:

— Pre nekoliko noći mi smo usnuli san u kojem nam je naše božanstvo reklo da dolazi prijatelj zvani Hsu i da treba da mu pomognemo oko putnih troškova. Mi vas otada puni poštovanja iščekujemo.

Diveći se ovakvom dočeku, Hsu ode da prinese žrtvu u hramu.

— Otkako smo se rastali — molio se on — moje misli zadržavale su se na tebi i danju i noću. Došao sam izdaleka da bih održao naš dogovor i počastvovan sam i duboko potresen znakom koji si dao lokalnim stanovnicima. Međutim, neprijatno mi je što sam došao bez prikladnog poklona. Sve što sam doneo jeste flaša vina. Ukoliko je to prihvatljivo, hajde da nazdravimo kao što smo to činili na našoj rečnoj obali.

Na kraju molitve, Hsu po običaju zapali nešto papirnog novca. Ubrzo zatim on vide vetar kako se diže iza žrtvenika. Kovitlac se vrteo naokolo neko vreme, a onda je nestao.

Te noći Liu-lang, koji je sada izgledao sasvim drugačije s kapom na glavi i obučen u raskošnu odeću, uđe u Hsuove snove. Izražavajući svoju zahvalnost, Liu-lang reče:

— To što si došao čak ovamo da me vidiš tera mi suze na oči, ali ja nisam u stanju da se s tobom lično sretnem zbog mog ništavnog položaja. Rastužuje me što sam tako blizu živih, a opet toliko daleko od njih. Ovdašnji ljudi imaju za tebe neke skromne poklone u spomen našeg prijateljstva. Kad budeš hteo da se vratiš kući, ja ću te lično ispratiti.

Hsu je ostao u gradiću Vu još nekoliko dana i tek onda poče da se sprema za povratak. Ljudi iz Vua pokušavali su da ga još duže zadrže, podnoseći ozbiljne molbe i pozivajući ga na celodnevne gozbe kod različitih domaćina. Međutim, Hsu je već bio čvrsto odlučio da se vrati kući. Ljudi su naprosto nadmašivali sami sebe u plemenitosti i pre isteka jutra njegove

torbe bile su pune poklona. Sedokosi i mladi okupiše se da ga isprate iz sela. A vazdušni vrtlog pratio ga je još nekoliko kilometara. Hsu se neprekidno klanjao.

— Vodi računa o sebi, Liu-lang — reče on. — Nema potrebe da ideš ovako daleko. S tvojim samilosnim srcem punim ljubavi, siguran sam da možeš da doneseš dobro ovom seocetu bez saveta starih prijatelja.

Kovitlac je bio tu još neko vreme, a onda nestade. Seljani, glasno se čudeći ovim čudesnim događajima, takođe odoše svojim kućama.

Kad se Hsu vratio u svoje selo, njegove porodične prilike toliko su se popravile da se on više nije vraćao ribolovu. Kasnije je sreo neke ljude iz okruga Čaujuan koji su mu kazali da njihovo božanstvo stvara čuda i da je postalo naširoko poznato.

Zapisivač čudnih događaja kaže: Dostići vrhunce slave ne zaboravljajući prijatelje koje je čovek stekao dok je bio siromašan i neznatan — to je ono što je Vang Liu-langa učinilo bogom! Kad u današnje vreme uzvišeni i visokog roda iz svojih kočija prepoznaju one koji još uvek nose šešire od bambusa?

P'U SUNG-LING

SUDIJE I DIPLOMATE

KASAPIN I NJEGOV CAR

Car Čao izgubio je svoju zemlju Ču u ratu. Kasapin Jue bio je u zbegu zajedno sa svojim carem. Kasnije, kad se car Čao vratio na presto, on htede da nagradi one koji su ostali s njim. Kad dođe red na Juea, on reče carevom izaslaniku:

— Car je izgubio svoju zemlju. Ja sam izgubio moju kasapnicu. Car je onda povratio svoju zemlju, a ja sam povratio moju kasapnicu. S obzirom na to da su moj položaj i prihod ponovo uspostavljeni, zar mi je potrebna još neka nagrada?

Ovo preneše caru koji reče:

— Naterajte ga da uzme nagradu.

Ovo onda preneše kasapinu, koji reče:

— Car nije izgubio vlast mojom krivicom. I ja nikad nisam očekivao da zbog toga budem kažnjen. Car nije ponovo stekao vlast mojom zaslugom. Tako da ja nikada nisam očekivao da zbog toga budem nagrađen.

Ovo preneše caru koji reče:

— Dovedite ga pred mene.

Ovo zatim preneše kasapinu, koji reče:

— Zakon države Ču kaže da niko ne može biti predstavljen caru sem u slučaju da treba da primi veliku nagradu za svoja velika ostvarenja. U ovom slučaju, meni je nedostajalo znanje da zaštitim našu državu od zla i nedostajala mi je hrabrost da umrem suprotstavljajući se izdajnicima. Kad je neprijateljska vojska ušla u prestonicu, ja sam pobegao od

borbe iz straha, a ne zbog toga što sam imao nameru da pratim Njegovo Visočanstvo. A sada Njegovo Visočanstvo želi da prekrši taj zakon i primi me. To nije pravi način na koji jedan podanik treba da postane poznat u javnosti.

Car Čua nakon toga reče komandantu svoje armije:

— Ovaj Jue, kasapin, zauzima neugledan položaj, a ipak veoma uzvišeno tumači dužnosti podanika. Hoćeš li ti da mu ponudiš u moje ime da postane jedan od trojice glavnih ministara?

Ovo onda preneše Jueu koji reče:

— Shvatam da je takav položaj daleko iznad kasapskog zanata i da je plata od deset hiljada daleko više od onog što može da zaradi jedan kasapin. Ali kako da dopustim, iz pohlepe za službom i bogatstvom, da mog vladara bije glas da je preterano velikodušan? Ja ne zaslužujem tu čast. Želim da se vratim mom poslu.

Tako Jue zauvek odbi svoju nagradu.

ČUANG CU

KOČIJAŠ PREDSEDNIKA VLADE

Jen Cu je bio predsednik vlade Čia. Jednoga dana, dok je odlazio od kuće, žena njegovog kočijaša posmatrala je svog muža s kapije. Kočijaš je sedeo ispod velikog platnenog krova kakav već dolikuje njegovom rangu. Spuštao je bič na četiri upregnuta konja, živahnog duha, pun samozadovoljstva. Kad se on vratio kući, žena mu reče da hoće da ga ostavi. Kočijaš je upita za razlog.

— Jen Cu jedva da ima sto pedeset santimetara — odgovori ona — a on je predsednik vlade, slavan među gospodarima našeg carstva. Primetila sam da kad on odlazi u vožnju, deluje ozbiljno i zamišljeno i uvek ga ispunjava poniznost. Ti imaš preko sto osamdeset santimetara, služiš druge kao kočijaš i deluješ vrlo zadovoljan sobom. Eto, zato hoću da te ostavim.

Nakon toga kočijaš postade skromniji. Jen Cu primeti ovu promenu i zatraži od svog kočijaša objašnjenje. Kočijaš mu sve ispriča, a Jen Cu ga onda unapredi.

SU-MA ČIEN

CARSKI DRAGULJ

Kralj Hui, vladar države Čao, pozva jednom svog savetnika Lin Hsiang-jua i reče mu:

— Kralj Cina nudi u razmenu petnaest gradova za carski dragulj. Da li da mu ga damo?

— Cin je snažna država, a mi slaba — odgovori Hsiang-ju. — Nemamo drugog izbora.

— Šta ako oni uzmu dragulj, a ne daju nam gradove? — upita kralj Hui.

Hsiang-ju odgovori:

— Ukoliko Cin nudi svoje gradove za dragulj i ako to odbijemo, mi grešimo. Ukoliko im mi predamo dragulj, a oni nam ne daju gradove, oni su ti koji greše. Između ove dve mogućnosti, čini mi se da je bolje po nas da Cin bude taj koji greše.

— Koga možemo da pošaljemo? — upita kralj.

— Ukoliko Vaše Visočanstvo nema nikog drugog, ja sam voljan da idem kao vaš predstavnik da im odnesem dragulj. Ukoliko nam predaju gradove, dragulj će ostati u Cinu. Ukoliko nam ne predaju gradove, ja ću se pobrinuti da ga netaknutog vratim sa sobom.

I tako kralj Hui posla Hsiang-jua na Zapad da odnese dragulj.

Kralj Cina sedeo je na svilom prekrivenom uzvišenom postolju kad je primio Hsiang-jua. Hsiang-ju onda predade

dragulj kralju, koji beše veoma zadovoljan. Odmah ga je dao ženskim i muškim članovima svoje pratnje da mu se dive. I svi oni povikaše: „Živeo kralj!“

Hsiang-ju zaključi da kralj Cina nema nameru da dragulj plati sa petnaest gradova. I zato on koraknu napred i reče:

— Dragulj ima malu manu na koju bih voleo da skrenem pažnju Vašeg Visočanstva.

Kralj onda predade dragulj Hsiang-juu, koji ga čvrsto zgrabi, odskoči unazad i pribi se uz jedan stub. Bio je tako ljut da mu je nakostrešena kosa skoro gurala kapu s glave!

— Ako Vaše Visočanstvo hoće ovaj dragulj — viknu Hsiang-ju — vi onda morate poslati pismo mome kralju u Čao. On će razgovarati sa svojim savetnicima, koji će svi redom reći da je država Cin toliko pohlepna da želi naš carski dragulj samo radi uvećavanja svoje moći! Oni će prosuditi da su vaša obećanja prazna i da vi ne nameravate da nam date gradove u zamenu. I onda će odlučiti da se ne rastajemo od dragulja! Moje vlastito skromno mišljenje je da čak ni u odnosima među običnim ljudima ne sme biti nepoštenja. Koliko se više tek velike države moraju držati ovog pravila!

Hsiang još reče:

— Mi ni u kom slučaju ne želimo da pokvarimo zadovoljstvo moćne države Cin. Tako me je moj kralj, nakon što je proveo pet dana u religioznom postu, poslao da donesem carski dragulj i ponizno predam jedno pismo vašem dvoru — u znak poštovanja prema ugledu vaše velike države i da bi vam iskazali našu naklonost. Međutim, kad sam stigao ovamo, primljen sam u uobičajenu audijenciju uz malu ceremoniju. A vi ste carski dragulj, čim ste ga dobili, dali u ruke ženama oko sebe da se malo zabavljaju na moj račun. Zaključio sam da nemate nameru da se držite vašeg dela pogodbe. Zato sam uzeo dragulj natrag. Ukoliko Vaše Visočanstvo pokuša da ga uzme silom, ja ću razbiti vlastitu glavu, zajedno s ovim draguljem, o

ovaj stub.

Hsiang-ju onda pogleda stub kao da se sprema da izvrši svoju pretnju. Plašeći se da dragulj ne bude uništen, kralj Cina se izvini. On zatim pozva jednog svog službenika da raširi mapu na kojoj on označi petnaest gradova koje dodeljuje Čaou.

Hsiang-ju je i dalje bio uveren da se kralj Cina samo pretvara da ustupa gradove Čaou, pa reče:

— Carski dragulj je dragocenost poznata širom sveta. Kralj Čaoa morao je da vam ga ponudi jer vas se plaši. Pre nego što je moj kralj poslao dragulj, on se prečišćavao čitavih pet dana. Vaše Visočanstvo trebalo bi sada da uradi istu stvar, a onda treba organizovati sve svečanosti koje sleduju državnom posetiocu. Onda ću vam uručiti dragulj.

Kralj Cina odluči da ne treba da koristi silu, pa tako pristade na petodnevno obredno prečišćavanje i smesti Hsiang-jua u predivnu gostinsku dvoranu.

Međutim, Hsiang-ju još uvek beše uveren da će kralj Cina pogaziti svoju reč. I zato on posla jednog od svojih ljudi u običnoj odeći da vrati dragulj natrag u Čao. Nakon pet dana, kralj Cina organizova državnu svečanost za Hsiang-jua. No, Hsiang-ju mu reče:

— Nijedan od poslednjih dvadeset kraljeva Cina nije se držao zadate reči. Iskreno se bojim da ću biti prevaren i tako razočarati svoju rodnu zemlju. Iz tog razloga naredio sam jednom od mojih ljudi da odnese dragulj natrag u Čao i očekujem da je dosad već stigao tamo.

Hsiang-ju se tada uverljivo nasmeši i nastavi:

— Cin je moćan, a Čao nije. Ako Vaše Visočanstvo želi da pošalje jednog poslanika u našu državu, mi ćemo istog trenutka predati dragulj. Pored toga, ako se Cin, i pored sve svoje superiornosti, prvo odrekne svojih gradova i prenese ih na Čao, kako bismo mi mogli i da se usudimo da zadržimo dragulj i uvredimo Vaše Visočanstvo? Ja znam da se zločin

prevare Vašeg Visočanstva kažnjava smrću i spreman sam da me bace u kotao. Sve što molim jeste da se Vaše Visočanstvo posavetuje sa svojim savetnicima i u potpunosti razmotri moj predlog.

Kralj Cina pogleda svoje savetnike i oni se namrgodiše. Njegovi pratioci želeli su da bace Hsiang-jua u tamnicu, ali kralj reče:

— Ako ubijemo Hsiang-jua, nikada nećemo dobiti dragulj, a neprijateljstvo između Cina i Čaoa biće nastavljeno. Biće bolje da prema njemu ovom prilikom budemo velikodušni i da dopustimo da se vrati kući. Mislim da nas kralj Čaoa neće prevariti zbog jednog dragulja.

Kralj onda zvanično primi Hsiang-jua i nakon velike svečanosti posla ga njegovoj kući u Čaou.

SU-MA ČIEN

ZEMLJA LOPOVA

Diplomata Jen Cu spremao se za odlazak na misiju u državu Ču. Kralj Čua dobi vesti o tome i reče svojim savetnicima:

— Jen Cu je najmudriji govornik u državi Či. Kad dođe, želeo bih da ga zbunim. Kako to da učinim?

— Kad on stigne — rekoše oni — predlažemo da ispred Vašeg Veličanstva provedu čoveka u okovima. Neka onda Vaše Veličanstvo upita: „Šta je ovaj čovek učinio?“ A mi ćemo odgovoriti: „To je čovek iz Čia.“ Onda upitajte kakav je njegov zločin, a mi ćemo reći da je osuđen zbog krađe.

Kad je Cu stigao, kralj mu nekoliko puta nazdravi, dok ih vino malo ne uhvati. A onda dvojica oficira priđoše kralju s jednim vezanim čovekom.

— Šta je uradio — upita kralj.

— On je iz Čia — odgovoriše oni — osuđen je za krađu.

Kralj onda pogleda Jen Cua i reče:

— Jesu li ljudi Čia zaista vrsni lopovi?

Jen Cu se onda diže sa svoje prostirke i kleknu pred kralja:

— Kažu da drvo pomorandže rađa suve, kisele pomorandže kad raste na jugu, a slatke, sočne pomorandže kad raste na severu. Lišće je slično, a ukus voća sasvim različit. Zašto je to tako? Zato što tlo i voda nisu isti. Ljupi rođeni u našoj severnoj državi Či ne kradu. Kad dođu na jug u Ču, oni kradu. To je samo zbog toga što ih tlo i voda Čua čine spretnim u krađi.

SU-MA ČIEN

STRATEGIJA

Kad je vojska Čia krenula na državu Lu, naš patrijarh bio je odlučan da se s njom suoči u borbi. Čao Kuei zamoli kod njega audijenciju, iako njegovi pratioci to nisu odobravali.

— Njegovi savetnici sada pripremaju strategiju — rekoše oni. — Čemu ih u tome ometati?

— Savetnicima nedostaje dalekovidost potrebna za dalekosežno planiranje — reče Čao Kuei.

I tako on ode da poseti patrijarha.

— S kime ćete se boriti — upita on patrijarha, koji mu odgovori:

— S mojim odanim sledbenicima koji me podržavaju jer s njima delim bogatstvo ovog kraljevstva, umesto da ga zadržavam za sebe.

— Materijalni dobici neće nagnati ljude da vas slede — reče mu Čao Kuei.

Patrijarh nastavi:

— A i bogovima sam uvek davao ono što im pripada, insistirajući na punoj meri dobara koja im se prinose na žrtvu.

— Obredi vam neće obezbediti naklonost bogova — odvrati Čao Kuei.

Patrijarh na to reče:

— Ja sam saosećajan i ukazujem milost svim prestupnicima, iako nisam u stanju da proučim svaki slučaj.

— E, to *jeste* osobina koja će vam doneti odanost vašeg

naroda — reče Čao Kuei. — Time možete da pobedite u borbi. Molim vas da dopustite da vam budem savetnik.

Patrijarh dozvoli Čao Kueiu da sa njim deli njegove kočije. Borbeni redovi obrazovani su u Čangsuou i patrijarh je bio spreman da bubnjanjem da znak za napad.

— Još ne — reče Čao Kuei.

Neprijatelj se svojim bubnjevima oglasi triput.

— U redu, neka zabubnjaju naši bubnjevi — reče onda Čao Kuei.

U toj borbi vojska Čia beše naterana u bekstvo. Patrijarh htede odmah da naredi poteru.

— Ne još — reče Čao Kuei i siđe da ispita tragove kočija raspršene vojske.

Zatim se pope na najvišu prečagu u patrijarhovim kočijama da bi osmotrio odbeglog neprijatelja u daljini.

— U redu, neka otpočne potera — reče on.

I tako vojska Čia bi oterana. Nakon pobede, patrijarh upita Čao Kueia o njegovom rasuđivanju.

— U ratu — odgovori Čao Kuei — polet vojnika najvažnija je stvar. Prvo bubnjanje pobudi duh junaštva, pri drugom on jenjava, a pri trećem ga više nema. Kad je njihovo junaštvo iscrpljeno, naše je bilo na vrhuncu. To je razlog zbog koga smo ih pobedili. Pored toga, veliku silu teško je nadmudriti. Morao sam da budem oprezan zbog zaseda, pa sam zato ispitao tragove njihovih kočija, a uočio sam metež i po njihovim barjacima. Kad je bilo jasno da se oni zaista povlače, bilo je pravo vreme za poteru.

CO C'IU-MING

KUPOVANJE ODANOSTI

Feng Hsuan bio je plemić u zemlji Či, ali su ga snašla tako teška vremena da je skoro gladovao. U očajanju on posla svog izaslanika Gospodaru Meng-čangu u čiju je službu Feng tražio da uđe.

— Šta interesuje tvog gospodara — upita Gospodar Meng-čang.

— Ništa — glasio je odgovor.

— A kakav posao ume on da obavlja?

— Nikakav.

Zabavljen ovim odgovorima, Gospodar Meng-čang pristade da primi Feng Hsuana u svoje domaćinstvo. Međutim, njegovi namesnici pretpostaviše da njihov gospodar ne poštuje pridošlicu, pa mu ponudiše najgoru hranu. Posle izvesnog vremena, Feng Hsuan poče da tetura oko jednog stuba palate i, lupkajući ga mačem, zapeva:

O verni maču, moramo li da se vratimo?
Meni ne daju da jedem ribu.

Namesnici izvestiše o ovome Gospodara Meng-čanga koji im reče:

— Poslužite ga istom onom hranom koju dajete svim članovima moga domaćinstva.

Gospodarevi pratioci tako i učiniše, a kad je ponovo

proteklo neko vreme, Feng Hsuan ponovo poče da lupka svojim mačem po stubu i zapeva:

O verni maču, moramo li da se vratimo?
Meni ne daju kočiju da se u njoj vozim.

Namesnici ismejaše Feng Hsuana i prenesoše njegovu žalbu svome gospodaru, koji im uzvrati:

— Pripremite konja i kočije za njega kao da se radi o važnom članu mog domaćinstva.

Otada bi Feng Hsuan, dok bi se penjao u kočije, uvek podigao svoj mač i prošao kraj svojih pratilaca rekavši:

— Sada gospodar postupa prema meni kako treba.

Međutim, pošto je prošlo još neko vreme, Feng Hsuan opet zalupka svojim mačem pevajući:

O verni maču, moramo li se vratiti?
Nedostaju mi sredstva da izdržavam moju kuću.

Sada su ga namesnici već zlovoljno gledali kao pohlepnog čoveka za koga ni dovoljno nije dovoljno. Međutim, Gospodar Meng-čang ga upita:

— Imate li roditelje, Gospodaru Feng?

— Staru majku — odgovori ovaj.

I Gospodar Meng-čang posla izaslanika da se pobrine da toj ženi otada u životu ništa ne nedostaje. A Feng Hsuan više nikad ne zapeva svoju pesmu.

Dogodilo se da je Gospodar Meng-čang jednog dana pregledao svoje račune i da se raspitivao ko je u domaćinstvu vešt u računovodstvu da bi mogao da ode i sakupi novac od dužnika u gradiću Hsueu. Feng Hsuan je napisao: „To mogu“ i

potpisao svoje ime. Gospodar Meng-čang bio je najpre zbunjen jer se nije sećao tog čoveka. Ali mu njegovi namesnici rekoše: „To je isti onaj čovek koji je imao običaj da peva pesmu 'Verni maču, moramo li se vratiti?'“ Gospodar se onda nasmeja i reče: „Naš posetilac znači ipak ima neke sposobnosti. Bio sam nepažljiv i nisam ga zvanično primio.“

I tako Feng Hsuana pozvaše u audijenciju kod gospodara koji mu se izvini zbog zakašnjenja.

— Bio sam prezauzet i opterećen mojim problemima — reče mu on. — Pored toga, po prirodi sam donekle spor i nehajan. Toliko sam bio obuzet državnim stvarima da sam vas uvredio, Gospodaru. Pa ipak, izgleda da mi vi to niste zamerili i, koliko sam razumeo, čak ste izrazili spremnost da odete u Hsue i prikupite novac od mojih dužnika.

— Da — reče Feng Hsuan i ode da organizuje prevoz, pripremi svoje stvari i spakuje dužničke priznanice u svoju kočiju.

Zvanično se opraštajući od Gospodara Meng-čanga, on ga upita:

— Kad to završim, šta treba da kupim za taj novac?

— Vidite čega moje domaćinstvo ima najmanje — odgovori mu gospodar.

Feng Hsuan je vozio nemilosrdno do Hsuea. Kad je stigao, on dade uputstvo službenicima da pozovu sve dužnike iz toga gradića da se pojave sa svojim potvrdama o dugovanju. Pošto je svako od njih pružio svoju potvrdu, Feng Hsuan lažno potpisa ime Gospodara Meng-čanga na objavi kojom se tim ljudima opraštaju svi dugovi i na osnovu nje spali sve potvrde.

— Živeo naš gospodar! — uzviknuše svi prisutni.

Feng Hsuan je i na povratku vozio bez zaustavljanja i stigao je u palatu u rano jutro. Istog trenutka on zatraži da ga prime. Diveći se njegovoj brzini, Gospodar Meng-čang stavi na glavu svoju zvaničnu kapu i primi Fenga, upitavši ga:

— Da li su dugovi prikupljeni? Kako to da ste se tako brzo vratili?

— Prikupljeni su — odgovori Feng Hsuan.

— A šta ste mi kupili?

— Vi ste rekli: vidite čega moje domaćinstvo ima najmanje. Tako sam ja bio slobodan da sve ispitam. Ustanovio sam da je vaša palata prepuna raskošnog bogatstva; vaše staje i štenare bogato su snabdevene; lepe žene ispunjavaju donji sprat. Zaključio sam da ono čega vaše domaćinstvo ima najmanje jeste odanost, pa sam se usudio da je kupim malo za vas.

Gospodar Meng-čang odbrusi:

— Dovoljno ste rekli.

Godinu dana kasnije, novi kralj Čia izvesti Gospodara Meng-čanga da mu više ne može garantovati njegov položaj.

— Ja neću zadržati očeve ministre kao svoje — rekao mu je kralj.

Gospodar Meng-čang moraše da se vrati u svoj gradić Hsue. Imao je da pređe još nekih dvadesetak kilometara kad ga ljudi s dobrodošlicom presretoše na putu, pridržavajući stare i prinoseći decu, da mu ukažu čast. Tada Meng-čang dozva Feng Hsuana i reče mu:

— Sada razumem kako ste kupovali odanost za mene.

ČAN KUO CE

LANAC

Kralj države Vu požele da napadne državu Čing. On to saopšti svojim savetnicima, dodavši:

— Ko god se usudi da me kritikuje, umreće.

Jedan od kraljevih sledbenika imao je mladog sina koji je hteo da protestuje, ali se plašio da to učini. I tako on uze lopticu i praćku i ode da luta po baštama iza palate sve dok rosa ne namoči njegovu odeću. I tako tri dana zaredom nastavi on svoje probijanje kroz ukrasno šiblje. Konačno, kralj Vua primeti ga i upita:

— Šta postižeš time što se ukvasiš do gole kože?

— U bašti ima jedno drvo — odgovori mladić — i na tom drvetu sedi cvrčak i tužno peva srčući rosu, nesvestan bogomoljke iza sebe. Bogomoljka se zgurila pokušavajući da zgrabi cvrčka, nesvesna da se iza nje nalazi zlatna vuga koja pruža svoj vrat da proguta bogomoljku. A ni vuga koja se proteže da proguta plen ne zna da je na nju sa zemlje uperena praćka. Njih troje, usredsređeni na ono što je pred njima, ne primećuju opasnost koja vreba s leđa.

— Dobro rečeno — reče kralj države Vu i opozva napad na Čing.

LIU HSIANG

GLASINE

Lie Cu bio je siromašan i izgledao je strašno neuhranjen. Neko to pomenu predsedniku vlade Čeng Cu-jangu:

— Lie Cu je veoma poznat taoista. Ako on trpi nemaštinu živeći u državi vašeg gospodstva, neće li neko pomisliti da je vaše gospodstvo protivnik učenosti?

Cu-jang nije gubio ni trenutka, već odmah posla jednog službenika do Lie Cua da mu odnese hranu na poklon. Lie Cu izađe pred svoju kuću da primi vladinog izaslanika i duboko se pokloni, ali odbi da primi poklon. Izaslanik ode. Lie Cu se vrati u svoju kuću gde njegova žena poče da se udara pesnicama u grudi, gledajući ga puna očajanja.

— Tvoja ponizna žena uvek je mislila da porodica Tao ljudi živi u udobnosti i zadovoljstvu — reče ona. — I sada, kad nam je najteže, predsednik vlade šalje nam čoveka da nam ukaže čast poklonom u hrani, a ti to odbijaš! Jadna je moja sudbina!

Lie Cu se nasmeja i reče svojoj ženi:

— Predsednik vlade ne poznaje me lično. On nam je poslao hranu na osnovu glasina nekog trećeg. Ako dođe vreme da mi sude, to će se verovatno takođe dogoditi na osnovu glasina nekog trećeg. Iz tog razloga odbio sam ovaj poklon.

Na kraju, narod je svrgnuo Cu-janga.

LIE CU

SNOVI

Poglavar klana Kin u državi Cou imao je ogromne posede na kojima su njegove sluge bez odmora radile od jutra do mraka. Među njima bio je i jedan ostareli sluga čiji su mišići već bili izgubili svu snagu, ali ga glava ovog klana neprestano sve više teraše na rad. Starac se s jecanjem suočavao sa svojim svakodnevnim zadacima. Noću je čvrsto spavao, otupeo od umora, s životnom snagom na donjoj granici. Svake noći sanjao je da je kralj tog kraljevstva, da vlada svim ljudima i upravlja svim događajima u svojoj zemlji. Bezbrižno se gostio u svojoj palati i svaka želja bila mu je ispunjavana. Njegovom zadovoljstvu nije bilo granica. Međutim, svakog jutra on se budio i vraćao natrag na rad.

Onima koji su pokušavali da ga uteše zbog okrutnosti njegove sudbine starac bi rekao:

— Čovek proživi sto godina, pola po danu, pola po noći. Danju, ja sam običan sluga i patnje moga života su takve kakve su. Ali noću ja gospodarim nad ljudima i nema većeg zadovoljstva od toga. Zašto da budem kivan?

Glava poglavara toga klana bila je obuzeta ovozemaljskim stvarima; njegovu pažnju obuzimalo je njegovo imanje. Istrošen i duhom i telom, on je takođe bio otupeo od umora kad bi spavao. Međutim, iz noći u noć on je sanjao da je sluga koji neprestano trčkara da bi obavio svoje zadatke. Svaki čas prigovarali bi mu i grdili ga ili ga tukli štapom, a on je sve to morao ćutke da trpi. U svom snu mumlao je i ječao, a smirio bi

se tek sa dolaskom zore.

Poglavar toga klana izneo je svoj problem jednom prijatelju koji mu je rekao:

— Tvoj položaj pruža ti mnogo više bogatstva i časti nego što ih imaju ostali ljudi. Tvoj san da si sluga nije ništa drugo nego ciklus udobnosti i tegoba, a on je oduvek bio obrazac ljudske sudbine. Kako bi tvoj san i tvoje budno stanje mogli da budu istovetni?

Poglavar klana razmisli o stavu svoga prijatelja i olakša rad svojim slugama. On takođe smanji svoje dnevne brige, dajući tako sebi malo oduška od svojih snova.

LIE CU

SMRTNI GOSPODAR

Patrijarh Cing iz zemlje Ci bio je sa svojim pratiocima na planini Vo. Kad pogleda u pravcu severa i pređe pogledom preko svoje prestonice, suze mu ispuniše oči.

— Takva divna zemlja — reče on — buja i razvija se; kad samo ne bih morao da umrem i napustim je poput vode koja protiče! A da od najstarijih vremena nije bilo smrti: da li bih ja ikada živeo ovde?

Njegovi pratioci pridružiše mu se u jadikovanju.

— Čak i kad je reč o prostoj hrani koju jedemo — rekoše oni — kao i o kljusetu i daščanim kolima kojim se vozimo, mi zavisimo od velikodušnosti našeg gospodara. Ako *mi* nemamo želju da umremo, kako li je tek našem gospodaru.

Jen Cu, koji je stajao po strani, bio je jedini koji se nasmejao. Patrijarh obrisa suze i prekorno pogleda Jen Cua.

— Ovi koji plaču sa mnom dele tugu koju osećam na današnjem putovanju — reče mu patrijarh. — Zašto se samo vi smejete, gospodine?

— Šta bi bilo kad bi najdostojniji zauvek vladao? — upita Jen Cu. — Onda bi Tai ili Huan zauvek bio patrijarh. Šta kad bi najhrabriji zauvek vladao? Onda bi Cuang ili Ling zauvek bio patrijarh. Sa takvima na vlasti, gospodaru moj, vi biste sada bili na poljima pirinča, nosili biste slameni ogrtač i šešir od bambusa, bili biste premoreni od kopanja, bez vremena za razmišljanje o smrti. I kako biste onda, gospodaru moj, mogli da dođete do položaja koji sada zauzimate? Upravo zahvaljujući

smenjivanju vaših prethodnika koji su naizmenično zauzimali i napuštali tron, vi ste postali gospodar ove zemlje. Da samo vi jadikujete, zaista je sebično. Kad vidim sebičnog gospodara i njegove podanike koji mu se ulaguju i ulizuju, ne mogu a da se ne nasmejem.

Patrijarh se nađe u neprilici, podiže svoj vrč i kazni svakog od svojih pratilaca sa po dva gutljaja vina.

LIE CU

JEDNA REČ REŠAVA MISTERIJU

Lokalni trgovac spremao se da krene na poslovni put. Natovario je svoj čamac i čekao je na njemu svog slugu. Vreme je prolazilo, ali sluga se nije pojavljivao. U međuvremenu, čamdžiji sinu da bi na tom usamljenom mestu mogao lako da se reši trgovca i da mu ukrade robu. Čamdžija onda iznenada gurnu trgovca u vodu i udavi ga. Zatim ubica odnese svu robu svojoj kući, pa ode do kuće u kojoj je stanovao trgovac. Zakuca na kapiju i upita zašto gospodar još uvek nije došao na čamac. Trgovčeva žena posla sluge da potraže njenog muža, ali njemu ne beše ni traga ni glasa. Ona onda upita trgovčevog vlastitog slugu koji reče da je zakasnio na čamac i da je majstor već bio otišao.

Porodica čitavu stvar prijavi lokalnom stražaru koji, sa svoje strane, obavesti okružne vlasti koje onda ispitaše čamdžiju i susede, ali ne otkriše nikakve dokaze. Istraga je prošla kroz nekoliko nivoa birokratije bez ikakvog rezultata.

Kad ovaj slučaj dođe do pomenutog sudije, on naredi da svi osim trgovčeve žene izađu iz sudnice. On je zamoli za tačan opis događaja u trenutku kad je čamdžija prvi put došao da se raspita o trgovcu.

— Mog muža već duže nije bilo — reče žena — kad je čamdžija zakucao na kapiju. Još pre nego što sam je otvorila, on je uzviknuo: „Gospodarice, zašto gospodar još nije sišao? Toliko ga već čekam.“ To je sve što je on rekao.

Sudija onda posla ženu napolje i pozva čamdžiju koji dade

izjavu koja se podudarala sa ženinom.

— Sve je jasno — reče sudija s osmehom. — Trgovac je ubijen, a ti si ubica! To si sam priznao.

— Šta sam ja priznao? — glasno se pobuni čamdžija.

— Kad si zakucao na kapiju trgovčeve kuće ti si se obratio njegovoj ženi, a ne njemu. Ti nisi video ko je iza kapije, pa ipak si bio siguran da on nije kod kuće. Kako si inače ti to mogao da znaš?

Zapanjeni čamdžija priznade i beše osuđen.

CU JUN-MING

MUDRI SUDIJA

Jednoga dana u rano jutro, na svom putu na pijacu da kupi povrće, bakalin uz veliko iznenađenje pronađe na zemlji svežanj papirnog novca. Bilo je još uvek mračno i trgovac skrete s puta da sačeka dnevno svetlo i pregleda novac koji je našao. On izbroja petnaest novčanica vrednih po pet unci srebra i pet novčanica od kojih je svaka bila u vrednosti niske sa hiljadu bakarnih novčića. Od velike sume on izdvoji jednu novčanicu, kupi mesa u vrednosti od dve niske i oljuštenog pirinča u vrednosti od tri niske i stavi sve to u svoje korpe koje su visile na kraju motke koju je nosio preko ramena. A onda se vrati kući ne kupivši povrće koje je bio naumio da kupi.

Kad ga majka upita zašto nije doneo povrće, on odgovori:

— Jutros sam na putu za pijacu našao ovaj novac. A onda sam kupio meso i oljušteni pirinač i vratio se kući.

— Čime to pokušavaš da me nasamariš? — ljutito ga upita majka. — Da je to zaista izgubljen novac, tu ne bi moglo biti više od jedne ili dve novčanice. Kako neko može da izgubi čitav svežanj? Nije ukraden, zar ne? Ako si ga stvarno našao na zemlji, onda treba da ga vratiš.

Kad sin odbi da posluša majčin savet, ona mu zapreti da će prijaviti stvar lokalnim vlastima. Posle toga on reče:

— A kome treba da vratim ono što sam našao na putu?

— Vrati se na mesto na kojem si našao taj novac — reče majka — i vidi da li se njegov vlasnik vratio u potrazi za njim. Onda možeš da mu ga vratiš.

Zatim dodade:

— Čitav život bili smo siromašni. Sada si kupio sve to meso i pirinač; takvi nagli dobici sigurno vode nekoj nesreći.

Trgovac povrćem odnese novčanice tamo gde ih je našao. I zaista, on tamo zateče čoveka koji je tragao za novcem. Trgovcu, koji je bio prostodušan seljanin, i ne pade napamet da ovoga pita koliko je novca izgubio.

— Evo vašeg novca — uzviknu on i predade mu ga.

Posmatrači su nagovarali vlasnika da nagradi trgovca, ali ovaj je bio takva škrtica da to odbi rekavši:

— Ja sam izgubio trideset novčanica. Pola novca još uvek nedostaje.

Pošto se radilo o tolikoj razlici između nađene i navodno izgubljene sume, rasprava se nastavi unedogled sve dok ne stiže na sud. Na saslušanju, okružni sudija Nie Ji-tao unakrst je ispitao trgovca povrćem i uverio se da su njegovi navodi istiniti. On onda tajno posla po majku, ispita je detaljno i utvrdi da se njeni odgovori poklapaju s onim što je rekao njen sin. Posle toga tražio je da obe strane podnesu sudu pisanu izjavu. Čovek koji je izgubio novac kleo se da je imao trideset pet novčanica u vrednosti od po pet unci srebra.

— Evo ovako — reče onda Nie Ji-tao — nađeni novac nije novac ovoga čoveka. Ovih petnaest novčanica su nebeski dar dostojnoj majci da se izdržava u starosti.

On onda predade novac majci i sinu i reče im da idu. Zatim se obrati čoveku koji je izgubio svoj novac:

— Trideset novčanica koje ste vi izgubili mora da su na nekom drugom mestu. Potražite ih sami.

Nie Ji-tao ga onda otpusti uz dobru grdnju i otvoreno odobravanje svih prisutnih.

JANG JU

DOMIŠLJATI SUDIJA

U vreme kad je Čen Šu-ku bio sudija u okrugu Cijen-čou, jednom čoveku nestao je neki predmet od veće vrednosti. Nekoliko ljudi je uhapšeno, ali nije bilo moguće tačno odrediti lopova. I tako Šu-ku svim osumnjičenima postavi zamku.

— Znam jedan hram — reče im on — čije zvono poseduje veliku duhovnu moć i u stanju je da razlikuje lopova od poštenog čoveka!

Sudija onda naredi da se to zvono donese i s dostojnim poštovanjem, kao svetinja, postavi u prostoriju iza sudnice. Onda osumnjičene dovedoše pred zvono da bi ono odredilo njihovu krivicu ili ispravnost. On im objasni da, ukoliko nevin čoveka dodirne zvono, ono ostaje nemo, ali ako ga dodirne krivac, onda ono zvoni.

Onda sudija na čelu svog osoblja održa zvonu svečanu molitvu. Nakon što se prinošenje darova završilo, on naredi da se zvono stavi iza zavese, a jedan od njegovih pomoćnika krišom ga premaza mastilom. Posle nekog vremena on dovede osumnjičene do zvona i reče im da svako od njih ispruži ruke kroz zavesu i dodirne zvono. Nakon što je to bilo gotovo, Šu-ku im pregleda ruke. Samo ruke jednog čoveka nisu bile zamazane. Kasnije je on pri ispitivanju priznao krađu. On se jednostavno nije usudio da dodirne zvono u strahu da ono ne zazvoni.

ČANG SI-NAN

SKUPOCENI FENIKS

Jedan čovek iz Čua nosio je na ramenu fazana u kavezu. Neki putnik ga na putu upita:

— Kakva je to ptica?

— Feniks — odgovori čovek iz Čua.

— Slušao sam o takvoj ptici, a sada je i gledam! Da li je prodajete?

— Ne.

Čovek iz Čua odbi da proda pticu za hiljadu srebrnjaka, ali konačno prihvati kad ponuda dostiže dve hiljade srebrnjaka. Kupac je nameravao da pokloni pticu kralju Čua, ali ona uginu iste te noći. Iako on nije bio preterano pogođen zbog protraćenog novca, iskreno je žalio gubitak poklona za kralja.

Pojedinosti o ovom događaju postadoše poznate u čitavoj državi Ču. Vladalo je opšte mišljenje da je ptica zaista bila feniks, a samim tim i od neprocenjive vrednosti. Na kraju i sam kralj saznade o nesuđenom poklonu i to ga toliko dirnu da on pozva tog čoveka k sebi i nagradi ga sumom deset puta većom od one koju je ovaj dao za fazana.

HAN-TAN ŠUN

SUNČEV POKLON

„Sve što treba da uradiš ako hoćeš da ubiješ seljaka jeste da ga držiš u dokolici.“ Tako glasi jedna poslovica. Van kuće od ranog jutra, kod kuće tek kasno uveče — za seljaka je to normalan život. Pasulj i pogača za njega su savršen obrok. Njegova koža i mišići grubi su i tvrdi. Njegovi zglobovi brzo se savijaju. Ali stavi ga jedan dan među mekana krzna i svilene zavese, daj mu fino meso i mirišljave pomorandže i videćeš kako mu um omekšava, a telo postaje nemirno kao da pati od groznice. Kad bi princ trebalo da stane na njegovo mesto, bio bi iscrpljen u roku od nekoliko sati. Nema ničeg boljeg u svetu od onog što pričinjava zadovoljstvo i raduje seljaka!

U stara vremena, u državi Sung, jedan seljak je na sebi imao konopljom postavljen ogrtač s kojim je jedva prezimio. S dolaskom proleća i mučnim oranjem, čovek razgoliti leđa i pusti da mu sunce ogreje telo. Nesvestan da postoje takve stvari u svetu kao što su raskošne palate i zagrejane sobe, pamučna postava i bunde od lisice, on se okrete svojoj ženi i reče:

— Osećam toplotu sunca na leđima, a niko ne zna za taj veliki užitak. Odneću ga na poklon našem gospodaru i on će me bogato nagraditi.

LIE CU

NEZVANIČNA ISTORIJA KONFUČIJANSKE AKADEMIJE

PRIČA O VANG MIJENU

Ova priča preuzeta je iz Vu Čing-čuovog romana *Ju Lin Vai Si* (Učenjaci) napisanog u drugoj četvrtini osamnaestog veka. Vuova knjiga, čije prvo poglavlje predstavlja ova priča, jeste satira o običajima i moralu učenih zvaničnika pod dinastijom Manču (Ćing), 1644—1911.

Pri kraju mongolske vladavine[2] na ovom svetu pojavio se čovek izuzetnih vrlina, a ipak prostodušan i otvoren. Njegovo ime? Vang Mijen. Njegov dom? Seoce u okrugu Čuči, u pokrajini Čekjang. Vang Mijenov otac umro je kad je njemu bilo sedam godina, i majka je tada počela da šije da bi dečak mogao da uči u seoskoj školi. Prošlo je tako tri godine. A onda je Vang Mijen napunio deset.

Vang Mijenova majka pozva ga jednog dana k sebi.

— Dragi moj sine — reče mu ona — nikada ne bih želela da te kočim, ali otkako je otac umro i ostavio mene udovicu samu samcatu, novac je neprestano odlazio, ali nikako nije dolazio. Vremena su teška, a pirinač i gorivo tako skupi. Ja sam založila ili prodala sve što sam mogla od naše stare odeće i kućne imovine. Kako da te zadržim u školi, kad je sve što imamo ono što skupim šijući za ljude? Šta mi onda drugo

[2] Mongoli, koji su vladali Kinom tokom tri generacije, zbačeni su 1368, kad je osnovana dinastija Ming, a cela Kina ponovo se našla pod kineskom vlašću. Radnja ove knjige otpočinje periodom neposredno pred poraz Mongola, a kineski činovnici koje ona prikazuje kasnije su proglašeni za njihove saradnike. (Prim. prev.)

preostaje nego da te pustim da vodiš na pašu susedovog bivola i tako zaradiš nešto novca svakog meseca? Dobijaćeš od njega i hranu, ali moraš već sutra da odeš.

— Mislim da si u pravu, majko — reče Vang Mijen. — Meni je ionako počelo da bude dosadno da sedim u školi. Pre ću da idem da napasam bika. To će možda biti nešto zabavnije. Ako poželim da učim, mogu da ponesem nekoliko knjiga, kao što uvek činim.

I tako ta stvar beše rešena još te noći.

Sledećeg dana Vang Mijenova majka ode s njim njihovim susedima, porodici Ćin. Ćin ih zadrža na doručku, a onda izvede vodenog bivola koga predade Vangu Mijenu. Farmer pokaza rukom preko svoje kapije i reče:

— Na samo nekoliko domašaja strele odavde naći ćeš Sedam jezera. Duž jezera proteže se pojas zelene trave gde dremaju bivoli svih porodica iz okoline. Tu ima desetak velikih vrba koje stvaraju dobar hlad. Kad bivoli ožednе, mogu da se napoje u jezeru. Uživaj tamo, mladiću, to mesto uopšte nije daleko. A nikad nećeš dobiti manje od dva obroka dnevno, plus onoliko gotovine koliko mogu da odvojim za tebe. Ali moraš vredno da radiš. Nadam se da nisi razočaran mojom ponudom.

Izvinivši se, Vang Mijenova majka okrete se da pođe, a njen sin isprati je kroz kapiju. Popravljajući odeću na njemu, ona reče:

— Ovde moraš biti veoma pažljiv. Nemoj nikome davati razloga da ti nađe neku manu. Izlazi iz kuće u zoru i vraćaj se kući kad padne mrak i poštedi me svih briga.

Vang Mijen reče da je shvatio, i majka ode, uzdržavajući suze.

Od tog vremena Vang Mijen provodio je dane brinući se o bivolu porodice Ćin. U sumrak bi se vraćao u svoj dom da prespava. Ponekad, Ćinovi bi mu dali malo usoljene ribe ili

mesa i on bi to bez razlike uvijao u lotosov cvet i odnosio svojoj majci. Što se tiče bakrenjaka koje je dobijao za trošak, on ih je uvek štedeo mesec ili dva. Onda bi ukrao slobodan trenutak da ode u seosku školu i kupi nekoliko knjiga od tamošnjeg prodavca knjiga. Svakoga dana, pošto bi vezao bivola, seo bi i čitao pod vrbama.

Prođoše još tri ili četiri godine. Vang Mijen nastavio je da uči i počeo je da uviđa pravo značenje onoga što je čitao. Jednog od najvrelijih dana sredine leta, kad je vreme nepodnošljivo, Vang Mijen lenčario je na travi, umoran od brige oko bivola. Iznenada gusti oblaci prekriše nebo. Oluja dođe i prođe. A onda tamni oblaci oivičeni belim počeše da se razdvajaju, propuštajući bujice sunca tako da celo jezero zablista. Brda iznad jezera postadoše gomile zelene, plave i ljubičaste boje, a drveće, sveže okupano, pokaza se u najlepšoj nijansi zelene boje. U samom jezeru, kristalno čista voda kapala je s desetak lotosovih pupoljaka, a kapljice su poput bisera klizile po površini listova lotosa.

Vang Mijen obuhvati pogledom čitav taj prizor. „Ljudi davnih vremena govorili su da je čovek u slici“, pomisli on. „Koliko je to tačno! Kad bismo samo imali ovde nekog slikara da naslika nekoliko grančica ovih lotosa — kako bi to očaravajuće izgledalo!“ U isto vreme Vang Mijen pomisli: „U ovom svetu ne postoji ništa čime se ne može ovladati. Zašto ih ne bih sam naslikao!“

Dok je maštao o ovome, Vang Mijen u daljini spazi nespretnog nosača koji je na ramenu nosio tovar hrane na krajevima dugačke motke, a u ruci krčag vina. Preko upakovane hrane bila je prebačena asura. Kad je on stigao pod vrbe, raširi asuru i izvadi upakovanu hranu. Iz istog pravca približavala su se trojica ljudi koji su na glavi nosili učenjačku četvorouglastu kapu. Jedan od njih bio je obučen u safir-plavu odoru akademskog građanina, a ostala dvojica behu u običnim tamnim odorama. Sva trojica imali su negde između četrdeset

i pedeset godina. Približavali su se laganim korakom, rashlađujući se belim papirnatim lepezama.

Onaj u plavom bio je debeo. Kad se našao pod vrbama, on posadi jednog od svojih pratilaca koji je imao bradu na počasno mesto, a drugog, mršavog čoveka, na mesto nasuprot njemu. Debeljko mora da je bio domaćin, jer on zauze najnedostojnije mesto i nasu svima vino. Pošto su proveli neko vreme u jelu, debeljko otvori usta i reče:

— Stari gospodar Vei se vratio! Tek što je kupio novu kuću. Ona je još veća od one koju je imao u prestonici i košta dve hiljade tela srebra! S obzirom na to da je kupac bio gospodar Vei, vlasnik je snizio cenu za nekoliko desetina tela zbog ugleda koji će steći tom prodajom. Gospodar Vei uselio se u tu kuću početkom prošlog meseca. Njihova dostojanstva, guverner i okružni sudija, lično su mu došli na vrata s čestitkama i tamo su ostali da se goste do kasno u noć. Čitav grad gaji prema njemu najveće poštovanje.

— Njegovo dostojanstvo okružni sudija — reče mršavi čovek — osvojio je pretposlednji stepen na trogodišnjem ispitu. Gospodar Vei bio mu je ispitivač, a stoga i njegov zaštitnik. Tako da se moglo i očekivati da će on doći da čestita svom zaštitniku.

— Moj zet — poče ponovo debeljko — takođe je štićenik gospodara Veija. On je sada okružni sudija u pokrajini Honan. Baš prekjuče njegov sin doneo mi je od njihove kuće nekoliko kilograma sušene srnetine. (Evo je ovde na tanjiru.) Reći ću mu da, kad se vrati, prenese ocu da sam ga zamolio da napiše pismo i preporuči me gospodaru Veiju. Ako nam gospodar Vei ukaže čast svojom posetom, naša polja biće spasena od svinja i magaraca koje naši lokalni farmeri puštaju da se naokolo skitaju i siti nažderu.

— Stari gospodar Vei pravi je učenjak! — dodade mršavko.

— Kažu da ga je, kad je odlazio iz prestonice pre nekoliko dana — reče bradati čovek — sam car lično ispratio do

gradskog zida, a onda su još produžili desetak koraka držeći jedan drugog za ruku. Gospodar Vei je onda morao nekoliko puta da se pokloni odbijajući ukazanu mu čast, sve dok se Njegovo Veličanstvo nije vratilo u svoju nosiljku. Kako stvari izgledaju, gospodar Vei uskoro će se naći u carskoj službi.

I tako se razgovor kretao tamo-amo, bez kraja. Međutim, Vang Mijen vide da se približava veče, pa se zaputi kući.

Otada Vang Mijen nije više novac koji je uštedeo ulagao u knjige. Umesto toga, on je dao da mu neko kupi nekoliko pergamenata i belog olovnog praha da bi naučio da slika lotos. Njegovi prvi pokušaji nisu bili ništa posebno, ali posle nekoliko meseci bio je u stanju da postigne savršenu sličnost i u spoljašnjem izgledu i u suštinskoj karakteristici ovog cveta. Da se nisu nalazili na listu papira, njegovi lotosi rasli bi u jezeru! Neki lokalni stanovnici koji su videli kako on slika čak su otkupili neke radove, a Vang je tim novcem kupio nekoliko poklona za svoju majku.

Glas se širio sve dok čitav okrug nije saznao da u njemu živi majstor četkice u „mekom" stilu slikanja cveća. Ljudi su počeli da se nadmeću u kupovanju njegovih slika. Kad je Vang Mijen napunio sedamnaest ili osamnaest godina, nije više radio za porodicu Ćin. Svakoga dana napravio bi nekoliko skica ili bi proučavao drevne pesnike. Kako je vreme prolazilo, on više nije morao da brine o hrani ili odeći, a od njegove majke nije bilo srećnije žene.

Vang Mijen bio je toliko talentovan da je već pre dvadesete ovladao takvim oblastima kao što su astronomija, geografija, klasici i istorijski tekstovi. Međutim, neobično je bilo to što on nije tražio ni službu ni prijatelje — jedino društvo bile su mu njegove studije. Kad je video slike Cu Juanovog[3] kostima u jednom izdanju Cuove velike pesme *Li Sao*, Vang Mijen se

[3] Jedan od najslavnijih državnika-pesnika Kine koji je živeo krajem IV i početkom III veka pre n. e. Kad njegov kralj nije prihvatio načelni savet, on se udavio u reci Milo u Hunanu. (Prim. prev.)

opremi istim takvim visokim pločastim šeširom i talasastim ogrtačem.

Kad je došla sezona lepih dana, on posadi svoju majku u volovski jednopreg, odenu se po najnovijoj modi i s bičem u ruci i pesmom na usnama krenu tamo gde mu je bio ćef — do susednih sela i gradova ili dole duž obale jezera. Njegova lutanja izazivala su smeh seoske dece, koja su ga u malim grupicama uvek pratila. Vang Mijenu nije to ni najmanje smetalo. Samo ga je stari Ćin, njegov sused, voleo i poštovao, jer iako je taj starac bio seljak, on je umeo da misli sopstvenom glavom, a imao je i prilike da vidi Vang Mijena kako izrasta iz dečaka u obrazovanog mladića. Očito, njih dvojica uživala su u najtoplijem prijateljstvu kad god bi on pozvao Vang Mijena u svoju kućicu.

Jednoga dana, dok je Vang Mijen bio u poseti starom Ćinu, oni zajedno ugledaše čoveka kako im se približava — nosio je kupastu kapu i crnu pamučnu odoru nižeg službenika. Stari Ćin požele dobrodošlicu posetiocu i, nakon obostranog ukazivanja pažnje, njih dvojica sedoše. Posetilac se prezivao Čai, a bio je u službi sudije okruga Čuči kao glavni stražar i nadglednik u isto vreme. Kako je najstariji od sinova starog Ćina bio štićenik nadglednika Čaia i nazivao ga kumom, ovaj je često navraćao u selo da poseti svog rođaka.

Stari Ćin odmah diže veliku uzbunu i reče svom sinu da skuva čaj, zakolje kokošku i pripremi je da bi u velikom stilu ugostio Čaia. A onda zamoli Vang Mijena da im se pridruži. Kad stari Ćin predstavi Vang Mijena svome gostu, nadglednik Čai reče:

— Da ovaj časni gospodin Vang nije onaj izvrsni slikar cveća u mekom stilu?

— To je upravo on — odgovori stari Ćin. — Ali, dragi moj rođače, otkud vi za njega znate?

— Ko za njega ne zna u gradu? — upita se nadglednik. —

Pre nekoliko dana Njegovo dostojanstvo, sudija našeg okruga, rekao mi je da želi svesku sa dvadeset četiri slike da bi je poklonio *svom* pretpostavljenom i poverio je taj posao meni. Ljudi toliko hvale Vang Mijena da sam upravo zbog toga došao vama, dragi rođače. I sad mi sudbina omogućava da se sretnem s gospodinom Vangom, koga bih zamolio da napravi nekoliko poteza svojom plemenitom četkicom. Kroz dve nedelje ja ću se vratiti ovamo po slike. Siguran sam da će Njegovo dostojanstvo imati nekoliko tela srebra da „ovlaži četkicu", pa ću ih doneti sa sobom.

Stojeći sa strane, stari Ćin neprestano je gurkao Vang Mijena koji, da ne bi povredio osećanja starog Ćina, nije imao drugog izbora nego da pristane. Otišao je kući i bacio se na stvaranje dvadeset četiri slike cveća, s tim što je uz svaku dodao i jednu pesmu. Nakon dve nedelje sudija Si pozvao je nadglednika u svoju kancelariju i uručio mu dvadeset četiri tela srebra. Nadglednik je kao proviziju uzeo sebi dvanaest tela, a dvanaest tela dao je Vang Mijenu i onda otišao sa slikama. Sudija je uzeo svesku sa slikama od nadglednika i njima je pridodao još nekoliko poklona za gospodina Veija koga je želeo da obraduje.

Vei Su se od svih poklona zainteresovao samo za svesku sa slikama. Pazio je na nju i posvećivao se njoj, ne ispuštajući je iz ruku. Sledećeg dana pozvao je sudiju Sia na banket u svom domu da bi izrazio svoju zahvalnost. I tu su oni proveli divan dan dok je vino kružilo oko stola.

— Juče sam primio album sa slikama koje je Vaše dostojanstvo bilo ljubazno da mi pošalje — rekao je Vei Su. — Pitam se da li je to delo nekog klasičnog majstora ili čoveka našeg vremena?

Sudija nije mogao da sakrije istinu od svog pretpostavljenog.

— Slikar je lokalni seljanin iz okruga vašeg štićenika.

Njegovo ime je Vang Mijen i on je sasvim mlad — pravi početnik. On teško da zaslužuje da mu poklonite vašu razboritu pažnju, dragi moj zaštitniče.

— Ponizni đak koji jesam — reče Vei Su uzdahnuvši — priznajem da sam bio toliko dugo odsutan da sam kriv što ne znam da jedan tako vredan talenat potiče iz mog rodnog sela. Sramota. Sramota. Ovaj dobri čovek ne samo što raspolaže najvećom veštinom već i bogatstvom znanja. Krajnje neobično! On će nam jednog dana postati jednak položajem i imenom. Pitam se da li možete da se pobrinete da se sretnem s njim?

— Nema problema — odgovori sudija. — Kad odem, već ću nekome reći da se oko toga potrudi. Kad Vang Mijen sazna da je moj zaštitnik taj koji se toliko interesuje za njega, znam da neće biti srećnijeg čoveka od njega.

A onda se oprostio od Vei Sua, vratio u svoju kancelariju i naredio nadgledniku Čaiu da pozove Vang Mijena na najponizniji i najučtiviji način na sastanak s Vei Suom. Nadglednik je brže-bolje odleteo do sela i otišao pravo do kuće starog Ćina da mu uruči poziv. A uručio ga je i Vang Mijenu — i to ravno deset puta — a Vang Mijen se samo smejao i rekao mu:

— Žao mi je, ali ću morati, nadgledniče, da vas zamolim da javite Njegovom dostojanstvu da je Vang Mijen običan seljak koji ne bi ni sanjao o takvoj audijenciji. Niti bih u snu prihvatio ovakav poziv.

Nadglednikovo lice smrači se i on reče:

— Ko bi se usudio da odbije poziv Njegovog dostojanstvenika? A i da ne spominjem činjenicu da vam ja nisam lično učinio uslugu, Njegovo dostojanstvo nikad ne bi ni saznalo za vaš talenat. Razumno je očekivati da ćete nakon susreta s Njegovim dostojanstvom naći načina da mi pokažete vašu zahvalnost. I kakav je to način da me niste poslužili ni

šoljom čaja iako sam prešao toliki put? I to što mi navodite razne razloge zbog kojih niste voljni da odete — šta to treba da znači? I kako da ja onda o tome izvestim Njegovo dostojanstvo? Da li pokušavate da mi kažete da glava čitave zemlje ne može da pozove običnog građanina?

— Nadgledniče — reče Vang Mijen — ima tu nešto što vi ne razumete. Da sam ja nešto zgrešio i da je Njegovo dostojanstvo izdalo zvanični nalog da se pojavim, kako bih ja to mogao da odbijem? Ali ovo je samo običan poziv, što znači da on ne *zahteva* da ja dođem. Radije ne bih išao. Njegovo dostojanstvo trebalo bi to da mi oprosti!

— O čemu vi to, đavola, govorite? — upita nadglednik. — Ići ćete ako vam nalože da dođete, ali ne ako vas na običan način pozovu? Vi zaista ne cenite to što neko hoće da vam pomogne!

— Dobri gospodine Vang, u redu, u redu — reče stari Ćin. — Ako vam Njegovo dostojanstvo šalje poziv, sigurno vam želi dobro. Zašto ovog puta ne odete s mojim dragim rođakom? Znate za izreku: „Sudija je u stanju da uništi porodicu“. Čemu tolika tvrdoglavost?

— Ujače — reče Vang Mijen — nadglednik to ne zna, ali zar me vi niste čuli kad sam vam pričao o uglednim ljudima drevnih vremena koji su odbili poziv svog vladara? Zaista ne želim da idem.

— Suočavate me s velikim problemom — reče nadglednik. — Kakvo objašnjenje da ponudim Njegovoj visosti?

— To je prava dilema — reče stari Ćin — ići ili ne ići. S jedne strane gospodin Vang odbira da ide; s druge strane, moj dragi rođak biće u nevolji da objasni njegov nedolazak. Međutim, ja možda znam izlaz. Kad se vratite u grad, dragi rođače, nemojte reći da gospodin Vang neće da dođe, već samo da je kod kuće bolestan, i da će doći za nekoliko dana kada mu

bude bolje.

— Potrebna su četiri suseda da mi to posvedoče! — viknu nadglednik.

I tako oni nastaviše da se prepiru. Stari Ćin pripremi večeru za nadglednika i tiho reče Vangu da donese pola tela srebra od svoje majke da bi nadoknadio nadgledniku njegove putne troškove.

Kad je sudija Si čuo nadglednikov izveštaj, on pomisli: „Kako je ta hulja mogla da se razboli? Ova ulizica od nadglednika mora da je ušao u selo kao *lisica ispred tigra*[4] i tako na smrt preplašio tog umetnika koga verovatno dosad nije primio nijedan zvaničnik. Međutim, kako mi je moj zaštitnik Vei Su prepustio da organizujem sastanak, on će me prezreti ako zakažem na ovom testu. Čini se da ću morati da lično ukažem poštovanje tom umetniku. Takav kompliment, bez trunke prinude, sigurno će ga ohrabriti da me poseti, a onda ću ga povesti da vidi mog zaštitnika. Na taj način položiću taj test s odličjem!“

Ali onda sudiji pade na pamet druga misao: „Okružni sudija koji se ponižava odajući poštovanje jednom seljaku izazvaće prezir svojih podređenih.“ A nakon toga na pamet mu pade još jedna misao: „Pre neki dan moj zaštitnik govorio je o ovom umetniku sa stopostotnim poštovanjem. Ja, stoga, treba da prema njemu gajim hiljadupostotno poštovanje. Pored toga, ako sebe ponizim da bih ukazao poštovanje dostojnom seljaku, lokalne hronike sigurno će to pohvaliti jednim paragrafom — za moj večni dobar glas! U tome ne mogu da vidim ništa loše!“

I tako sudija donese svoju odluku. Sledećeg jutra on naredi da dođe njegova nosiljka. Lišavajući se većine glasnika i barjaka, on uze samo osmoricu stražara da raščišćavaju put pred njim, kao i nadglednika Čaia, koji se pridržavao za ogradu

[4] Videti priču »Tigar iza lisice«.

nosiljke. Otišli su pravo u selo. Kad su seljani čuli gong koji najavljuje dolazak carskog činovnika, oni u gomili nagrnuše da ga vide, pridržavajući svoje stare i hvatajući decu za ruku.

A onda nosiljka stiže pred Vang Mijenovu kapiju. I šta je nadglednik imao da vidi? Sedam ili osam koliba s krovovima prekrivenim slamom i jedna neofarbana drvena vrata, čvrsto zamandaljena. Nadglednik se uputi ka vratima. Pošto je jedno vreme kucao na njih, izađe jedna stara žena, osloni se na svoj štap i reče:

— Vang Mijen nije kod kuće. Još jutros je odveo bivola na pojilo i još se nije vratio.

— Njegovo dostojanstvo je došlo lično da pozove vašeg sina — reče nadglednik. — Zašto tražite vreme? Recite mi odmah kud je otišao, tako da mogu da pošaljem glasnika.

— Cela istina je — reče starica — da on nije ovde, a ja ne znam kuda je otišao.

S tim rečima ona se vrati unutra, zatvarajući vrata za sobom. Dok su oni razgovarali, sudijina nosiljka stajala je na izvesnoj udaljenosti. Nadglednik kleknu pred nju i ponudi svoj izveštaj:

— Vaš skromni sluga pokušao je da pozove Vang Mijena, ali on nije kod kuće. Mogu li da predložim, Vaše dostojanstvo, da se vaša zmajevska nosiljka prenese do javnog odmarališta, dok ja nastavim s mojim traganjem.

I onda nosiljka krete dalje, s nadglednikom Čaiem naslonjenim na nju kao i pre, iza Vang Mijenove kućice, gde beše niz zamršenih staza koje su išle ivicom polja. Iza njih nalazilo se veliko jezero na čijim su obalama rasli brestovi i dudovi. Tamo dalje protezale su se prostrane njive. U blizini jezera nalazio se i brežuljak obrastao gustim zelenilom. Breg je bio na manje od kilometra od Vang Mijenove kuće, i odatle bi bilo moguće dozvati čoveka koji bi bio onamo, na onom brežuljku.

Dok su sudiju tako nosili u nosiljci, jedan vodeni bivo, na kojem je mali govedar jahao naopačke, pojavi se iza brežuljka. Nadglednik požuri ka njemu i upita govedara:

— Mladiću, da li si video kuda je tvoj sused Vang Mijen odveo svog bivola?

— Mislite ujak Vang? — odgovori drugi sin starog Ćina. — On je otišao na neko slavlje u seoce koje pripada Vangovom klanu — na oko deset kilometara odavde. Ovo je njegov bivo. Zamolio me je da ga oteram kući.

Nadglednik o tome izvesti sudiju koji se odmah namrgodi.

— Ako je već tako — reče on — onda nema nikakvog smisla da idem u odmaralište. Odmah ćemo se vratiti u moju kancelariju.

Sada je sudija već bio toliko ljut da je prvo što je pomislio bilo da naredi da se Vang Mijen uhapsi i nauči pameti. Ali kad malo bolje razmisli, zaključi da bi njegov zaštitnik mogao da mu zameri zbog tako naglog temperamenta. Ipak je bolje da sačuva svoj mir i objasni da Vang Mijen ne zaslužuje nikakvu uslugu. A s mladim seljakom može se i kasnije razračunati. S tim mislima sudija napusti seoce.

Vang Mijen zapravo uopšte nije bio daleko i ubrzo se vrati kući. Veoma ljut, stari Ćin priđe mu i reče:

— Ti si zaista isuviše svojeglav. On je glava čitave zemlje. Kako možeš da budeš toliko drzak?

— Dobri gospodine — reče Vang Mijen — molim vas, sedite. Moram nešto da vam kažem. Isti taj sudija je uz podršku Vei Suove vlasti zlostavljao naše seljake kako je stigao. Zašto da ja imam bilo šta s jednom takvom osobom? Stvar je u tome da će on, kad se bude vratio, sigurno nešto reći o ovome Vei Suu. Ukoliko se Vei Su bude našao uvređen, bojim se da će on poželeti da se sa mnom razračuna. I zato ću se sada s vama oprostiti, spakovati stvari i otići odavde da bih izbegao

neprilike, mada mi neće biti lako da majku ostavim samu u kući.

— Sine — reče tada majka Vang Mijenu — već godinama prodaješ svoja umetnička dela. Od tog novca uštedela sam četrdeset ili pedeset tela srebra. To mi neće biti potrebno za svakodnevni život. A iako sam stara, zdravlje me još dobro služi. Ne vidim razloga zašto se ne bi uklonio odavde na neko vreme. Pored toga, ti nisi počinio nikakav zločin. A sudski činovnici neće doći da vode mene!

— Ona je u pravu — primeti stari Ćin. — Štaviše, tvoj talenat ostaće nepriznat dokle god si zakopan u ovom seocetu. Idi u neko značajno mesto gde možeš da okušaš sreću. A što se tiče tvoje visoko poštovane majke — ja ću se starati o svemu dok ti budeš odsutan.

Vang Mijen zahvali starom Ćinu priljubljenih i uzdignutih dlanova. Stari Ćin onda ode do svoje kuće da donese malo vina i drugih đakonija i uz njih se dostojno oprosti od Vang Mijena. Proveli su pola noći proslavljajući i tek onda stari Ćin ode svojoj kući.

Sledećeg dana, pred zoru, Vang Mijen ustade i pokupi svoje stvari. Stari Ćin stiže kad je ovaj završavao doručak. Vang Mijen se s puno poštovanja oprosti od majke i majka i sin, obliveni suzama, izađoše jedno drugom iz zagrljaja. Vang Mijen onda navuče svoje cipele od konoplje, prebaci svoj zavežljaj preko ramena i krene ka izlazu iz sela. Stari Ćin, sa malom belom lampom u rukama, krenu za njim. Obojica su plakali. Stari Ćin, s lampom u ruci, gledao je za Vang Mijenom sve dok ovaj ne nestade s vidika.

Izlažući se nevremenu i zaustavljajući se svakih trideset ili četrdeset kilometara u konačištima, Vang Mijen stiže do grada Cinana, prestonice Šantunga. Iako je Šantung severnija, a stoga i siromašnija pokrajina, Cinan je gusto naseljen i napredan grad. Na putu do Cinana Vang Mijen potrošio je sav novac koji

je imao, tako da je morao da iznajmi malo prebivalište pripojeno uz prednju stranu ženskog samostana. Tu je tumačio položaj zvezda i ljudima proricao sudbinu. Takođe je naslikao i nekoliko lotosovih cvetova u mekoj tehnici, koje je onda izložio na prodaju prolaznicima. Ubrzo je postao toliko popularan da više nije mogao da se reši gomila posetilaca.

I dok si udario dlanom o dlan, prođe pola godine. U gradu Cinanu živela je nekolicina neobrazovanih, ali moćnih bogataša koji su visoko cenili Vang Mijenove slike i uvek bili željni da ih kupe. Naravno, ti skorojevići nisu dolazili lično, već su slali svoje sluge koji su vikali i izvikivali ponude praveći takvu galamu da Vang Mijen više uopšte nije imao mira. Kad to više nije mogao da podnese, on naslika ogromnog bika i postavi ga ispred svog stana, dopisavši uz sliku i nekoliko zajedljivih stihova. Znao je da će izazvati nevolje i odmah je počeo da razmišlja o odlasku.

Jednoga dana, u samu zoru, dok je sedeo u svojoj sobi, on se zapanji kad ugleda gomilu muškaraca i žena koji su se kukajući i plačući kretali niz ulicu. U korpama koje su visile sa motki prebačenih preko ramena neki su imali lonce i kućni pribor, a neki su vodili i decu. Svi su bili izmoždeni i u dronjcima. Uskoro ih je bilo toliko da su ispunili celu ulicu. Neki su seli na zemlju i počeli da prose. Kad ih je Vang Mijen upitao zašto su tu, oni mu odgovoriše da dolaze iz okruga duž Žute reke. Njihova polja i domove odnela je poplava kad je reka probila nasipe i preplavila sve u svojoj blizini. Bili su to obični ljudi koji su bežali pred nesrećom zbog koje vlada nije ni prstom mrdnula. Jedino što su oni mogli da učine bilo je da krenu na put da bi preživeli.

Vang Mijen nije imao srca da ih više gleda.

— Reka je preplavila čitav sever — reče on s uzdahom — i svet ulazi u period velikog nereda. Čemu i dalje boraviti ovde?

I on skupi ono novca što je imao, sveza svoje stvari u

zavežljaj i vrati se svojoj kući. Tek kad je stigao do granice svoje rodne pokrajine, on saznade da se Vei Su vratio u prestonicu, a da je sudija unapređen. To je značilo da se on može bezbedno vratiti kući i pozdraviti svoju majku.

Bio je radostan kad ju je našao zdravu kao i uvek. Ona mu je odmah rekla kakvim ju je sve dobrim delima obasipao stari Ćin. Vang Mijen brzo se raspakova i odnese komad svile i malo sušenih šljiva starom Ćinu u znak zahvalnosti. Stari Ćin odmah pripremi slavlje u čast njegovog povratka kući. Otada Vang Mijen nastavi da peva pesme, slika slike i da se stara o svojoj majci kao što je to činio i ranije.

Prođe šest godina. Vang Mijenova majka, sada stara i bolesna, bila je vezana za krevet. Vang Mijen je pokušao sa svim lekovima i lekarima — ali bez uspeha. Jednoga dana njegova majka dade mu sledeći savet:

— Vidim da mi nema spasa. Ljudi mi već nekoliko godina pune uši pričom da bih, pošto si ti toliko učen, trebalo da te nagovorim da odeš i postaneš carski činovnik. Nema sumnje da bi to bilo dobro za tvoje potomke. S druge strane, ti činovnici nikad ne završe kako treba. S obzirom na tvoj ponosan duh, ishod bi verovatno bio užasan kad bi se ti našao u nevolji. I zato, sine moj, obrati pažnju na ove moje reči — uzmi ženu i podigni porodicu, staraj se o mom grobu — i nemoj biti carski činovnik. Tako ću moći da u miru sklopim oči.

Vang Mijen, u suzama, pristade. Uskoro njegova majka još nekoliko puta blago udahnu vazduh i ode kući na nebesima. Ožalošćeni sin udarao se u grudi, lupao nogama po zemlji i naglas izražavao svoj bol, tako da njegov jad ispuni sve susede tugom. On onda zamoli starog Ćina da mu pomogne da pripremi pogrebnu odeću i sanduk. Vang Mijen sam donese zemlju da od nje napravi pogrebnu humku i tokom propisanih dvadeset pet meseci „spavaše na zemlji i konoplji“ u svom bolu.

Jedva da je prošla puna godina nakon što se završio period žalosti, a izbi velika revolucija. Poznati protivnik Mongola, vođa Fang Kuo-čen zauze pokrajinu Čekjang, Čang Si-čeng zauze Sučou, a Čen Ju-liang oblast Hupei-Hunan. Međutim, ova trojica behu samo obični banditi. Osnivač dinastije Ming imao je da bude Ču Juan-čang,[5] Veliki carski predak, koji podiže armiju u Čujangu, osvoji Nanking i proglasi sebe za kralja države Vu. Njegove pravedne legije srušiše bandita Fang Kuo-čena i predadoše mu komandu nad celim Čekjangom, a u selima i gradovima zavlada mir.

Jednoga dana, u podne, dok se Vang Mijen vraćao kući posle obrednog čišćenja majčinog groba, iznenada opazi desetak konjanika kako ulaze u njegovo selo. Njihov predvodnik imao je na glavi ratničku kacigu i nosio je vojnički ogrtač. Sa svojim svetlim, blistavim licem i dugom bradom i brkovima imao je sva obeležja pravog kineskog vladara. Taj čovek sjaha pred Vang Mijenovom kapijom, učtivo ga pozdravi i reče:

— Mogu li vam postaviti jedno pitanje? Gde se nalazi dom gospodara Vang Mijena?

— Vaš ponizni sluga — odgovori Vang Mijen. — Ovaj skromni dom je moj.

— Sjajno — reče taj čovek — jer upravo vas sam došao da pozdravim.

On onda naredi svojim ljudima da sjašu, vežu konje za vrbe kraj jezera i smeste se izvan kolibe. Tada uhvati Vang Mijena za ruke i uđe s njim unutra, gde posedaše kao domaćin i gost i

[5] Kad je dinastija Ming osnovana 1368. godine, ona je okončala više od dva i po veka dugu političku dominaciju ne-Kineza. Godine 1644. uspostavljena je ne-kineska manču dinastija Ćing. Ona je srušena 1911. u republičkoj revoluciji. Ovaj roman napisan je sredinom XVIII veka, to jest na vrhuncu manču vladavine, kad je lojalnost Mingu bila kažnjavana. (Prim. prev.)

ukazaše jedan drugom uobičajenu pažnju.

Vang Mijen reče:

— Ne usuđujem se da pitam za vaše visokopoštovano ime i titulu i zašto ste udostojili ovo zabačeno seoce vašom posetom.

— Ime mi je Ču — odgovori taj čovek. — Podigao sam vojsku širom čitave jugoistočne Kine, a prethodno sam imao titulu kralja Čujanga. Sada, kad sam zauzeo Nanking, poznat sam kao kralj Vua.[6] Došao sam ovamo da pobedim snage bandita Fang Kuo-čena, a posebno želim da vam uputim izraze moga poštovanja.

— O! Nisam ništa do običan seljak kad sam kod očiju slep. To je zaista Vaše veličanstvo! Čime ja, glupavi seljak, odvlačim Vašu milost sa vašeg puta?

— Ovo siroto siroče[7] — reče kralj — sirov je, grub čovek. Ali sada kad vidim vašu učenost, moje misli o ovozemaljskoj slavi i zasluzi kao da nestaju. Tokom svih mojih pohoda visoko sam vas cenio. Danas dolazim da vam odam dužno poštovanje u nadi da ćete mi dati vaš savet, gospodaru. S obzirom na to da narod Čekjanga već dugo učestvuje u ustanku, šta se može učiniti da se zadobije njegovo srce i duša?

— Nepotrebno je da jedan seljak o tome govori jednom prosvetljenom i vidovitom čoveku kao što je Vaše veličanstvo — odgovori Vang Mijen. — Ako bi se osnovna načela humanosti i pravičnosti upotrebila za pridobijanje odanosti naroda, ko bi na ovom svetu mogao da stane protiv vas? Ali ukoliko pobedite naš slab narod silom, njegov osećaj pravičnosti štitiće ga od sramote potčinjavanja. Pogledajte šta se dogodilo sa Fang Kuo-čenom!

Kralj Vua duboko uzdahnu i klimnu glavom u znak odobravanja i njih dvojica nastaviše razgovor sve dok ne zađe

---

[6] Vu (Wu) — drevno ime jugoistočne Kine.

[7] Konvencionalni način na koji kineski kralj govori o sebi.

sunce. Kraljevi pratioci nosili su sa sobom suvu hranu, a Vang Mijen otišao je u kuhinju da ispeče nekoliko hlebova i isprži praziluk. On posluži kralja, a onda mu se pridruži dok je večerao; zatim se kralj zahvali Vang Mijenu na mudrom savetu i odjaha sa svojim pratiocima.

Istog dana stari Ćin vrati se iz grada i raspitivaše se o posetiocu. Međutim, Vang Mijen mu nikad nije tačno rekao ko mu je to dolazio — bio je to, kaže, neki oficir s kojim se sprijateljio dok je bio u Šantungu.

Mnogo godina kasnije kralj Vua smirio je katastrofalni nemir u svetu i ponovo vratio sveti kotao — simbol neprekidnosti najdrevnijeg dinastičkog nasleđa — na njegovo mesto u Nankingu. Carstvo je bilo ujedinjeno. Nova dinastija zvala se Veliki Ming, a careva vladarska titula bila je „Neodoljiva moć". Širom čitave zemlje seosko stanovništvo radilo je u miru i zadovoljstvu.

U četvrtoj godini Neodoljive moći, stari Ćin ode u grad, a pri povratku svrati do Vang Mijena.

— Njegovom dostojanstvu Vei Suu sudili su zbog njegovih zločina i poslali ga u izgnanstvo. Doneo sam primerak čitavog obaveštenja da ti ga pokažem.

Tako je Vang Mijen saznao da je, nakon što se predao snagama Minga, Vei Su tvrdio da je on oduvek bio lojalni podanik novog cara. Car je bio toliko besan da je prognao Vei Sua u Hočou, gde mu je dodeljeno da održava grobnicu jednog čuvenog generala iz vremena mongolske vladavine.

Drugi dokumenat koji je stari Ćin doneo sa sobom bio je pravilnik Uprave za običaje koji se odnosio na izbor carskih službenika. Kao i ranije, tu se tražilo polaganje ispita koji se sastojao od formalnih eseja o konfučijanskim klasicima svake treće godine.

— U stvari — reče Vang Mijen — ta pravila su užasna. Kad god učenjaci idu ovim putem ka ugledu i slavi, oni nemaju

ozbiljan pristup ispravnim načelima poretka, upravljanja, državne službe i povlačenju.

I dok su oni tako razgovarali, dođe veče. Bilo je rano leto i vreme je bilo neočekivano toplo. Stari Ćin postavi sto na gumnu i njih dvojica uživahu u zajedničkoj večeri uz malo vina. A onda se mesec prikrade sa istoka, učinivši da sve zablista poput beskrajnog prostranstva stakla. Uspavani galebovi i umorni kormorani ne puštahu glasa. Vang Mijen uhvati svoj pehar levom rukom i pokaza na zvezde desnom.

— Pogledaj — reče on — sazvežđe Veriga ukrstiće se s Književnim sjajem. Stvari se neće odvijati baš najbolje za ovu generaciju učenjaka.

Dok je Vang Mijen još govorio, diže se iznenadni vetar i udari kroz drveće sa zlokobnim fijukom, naterujući vodene ptice u kreštavi beg. Stari Ćin i Vang Mijen zakloniše lica u strahu. Ali uskoro vetar presta — kad otvoriše oči, oni ugledaše nešto začuđujuće: stotine malih zvezda jurilo je iz svih krajeva neba dole ka njegovom jugoistočnom kraju.

— Nebo još uvek može da nam se smiluje — reče Vang Mijen — s obzirom na to da nam šalje ovu četu zvezdanih prinčeva da se zauzme za sudbinu učenjaka — ali ne u toku našeg života.

Onda oni raščistiše sto i svaki ode svojoj kući.

Otada često se čulo da je vlada Minga slala naredbe guverneru Čekjanga da zaposli Vang Mijena u rangu carskog činovnika. U početku Vang Mijen te glasine nije shvatao ozbiljno, ali one behu sve snažnije. I tako, ne rekavši ništa starom Ćinu, Vang Mijen tiho pokupi svoje stvari i jedne noći se iskrade u planine Kuaiči.

Pola godine kasnije dvor Minga zaista posla jednog činovnika sa carskim pozivom. Pratio ga je veliki broj ljudi s prekrasnim poklonima. Oni stigoše do kapije starog Ćina koji je sada već bio prevalio osamdesetu, imao srebrnobelu bradu i

kosu i u rukama stezao štap. Carski kurir obrati mu se učtivo, a stari Ćin primi ga u svoju kolibu.

— Da li je gospodara Vang Mijen u ovom seocetu? — upita kurir. — Carska milost dodeljuje mu mesto vojnog savetnika. Došao sam isključivo zbog toga da uručim pisanu carsku naredbu.

— On je iz našeg sela — odgovori stari Ćin — ali već odavno ne znam gde je.

Stari Ćin posluži čaj i onda odvede činovnika do Vang Mijenovog doma. On gurnu kapiju. Paukovi i mreže na sve strane, a pod prekriven trnjem i korovom. Carski kurir mogao je i sam da se uveri da Vang Mijena dugo tu nije bilo. S tužnim uzdahom, kurir vrati carski dokument natrag u prestonicu i podnese izveštaj o svojoj misiji.

Vang Mijen je u to vreme skrovito živeo u planinama Kuaiči, vodeći računa da nikad ne otkrije svoj pravi identitet. Posle izvesnog vremena razboleo se i preminuo. Njegovi susedi skupili su malo novca i sahranili ga u podnožju te planine. Iste godine i stari Ćin dočeka svoj kraj. Čudno, ali u današnje vreme pisci i učenjaci govore o Vang Mijenu kao o vojnom savetniku, mada, ako hoćemo pravo — kada je on bio u carskoj službi i jedan jedini dan? Upravo zato sam i pokušao da vam prenesem verodostojnu priču.

VU ČING-CU

PRIRODA

Zemlju čvrsto podupiru najveće planine. Umesto kostiju ona ima stene, umesto vena reke, a vegetacija je njen kaput. Njeno meso je tlo — gornjih sedamdeset santimetara obradivog tla u kome rastu biljke. Ispod njega leži sama zemlja.

CANG HUA

CIVILIZACIJA

U južnom uglu krajnjeg zapada nalazi se velika primitivna zemlja zelenila okružena još nepoznatim zemljama. Tu se *yin* i *yang*, vitalne sile svemira, međusobno prožimaju tako da tu nema suprotnosti toplog i hladnog. Na nju ne sija ni Sunce ni Mesec, tako da tamo ne postoji ni dan ni noć. Tamošnji ljudi ne jedu niti nose odeću, već većinu vremena prespavaju, budeći se samo svakih pedeset dana. Oni veruju da je ono što rade u svojim snovima stvarno, a da je ono što rade kad su budni nestvarno.

Središnje mesto između četiri mora je naše srednje kinesko carstvo. Vodeći Žutu Reku i u pravcu severa i u pravcu juga i pružajući se preko planina Tai u pravcu zapada i u pravcu istoka, ona se prostire na bezbroj hiljada kvadratnih kilometara. Njena mera *yina* i *yanga* pažljivo je određena, tako da ona ima podjednaka doba hladnoće i toplote. Podela svetlosti i tame oštroumno je načinjena, tako da su dan i noć jednaki. Njegovi ljudi razlikuju se po svojoj inteligenciji. Sve živo raste i razmnožava se. Među njegovim ljudima može se naići na svakojake talente i veštine. Car i njegovi činovnici vladaju nad njima. Tradicija i zakon ih održavaju. Njihov svet pun je svega i svačega! Oni spavaju i bude se u pravilnom redosledu. Ono što rade kad su budni oni smatraju stvarnim, a ono što vide u snovima nestvarnim.

U severnom uglu krajnjeg istoka postoji zemlja zvana Planinska Naselja, gde je klima bez prekida surova. Sunce i

Mesec ostaju tu blizu horizonta i njihova svetlost je slaba. Većina žitarica ne uspeva tamo. Ljudi žive od korenja i mahuna i ne znaju za kuvanje. Oni su po prirodi grubi i nemilosrdni, a snažniji iskorišćavaju slabije. Oni poštuju zakon sile, a ne društvenu etiku. Najviše vremena provode u pokretu i retko se odmaraju. Oni su uvek budni — oni nikad ne spavaju.

LIE CU

POGOVOR

Pisanje je samo po sebi radost, Na listu papira sadržano je Beskonačno, I beskrajna panorama ponikla iz malenog srca.

LU CHI

Priče u ovoj zbirci stapaju svakodnevni život smrtnika, čudesno carstvo ptica i divljih životinja i natprirodni svet bogova i duhova. Poput zapadnjačkih narodnih pripovedaka i bajki, one izviru iz dubinskih izvora prošlosti i imaginacije jedne civilizacije, a njihovi protagonisti — seljaci, filozofi, device, kraljevi, ribe i tigrovi — mogu nas ponekad podsetiti na likove iz nama poznatijih legendi. Istovremeno, ove priče nose pečat društva i tradicija u kojima su izvorno i potekle. One razjašnjavaju kineski društveni poredak kroz složene odnose koji ga definišu: car i podanik, otac i sin, muž i žena (ili žene), činovnik i seljak, čovek i zver.

Konfučijanski filozofi koji su dominirali kineskom državom zamislili su ove odnose kao harmoničnu ravnotežu obaveza i jedan broj priča iz ove zbirke ilustruje upravo njihovo viđenje poretka i vlasti. Opšte uzevši, konfučijanci su predstavljali glas nadmoćnih pripadnika društva — cara, oca, muža. Međutim, većina ovih priča govori u prilog one druge strane jer dolaze od taoista — filozofa i društvenih kritičara

koji su predstavljali potčinjene društvene slojeve i, istorijski gledano, bili suprotstavljeni konfučijancima. Taoistički pogled na svet našao je živopisan izraz u popularnoj književnosti — romanima, pozorišnim komadima, pričama, basnama i herojskim sagama; sa nekima od njih susrećemo se i ovde. I zaista, jedan od ciljeva ovog žanra, koga su konfučijanske vlasti po pravilu prezirale pa čak i zabranjivale, bio je da se obelodane zločini moćnika i nepravde koje trpe potlačeni, uključujući tu žene, decu i životinje. Dok je sukob između onih gore i onih dole oblikovao kinesku istoriju, suparništvo između ova dva velika filozofska učenja oblikovalo je kinesku kulturu.

Po konfučijanskom učenju, car se nalazio u centru političkog, društvenog i prirodnog carstva. On je za svoju vlast imao ovlašćenje nebesa, a njegova duhovna moć zračila je iz njega u koncentričnim krugovima, dok je on zauzvrat uživao u odanosti ljudi i potčinjenosti svih živih bića i celokupne prirode. Kinezi su u njemu videli i Sina Neba i oca naroda, spajajući na taj način zapadnjačke uloge kralja i crkvenog poglavara u jednu polubožansku figuru. Kao potomak osnivača svoje sopstvene dinastije, car je brinuo o sinovljevskom obožavanju svojih predaka i mudrom upravljanju vlastitom porodicom — naročito o brižljivom sklapanju bračnih sporazuma i prikladnom obrazovanju sina koji će ga naslediti. U konfučijanizmu nasledni princip dolazio je na prvo mesto jer je carska porodica bila srce države.

Car je prenosio svoj uticaj širom zemlje direktno preko carske birokratije, a indirektno preko velikih zemljoposedničkih klanova, ponekad i preko lokalne vlastele ili plemstva. Službeni položaji (cilj sinova svakog klana) dobijali su se preko niza kvalifikacionih ispita zasnovanih na svetim knjigama o konfučijanskoj doktrini, ritualima, etici, metafizici i istoriji. Ambiciozni mladić mogao je da se izdigne prošavši tri sukcesivna nivoa ispita — okružni, pokrajinski i

prestonički. Svaki od ovih akademskih stepena donosio je svom nosiocu različite povlastice, poštede i privilegije, mada ne uvek i samu službu. Čitav sistem bio je smišljen tako da prenosi obaveze vlade na ispravne i obrazovane ljude — carske činovnike od kojih se očekivalo da razborito vladaju.

Međutim, priče u ovoj knjizi bave se praksom, a ne teorijom, a u stvarnosti birokratija je bila nezgrapna, često korumpirana struktura u kojoj je zvanično naimenovanje bilo određeno mešavinom faktora koja je obuhvatala pokroviteljstvo i podmićivanje kao i učenost (Učenjakova naložnica).

Činovnik koji se najčešće pojavljuje u ovoj zbirci jeste okružni sudija — najniži činovnik carske birokratije i neposredni upravljač nad ljudima u svom području. On je obično držao „prestonički" ili „pokrajinski" akademski stepen, a ljudi su ga oslovljavali sa „oče okruga". Uprkos tome, on je obično bio odbojni nadzornik nad sudbinom seljaka i kao takav retko omiljen (Mudri sudija, Domišljati sudija, Nezvanična istorija konfučijanske akademije).

Veliki klanovi — modeli carske porodice u malom — držali su lokalnu vlast. I u njihovom slučaju nasledno pravo sprovođeno je silom da bi se obezbedilo mirno prenošenje vlasništva i statusa, a u tom cilju ugovaranje brakova bilo je od suštinskog značaja. Ukoliko su mladi plemić i njegova prva žena i imali nekakvo pravo izbora po tom pitanju, druga žena i konkubine nisu ga uopšte imale. U takvom društvu, koje je od porodice činilo kako političku tako i društvenu jedinicu, sloboda ljubavi i braka nisu bile tolerisane — lični izbor i sklonost morale su se tu potčiniti opšteprihvaćenim društvenim vrednostima (Podeljena ćerka).

Kontrola emocije leži u srcu konfučijanskog viđenja ljudske prirode. Konfučijanci su definisali ljudska bića samo putem jednog niza prinudnih odnosa u kojima je suština —

fundamentalni zakon — bila poslušnost: deca su slušala roditelje, seljaci gospodare, žene muževe. Primarno pravilo u ponašanju bilo je — potpuno potiskivanje strasti i instinkta kao atributa koji nisu ljudski već životinjski.

Iskusni pripovedač P'u Sung-ling, koji daje dominantan ton ovoj knjizi, napada čitavu ovu tradiciju nizom priča u kojima životinje i druga „podređena" bića postavljaju norme za časno ponašanje kojih bi njihovi pretpostavljeni trebalo da se pridržavaju.

Književna tradicija u kojoj je P'u bio vodeća figura ima svoje korenove u taoizmu — filozofskom učenju koje je staro kao i konfučijanizam i istovremeno predstavlja njegovu najkonzistentniju kritiku. Tao (doslovno *put* ili *glavni tok*) sveopšti je predak i sveopšti uništitelj. Kao konačni poravnjivač svih živih bića on čini sva bića jednakim — on nijednome od njih ne daje vlast nad drugim bilo na osnovu rođenja bilo na osnovu neke druge nasledne moći. Vlast taoa apsolutna je i on ne prenosi bilo kakvu vlast na ono što stvara, što je sasvim suprotno od konfučijanskih nebesa koja daju svom „sinu" — caru — ovlašćenje da vlada. Kao razoritelj, tao ponovo sakuplja sve što je stvorio i nijedno od živih bića ne može preneti svoj uticaj, imovinu ili status s one strane njemu dosuđenog vremena. Životinje i druga živa bića postoje na istom nivou kao i ljudi i svakome od njih pripada samo jedan životni vek u kojem je slobodan od obaveza i prema svojim precima i prema svojim potomcima. Po taoistima, dostignuća civilizacije samo odvode ljude od prvobitnog i blagotvornog stanja prirode. Na taj način taoisti su jednim udarcem uzdrmali fundamentalnu premisu konfučijanskog poretka — društvenu hijerarhiju zasnovanu na naslednom pravu.

Nekoliko priča u ovoj zbirci potiču od velikih taoističkih filozofa Čuang Cua i Lie Cua (Ribe se vesele, Mahanje repom po blatu). Sam Čuang Cu tragao je za stanjem individualne transcendencije u kojoj bi duh bio slobodan da luta među svim

tvorevinama taoa, sjedinjujući se sad s ovim sad s onim. Ova igra između ljudskog i životinjskog sveta povezuje taoizam s budistima koji veruju da se duhovi mrtvih mogu ponovo pojaviti u životinjskom obliku da bi okajali grehe iz prethodnih života (Pristao da bude riba).

Humanizacija životinja u ovim pričama održava još jedan aspekt kineske kulture: veze između Kineza i ne-Kineza. Konfučijanske istoričare često su užasavali bračni i pogrebni običaji bezbrojnih azijskih naroda — nekih ne-kineskih, nekih delom kineskih — koji su živeli oko granica Kine. Zainteresovani za očuvanje čistote kineskog etničkog i kulturnog identiteta, konfučijanci su često govorili o tim narodima nazivajući ih nimalo laskavim životinjskim imenima kao što su „pas“ ili „reptil“. Taoisti i budisti, s druge strane, imali su u ovom pogledu daleko tolerantniji stav. Lie Cuova priča „Čovek ili zver“ snažno izražava ovaj stav, prepoznajući u mitskim izrazima doprinose koje su ne-kineski narodi dali kineskoj civilizaciji.

Međutim, taoisti se nisu bavili samo imaginativnim metaforama. Taoistički monasi čije su magijske moći prikazane u nekim od ovih priča prezirno su odbacivali učenja konfučijanskih klasika i karijeru birokrate da bi proučavali alhemiju, astrologiju, botaniku, farmakologiju, meteorologiju, zoologiju itd. Kao pobunjenici i pustinjaci, oni su živeli u planinama u kojima su vladali tigrovi i skrivali se odmetnici. Kao kritičari društvenog poretka često su se pridruživali seljacima u pružanju otpora, a ponekad i u obaranju vladajuće dinastije, prenoseći na taj način svoje egalitarno viđenje sveta u društvenu i ekonomsku stvarnost. Antidinastički pokreti, kao što je Beli Lotos (organizacija seoskih pobunjenika aktivna od 12. do 19. veka) često su koristili „jeresi“ i „crne umetnosti“ kojima su ih taoisti naučili (Magija Belog Lotosa).

Pretnje konfučijanskom društvenom poretku dolazile su

još iz jednog izvora — sveta natprirodnog. Po konfučijanskim shvatanjima, mrtvi su predstavljali vlast koja se mogla prizvati samo u hramu predaka i samo od strane njihovih živih — i plemenitih — potomaka. Ovi rituali imali su ogroman društveni i psihološki uticaj na obične ljude čiji su mrtvi — bez titula, a često i bez večnog doma — bili nemi i nemoćni. Savremenik i protivnik Konfučija, taoista Mo Cu vešto je smislio način da izmeni ovaj koncept. Duhovi, tvrdio je Mo, nisu posrednici privilegovanog života, već nebeski posrednici. Kao kolektivni, zajednički mrtvi, oni silom sprovode univerzalnu, objektivnu pravdu i u stanju su da nadomeste nedostatke ljudske pravde (Drugovi u piću). Priče u odeljku „Utvare i duhovi" ismevaju one što veruju u duhove koji su kreacije čistog praznoverja, a ne posrednici pravde.

Ovo su, dakle, neke od društvenih tema obrađenih u ovoj zbirci koja premošćava preko dvadeset vekova kineske literature, od petog do osamnaestog veka n.e. Štaviše, svaka od ovih priča ima svoj sopstveni glas koji nam s živopisnom iskrenošću svakidašnjih osećanja govori o ljudskom životu.

Konačno, kineska književnost (bila to poezija, kratka priča, roman ili drama) duboko je humanistička i jedinstvena po odsustvu svakog cinizma. Ona predstavlja afirmaciju života zajedno s njegovom nadzemaljskom lepotom i prljavštinom, veličanstvenog i indiferentnog svemira u kojem se čovek pronalazi, kao i čovekove vlastite prirode sa svim njenim potencijalima za duhovno prosvetljenje i krajnju izopačenost, njenom smrtnom sudbinom i besmrtnim aspiracijama. Kao manifestacija umetničkih sposobnosti jezika, kineska književnost bez sumnje je jedno od najvećih ostvarenja ljudskog uma.

KINESKA FANTASTIKA
Izabrane priče i basne
Prvo izdanje

Glavni urednik
Jovan Zivlak

Recenzenti
Dejan D. Marković, Jovan Zivlak

Likovna oprema
Boro Popražan

Korektura
Snežana Stakić
Izdavačko preduzeće »Svetovi«,
Novi Sad, Arse Teodorovića 11

Tiraž 3000 primeraka

Štampa GIF »Kultura«,
Maršala Birjuzova 28,

1992.

Konfučijanski filozofi koji su dominirali kineskom državom zamisiili su ove odnose kao harmoničnu ravnotežu obaveza i jedan broj priča iz ove zbirke ilustruje upravo njihovo viđenje poretka i vlasti. Opšte uzevši, konfučijanci su predstavljali glas nadmoćnih pripadnika društva — cara, oca, muža. Međutim, većina ovih priča govori u prilog one druge strane jer dolaze od taoista — filozofa i društvenih kritičara koji su predstavljali potčinjene društvene slojeve i, istorijski gledano, bili suprotstavljeni konfučijancima.

Taoistički pogled na svet našao je živopisan izraz u popularnoj književnosti — romanima, pozorišnim komadima, pričama, basnama i herojskim sagama; sa nekima od njih susrećemo se i ovde.

I zaista, jedan od ciljeva ovog žanra, koga su konfučijanske vlasti po pravilu prezirale pa čak i zabranjivale, bio je da se obelodane zločini moćnika i nepravde koje trpe potlaččeni, uključujući tu žene, decu i životinje. Dokje sukob između onih gore i onih dole oblikovao kinesku istoriku istoriju, suparništvo između ova dva velika filozofska učenja oblikovalo je kinesku kulturu.

.BIS

YU
ISBN 86-7047-140-x

SVETOVI